

Lii Lole nèti dhèu pajuu-paleha Lamatua Yesus

Ama Lamatua moa pa'adhu mai Roh Mola-Mèci Na

¹⁻³ Ama Teofilus* dhu be'a. Lii maho'o nèti ja'a, Lukas.

Ètu d'ara sasuri ja'a dhu uru èèna, ja'a suri aa'i mèu-mèu lula-nèti mamuri Lamatua Yesus. Nuka, ngaa dhu Na tao, dènge ngaa dhu Na aj'a-nori, karèi nèti uru tèka. Na hag'e nare dhèu pajuu-paleha Na. Masi ka dhèu paj'èra Ne, aa ra pamadhe Ne, te ngaa Ama Lamatua pamamuri hari Ne. Ropa Na kèd'i nèti mamadhe, Na pad'elo iisi mi dhèu pajuu-paleha Na. Ra rèdhi Ne padhutu-dhutu toke d'ai èpa nguru lod'o, ka ra re'a, Na mamuri hari tare'a. Nèngu peka dènge rèngu, na, Ama Lamatua sama sèmi Dhèu Aae dhu néd'u paredha. Ka Na pua rèngu kahèi pake koasa nèti Roh Ama Lamatua dhu Mola-Mèci. Lii dhu ja'a suri ne, lole ngaa-ngaa dhu Na tao nèti uru, toke d'ai Na ca'e hari asa sorga.

Se'e se ka dhu ja'a suri kèdhi le.

⁴⁻⁵ Ca lod'o hari, ropa Yesus pa'èci dènge dhèu pajuu-paleha Na ètu dedha Ledhe Saitun, Na hia si paredha peka na,

* **1:1-3** Ngara *Teofilus* ètu d'ara Lii Yunani, sasoa na, 'dhèu dhu sue Ama Lamatua'. Ne'e ne, buku ka dua dhu Lukas suri hia Teofilus. Ladhe kahèi *Lukas* 1:1-4.

“Sanèd'e! Uru èèna, Yohanis sarani dhèu pake dhoka èi di, te ngaa ladhe miu mate hari pèri-pèri lod'o, èèna na Lamatua tao ngaa dhu kapai risi eele hia miu. Lula Na hia miu Roh Na dhu Mola-Mèci. De baku tèke eele kota Yerusalem kahèi. Te ngaa miu mate mi ne'e, toke d'ai Ama Ku papuru Roh Na mi dedha miu, sèmi dhu Na moa le uru èèna. Aa miu tadèngi le nèti Ja'a kahèi.”☆

Lamatua Yesus ca'e asa sorga

⁶ Ropa Yesus pakaboko dènge dhèu pajuu-paleha Na era, ra karèi Ne, aku rèngu na, “Ama! Ji'i neo karèi: Ama sanèd'e era, sina ma, dhu uru èèna, kabarai èdhi Isra'el paredha unu na? De Ama neo patabuli èdhi nèti dhèu leo deo ne'e, do, mate hari lod'o leo?”

⁷ Hèia Yesus dhaa, peka na, “Miu pakarèi ia ka lod'o èèna! Dhoka Ama ku di, dhu pama'ète j'aj'aj'i lod'o èèna na. ⁸ Te ngaa ladhe Roh Lamatua dhu Mola-Mèci mai maso asa d'ara miu, heka miu abhu koasa kèna. Hèia miu hud'i lami palolo dènge dhèu aa'i-aa'i ra lula-nèti Ja'a. Miu peka dènge dhèu ètu kota Yerusalem, ètu rae aa'i-aa'i ètu propensi Yudea dènge propensi Samaria, taruu toke d'ai suu-suu rai-haha ne.”☆

⁹ Ropa Na padhai lii nare sèmi èèna, Ama Lamatua paca'e Yesus asa dedha-liru la'e ètu katanga madha rèngu. Ra ladhe taruu, toke d'ai ra'i-liru hutu nare Ne, ka rèngu rèdhi heka.☆

☆ **1:4-5** Lukas 24:49, Mateos 3:11, Markus 1:8, Lukas 3:16, Yohanis 1:33 ☆ **1:8** Mateos 28:19, Markus 16:15, Lukas 24:47-48

☆ **1:9** Markus 16:19, Lukas 24:50-51

10 Ropa rèngu ladhe asa dedha-liru era, cag'ag'a laa, dhèu dua titu ètu karasa rèngu, dhu pake mèdha-papake pudhi lao-lao. 11 Dhèu dua sèra peka dènge rèngu, na, “Wee! Miu dhèu Galilea! Nga tao ka miu tangare taruu asa dedha-liru? Deo na miu mèdhi le Yesus ca'e toke d'ai ra'i-liru hutu nare Ne. Miu mèdhi unu mi dènge musi madha miu, Na ca'e la'e deo na. Sèmi mia dhu miu ladhe mèdhi Na ca'e la'e èèna, sèmi èèna kahèi èèna na Nèngu mai hari.”

Ra tenge dhèu leo ho gati Yudas

12 Èle èèna ka, dhèu pajuu-paleha Yesus sèra puru nèti ledhe Saitun lèpa lasi asa kota Yerusalem. Ledhe Saitun èèna, ele boe kaj'èu nèngu d'ai ca kilo di nèti d'ara kota.†

13 D'ai nèi, ka ra lasi asa d'ara èmu dhu rèngu pea. Ka ra ca'e asa kama èci ètu èmu dedha. Ngara dhèu pajuu-paleha sèra, nuka:

Petrus,
Yohanis,
Yakobis,
Anderias,
Pelipus,
Tomas,
Bertolomeos,
Mateos,
Yakobis (ana Alpius),

† **1:12** Lod'o èèna, mese agama Yahudi sèra tao atora, peka na, ètu lod'o a'oro sasab'a, dhèu Yahudi bisa boe kako kaj'èu. Ra ator ho dhèu baku kako risi nèti dua kilo (lasi-mai). Sasuri lii Yunani dhu uru tèka, peka na, kaj'èu ledhe ne nèti Yerusalem, sama dènge “bagi dua j'ara nèti kakako lod'o a'oro sasab'a”. De èdhi te'a, kaj'èu ledhe èèna nèti kota, ca kilo di.

Simon (dhu madhutu partei Selot),‡
dènge Yudas (ana Yakobis).✧

14 Rèngu aa'i-aa'i ra dhu tema pakaboko ho manèngi-mangaj'i dènge d'ara èci. Maria, ina Yesus, aa dhèu bhèni-dhèu bhèni leo, dènge a'ari Yesus sèra pakaboko dènge rèngu kahèi.

15 Ca tèka hari, rèngu pakaboko, ele boe dhèu d'ai cangasu dua nguru dhèu sa. Ka Petrus kèd'i titu, ka na padhai lii, aku nèngu na, 16 “Ina-ama, a'ari aa'i-aa'i ti! Èle boe miu sanèd'e Yudas era, dhu uru èèna nèti anga na canau, ho lasi kèpe Yesus. Ngaa dhu Yudas tao, mema hud'i j'aj'i sèmi èèna ku. Te nèti uru ka, Roh Ama Lamatua peka le, dènge dhèu aae Daud, ho suri tatao Yudas. 17 Te Yudas èèna, dhèu èdhi dhu sab'a pa'èci dènge èdhi.”

18 (Te ngaa ropa Yudas pahie eele Yesus, ka rare doi papana èèna, lasi hèli rare rai cue. Rai èèna ka dhu j'aj'i era mamadhe nèngu. Na bèbhe sagèb'a ètu era èèna, ka masèke eele kabake na, hèia tanèi na talala. 19 Ka dhèu palolo lème, toke d'ai isi kabarai kota Yerusalem re'a aa'i mèu-mèu mamadhe Yudas èèna. Nèti èèna ka, ra pangare rai èèna madhutu lii Aram, ngara na 'Akeldama', sasoa na, 'rai raa'.)✧

20 Petrus tuhu hari lii padhai na, peka na, “Uru-uru sèra, dhèu aae Daud suri tèke le ètu d'ara sasuri Lii Sod'a Koa-kio, peka na,

‡ 1:13 Partei 'Selot' dènge ngara na èci hari, 'Patriot'. Simon ne maso anggota partei politik dhu neo cab'ub'u eele dhèu paredha Roma ngèti kabarai Isra'el rèngu. ✧ 1:13 Mateos 10:2-4, Markus 3:16-19, Lukas 6:14-16 ✧ 1:19 Mateos 27:3-8

'Hud'i sène era pea nèngu, j'aj'i mi era dhu
pa'ela eele;

bisa heka dhèu èci sa pea ètu èèna.'

Aa na suri kahèi, aku nèngu na,

'Hud'i sène, sasab'a nèngu ra hia asa dhèu leo
la'e.'[☆]

²¹⁻²² De èdhi hud'i tenge dhèu èci ho gati Yudas.

Èdhi tenge dhèu dhu bera-bera dènge èdhi nèti
uru ka mai. Dhèu èèna, hud'i dhèu dhu nèbhu
le madhutu Yesus la'e-mai, mulai nèti Yohanis
sarani Yesus. Aa nèngu èèna, hud'i dhèu dhu
nèdhi dènge musi madha, na, Yesus kèd'i hari
nèti mamadhe Na, toke d'ai lod'o Yesus ca'e hari
asa dedha-liru ètu talora èdhi."[☆]

²³ Ropa Petrus peka nare sèmi èèna, ka dhèu
dhu pakaboko sèra, pamaso ngara dhèu dua. Èci
ngara na Matias, aa èci hari ngara na Yusuf (dhu
tema le ra paroa na Barsabas; ngara na leo èci
hari, na, Yustus). ²⁴⁻²⁵ Hèia ra sabaj'a, aku rèngu
na, "Ama ètu dedha-liru! Ama dhu me'a iie d'ara
dhèu aa'i-aa'i. Yudas madhe le, tèke eele sasab'a
na. De Ama paj'uj'u hia ji'i dhèu èci nèti rèngu
dua se, mia dhu Ama d'èi, ho ji'i ded'e ne j'aj'i mi
dhèu pajuu-paleha Lamatua Yesus." ²⁶ Ka ra ère
lot, pake ngara dhèu dua sèra. Hèia dhu lèke ka
Matias. Ka ra ded'e ne j'aj'i dhèu pajuu-paleha
Lamatua Yesus, ho na pa'èci dènge rèngu dhèu
canguru èci sèra.

2

Dhèu parcaya abhu Roh Ama Lamatua

[☆] **1:20** Lii Sod'a Koa-Kio 69:25, 109:8 [☆] **1:21-22** Mateos 3:16,
Markus 1:9, 16:19, Lukas 3:21, 24:51

1-2 Lèke lod'o babe'a dhèu Yahudi, dhu ra pangare na 'Lod'o Pantekosta',* dhèu aa'i-aa'i dhu madhutu Lamatua Yesus pakaboko ètu d'ara èmu cue.✧ Cag'ag'a laa, ra tadèngi lii dhu mai nèti dedha-liru, sama sèmi bohe. Lii èèna mèdhu titu kèna, ka rèngu bisa boe tadèngi lii dhèu leo dhu ètu sèra. ³ Hèia rèngu ladhe rèdhi sèmi heo ai sa, dhu puru mi dedha rèngu èci-èci. ⁴ Ka rèngu aa'i-aa'i ra abhu Roh Ama Lamatua. Ka ra padhai lii, pake lii dhèu rai-rai leo, madhutu ngaa dhu Roh hia si peka-padhai.

⁵ Lod'o èèna, dhèu Yahudi ae titu kèna dhu mai nèti lème rai ètu rai-haha ne, pakaboko ètu Yerusalem. D'ara rèngu neo madhutu Ama Lamatua. ⁶ Ropa ra tadèngi rare lii èèna, ka ra mai lingu rare era èèna. Ka rèngu ca dhèu-dhèu ka, tadèngi lii dhu ana madhutu Lamatua Yesus sèra padhai, èci èèna ka dènge lii rai rèngu. Nèti èèna ka, dhèu sèra malaa-maloha. ⁷ Rèngu aa'i-aa'i ra hèb'a nganganganga sène, ka ra papeka, aku rèngu na, "Ira ii! Te dhèu se, dhèu Galilea, sina ma? ⁸ Tasamia ka, rèngu bisa padhai lii, tao lii èdhi aa'i-aa'i ti? ⁹ Èdhi se'e, mai nèti propensi Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Yudea, Kapadokia, Pontus, Asia, ¹⁰⁻¹¹ Frigia, Pamfilia, Masir, nèti Libia dhu dètu dènge kota Kirene, aa èdhi cahag'e mai nèti kota Roma. Aa cahag'e kahèi mai nèti pulu Kreta,

* **2:1-2** Dhèu Yahudi pa'ige Lod'o Pantekosta, mulai nèti Lod'o Paska, tabha pidhu migu. De èdhi te'a, na, mamadhe Lamatua Yesus lèmi nguru lod'o le. ✧ **2:1-2** Aora nèti Ama-ama Agama 23:15-21, Lole Hari J'ara-j'ara Mamuri 16:9-11

dènge nèti rai Arab. Èdhi cahag'e dhèu Yahudi, cahag'e dhèu rai leo dhu maso agama Yahudi. Te ngaa èdhi aa'i-aa'i ti tadèngi rèngu padhai lii, pake lii èdhi aa'i-aa'i ti, lula-nèti j'ara-j'ara kapai titu kèna, dhu Ama Lamatua tao. Te aa'i-aa'i se pamalaa èdhi, nga!”

¹² Rèngu aa'i-aa'i ra hèb'a nganganganga sène, ka ra pakarèi isi aanga ra, aku rèngu na, “Tasamia ka j'aj'i sèmi ne'e? Sasoa na, ngaa ka ne?”

¹³ Te ngaa abhu dhèu leo dhu mari si, peka na, “Weeh! Baku pusi dènge dhèu sèi! Te ra mahu nèi!”

Petrus padhai lii ètu madha dhèu ae

¹⁴ Ètu era èèna, Petrus dènge dhèu pajuu-paleha Lamatua Yesus dhèu canguru èci leo sèra. Ka nèngu kako la'e asa madha, hèia na mulai padhai lii mi dhèu ae dhu lingu ètu èèna. Na padhai lii mèdhu bia, peka na, “Ina-ama, a'ari aa'i-aa'i ti! Miu dhèu Yahudi, dènge miu dhu mai nèti mia-mia pea ètu kota Yerusalem! Pasa dhilu paie, ho mi nanene lii padhai lii ja'a ne, te ja'a neo peka j'ara hua iia mi miu aa'i-aa'i mi.

¹⁵ Mage mi pangee, na, dhèu se mahu. Sèmi boe èèna! Mad'ae aae era, dhèu mahu boe. Ngaa hari, heka hake ceo kèna. ¹⁶ Deo na miu tadèngi, na, dhèu se padhai lii pake lii miu aa'i-aa'i mi. Dhu lèke, sèmi ne'e ka: uru èèna, Ama Lamatua moa tèke le j'ara ne'e re dhèu nèti lii padhai lii Nèngu, ngara na Yoel, peka na:

¹⁷ ‘Ama Lamatua peka na, “Ladhe lod'o rai-haha
oe èle,
Ja'a neo hia Roh Ja'a mi dhèu aa'i-aa'i.

Ana ngèru miu sèra, bhèni-mone,
Ja'a ded'e si, j'aj'i dhèu rèti lii padhai Ja'a.
Ana ngèru miu sèra,
bèli-camèd'a ladhe rèdhi ngaa dhu Ja'a neo
pad'elo mi rèngu.
Sèmi èèna kahèi, dhèu heka miu sèra,
bèli-camèd'a ra abhu nii, ngaa dhu Ja'a neo
pad'elo hia ra rèdhi.
¹⁸ Ladhe lod'o rai-haha oe èle,
Ja'a hia Roh Ja'a mi ana pua-paleha Ja'a sèra.
Hia dhèu mone,
aa dhèu bhèni kahèi.
Sèna ka ra peka-padhai ngaa dhu Ja'a peka
le dènge rèngu.
¹⁹⁻²¹ Bèli-camèd'a, d'ai Lod'o Lamatua. Masi ka
Lod'o èèna dhae d'ai mèka,
te ngaa Ja'a tao uru tadha-tadha malaa ètu
dedha-liru.
Tadha malaa sèmi madha lod'o j'aj'i
maroga kiu-kiu,
dènge hèru mea sèmi raa sa kahèi.
Ja'a neo tao j'ara-j'ara kapai seli eele kahèi,
ètu dedha-rai.
J'ara sèra sa, sama sèmi raa, ai, dènge
sèb'u poka-poka ca'e la'e asa dedha.
Ladhe d'ai Lod'o Lamatua dhu kapai seli èèna,
dhèu cee dhu manèngi Ama Lamatua
soru-bara ne,
nèngu èèna ka dhu abhu mamuri.'”[✧]
Sèmi èèna ka, dhu uru èèna, Yoel suri le.
²² A'ari dhèu Isra'el aa'i-aa'i ti! Mai pasa dhilu
miu, ho nanene paie ngaa dhu ja'a neo padhai
lii dènge miu. Ama Lamatua paj'uj'u nare le

Yesus, dhèu Nasaret. Ji'i nge'a le j'ara èèna j'aj'i tare'a, lula ji'i ka dhu ladhe ngèdhi unu mi, na, Ama Lamatua pake Yesus ho tao tadha malaa dènge tatao kapai seli eele. Miu me'a le j'ara ne'e kahèi, lula Yesus tao le tadha malaa sèra ètu talora miu. ²³ Te ngaa miu pamadhe Ne, dènge j'ara miu dadugu-rariu dhèu bhelu-katub'a, ho paku Ne ètu aj'u palolo-palèbha. Aa te ngaa, sèra sa pamèci dènge naneo Ama Lamatua nèti uru ka mai.✧ ²⁴ Lula tatao miu, ka Nèngu madhe tare'a. Te ngaa Ama Lamatua d'èi boe ho Yesus madhe taruu. Nèti èèna ka, Lamatua patalale eele Nèngu nèti koasa mamadhe, ka pamamuri hari Ne. Te koasa mamadhe bisa boe segi Ne.✧

²⁵ Nèti uru ka mai, dhèu aae Daud suri tèke le lula-nèti Yesus ne, peka na:

'Ja'a ke'a, na, Lamatua sama-sama taruu dènge ja'a.

Nèti èèna ka, ngaa èci sa bisa boe pamanahu ja'a,

lula Ama Lamatua ètu baboa ja'a taruu.

²⁶ Nèti èèna ka, d'ara ja'a karej'e,

ka ja'a koa-kio Ne taruu,

aa ja'a mate Lamatua dènge d'ara mera-milu.

²⁷ Te Nèngu soro tèke boe samanga ja'a pea taruu ètu era dhèu madhe sèra.

Aa Ama Lamatua tèke eele boe ngi'u aae Dhèu Nèngu dhu D'ara Mola-Mèci, ele iie ètu d'ara rai.

✧ **2:23** Mateos 27:35, Markus 15:24, Lukas 23:33, Yohanis 19:18

✧ **2:24** Mateos 28:5-6, Markus 16:6, Lukas 24:5

28 Lamatua pad'elo le ja'a j'ara mamuri dhu mola.

Nèti èèna ka d'ara ja'a karej'e d'ai seli,
lula Lamatua bera-bera dènge ja'a.'✧

Ne'e ne ka dhu dhèu aae Daud suri tèke nèti uru ka mai.

29 A'ari aa'i-aa'i! Miu mata ku ho ja'a lole paie ku dènge miu lula-nèti dhèu aae Daud. Na peka sèmi èèna, te ngaa na lole boe ngi'u nèngu. Èdhi te'a, lula nèngu madhe le, aa ra padhane ne. Ro'a na abhu ètu talora èdhi toke d'ai sange ne'e.

30 Dhèu aae Daud ne j'aj'i dhèu nèti lii padhai Ama Lamatua. Aa na ne'a, na, Ama Lamatua dhu moa le pake lii subha, ho limuri mai èci nèti ana-èpu Daud nèd'u paredha. Nèngu èèna ka dhu Lamatua paj'uj'u mema nèti uru ka mai.✧

31 Lod'o èèna, Daud pangee madhera. Aa na peka uuru lula-nèti Dhèu dhu Lamatua paj'uj'u tèke le. Èèna na Dhèu èèna madhe, te ngaa mamuri hari kahèi. Aa Daud peka kahèi, na, Dhèu èèna pea taruu boe ètu era dhèu madhe, aa ngi'u Na ele iie boe kahèi.

32 Dhèu dhu Daud peka-padhai ne, nuka Yesus! Ama Lamatua pamamuri hari Ne nèti mamadhe Na. Ka ji'i aa'i-aa'i mi ngèdhi le dènge musi madha ji'i! 33 Ka limuri ne, Ama Lamatua ded'e le Yesus, ho nèd'u paredha dhu dedha risi eele. Aa Na madhèdi ètu baboa g'ana Ama Lamatua, ètu era dhu Lamatua sadia tèke le. Aa Ama Na hia le Roh Na dhu Mola-Mèci, sama sèmi dhu Na moa tèke nèti uru ka. Aa Na moa neo hia Roh

✧ 2:28 Lii Sod'a Koa-Kio 16:8-11 ✧ 2:30 Lii Sod'a Koa-Kio 132:11, 2 Samuel 7:12-13

Mola-Mèci Na mi èdhi kahèi. Èèna ka dhu miu tadèngi dènge laladhe mèdhi deo na, nuka Ama Lamatua hia Roh Na. ³⁴ Daud mesa na ca'e boe la'e asa sorga, te ngaa na suri, peka na,

'Ama Lamatua padhai lii dènge Lamatua ja'a, peka na,

“Madhèdi mi sebhe g'ana Ja'a, ètu era dhu Ja'a sadia mema,

³⁵ toke Ja'a tao musu Èu sèra, pahaha iisi mi Èu.’”✧

³⁶ Nèti èèna ka dhèu Isra'el aa'i-aa'i ra hud'i re'a ku tare'a-re'a, lula-nèti Yesus dhu miu paku pamadhe ètu aj'u palolo-palèbha. Nèngu, nuka Kristus dhu Ama Lamatua hag'e nare le. Aa Nèngu ne'e ka dhu j'aj'i Kètu èdhi.”

³⁷ Ropa tadèngi rare lii Petrus ne, d'ara dhèu sèra roe. Ka ra karèi Petrus dènge dhèu pajuu-paleha leo sèra, peka na, “A'ari! Ji'i hud'i tao tasamia ku?”

³⁸ Hèia Petrus dhaa, peka na, “Miu èci-èci hud'i ele-ho'a ku, aa tèke eele ku sasala-sasigo miu aa'i-aa'i mi, ho miu lèpa hari madhutu Lamatua. Hèia soro iisi mi ho sarani, sèna ka j'aj'i mi tadha, peka na, miu lèpa hari le madhutu J'ara Mamuri Yesus Kristus. Aa èèna j'aj'i tadha kahèi, peka na, Lamatua saku eele le sasala-sasigo miu. Èle èèna, miu sèmi mere Roh Ama Lamatua dhu Mola-Mèci.

³⁹ Te Ama Lamatua moa le hia Roh Na mi dhèu aa'i-aa'i dhu j'aj'i le dhèu unu Na. Dènge j'ara ne'e, lii mamoa lula-nèti Roh Na, j'aj'i hia miu

dènge ana-èpu miu kahèi. Na moa hia mi dhèu leo kahèi.”

⁴⁰ Aa Petrus padhai lii ae hari mi rèngu, aku nèngu na, “Limuri ne, dhèu ae sero le nèti j'ara mamuri dhu mola. De miu mage-mage, sèna ka miu baku madhutu tatao dhèu bhelu sèra. Te ngaa miu hud'i madhutu dhoka j'ara mola nèti Ama Lamatua di. Dènge j'ara èèna, miu abhu mamuri taa-taa dènge Ne.”

⁴¹ Èle èèna ka, dhèu ae sèra sèmi rare lii padhai lii Petrus èèna dènge d'ara kateme. Ka ra madhutu J'ara Mamuri Yesus, hèia ra soro iisi ra sèna ka abhu sarani. Lod'o èèna, pe d'ai tèlu riho dhèu mai pa'èci dènge dhèu-dhèu unu Yesus sèra. ⁴² Rèngu d'èi pa'èci dènge dhèu-dhèu leo dhu madhutu Yesus. Aa rèngu mamuri mera-milu èci dènge èci. Bèli-bèli èèna, rèngu maj'èni nanene lii holo-nori nèti dhèu pajuu-paleha Lamatua Yesus. Rèngu d'èi manèngi-mangaj'i sama-sama kahèi. Aa rèngu d'èi ra'a-rinu mei èci.

J'ara-j'ara mamuri dhèu parcaya

⁴³ Lod'o èèna, dhèu pajuu-paleha Lamatua sèra tao tadha malaa ae-ae, ka dhèu dhu ètu sèra sa malaa dènge madha'u. ⁴⁴ Dhèu-dhèu dhu madhutu J'ara Mamuri Lamatua Yesus, aa'i-aa'i ra mamuri pakaboko dènge d'ara èci, ka ngaa dhu unu dhèu èci, j'aj'i unu rèngu aa'i-aa'i ra, ho ra pake sama-sama. ✧ ⁴⁵ Abhu cahag'e pahia mèdha-panyau ra, ho ra pala-bagi doi kab'ua na mi dhèu parcaya sèra, madhutu èci-èci dhu

parluu. ⁴⁶ Bèli-bèli èèna, rèngu pa'èci ètu d'ara Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i. Rèngu ra'a-rinu boko-boko mue-mue dènge d'ara karej'e-karae, nèti èmu èci asa èmu èci, dènge boe ka'uu-kamuki. Rèngu aa'i-aa'i ra mamuri èci tulu èci, dènge boe kire-kome. ⁴⁷ Bèli-bèli èèna, rèngu aa'i-aa'i ra ma'ète boe koa-kio kolongara Ama Lamatua dènge d'ara kateme. Dhèu leo sèra d'èi rèngu titu kèna. Nèti ca lod'o asa ca lod'o Ama Lamatua hia mamuri mi dhèu sèra, ho ra pa'èci dènge dhèu-dhèu unu Lamatua Yesus. Ka rèngu asa ka ae.

3

Petrus puri-pa'èle dhèu karuku èci

¹ Ca lod'o, pe d'ara hake tèlu nihia sa, Petrus dènge Yohanis lasi asa d'ara Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i, ho neo sabaj'a dènge dhèu leo sèra. ² Rèngu neo maso re hèb'a oka, dhu ngara na 'Hèb'a Saraga'. Ètu èèna, rèngu rèdhi dhèu mone karuku èci, dhu karuku nèti ina na nara iisi ne. Bèli-bèli mai, na, dhèu nedhe rèti ne asa era èèna, ho na kanata kacui-aa'i manèngi ngaa-ngaa nèti dhèu cee dhu neo maso asa d'ara Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i re èèna. ³ Ropa na ladhe nèdhi Petrus dènge Yohanis oe maso asa d'ara, ka na kanata kacui-aa'i, manèngi, peka na, "Ama-ama, ee! Sue ku ja'a laa. Hia ku ja'a ngaa, do?"

⁴ Ka dua ra ladhe kaloo ka dhèu ne'e, hèia Petrus dhaa, aku nèngu na, "Ladhe ku mai!"

⁵ Hèia nèngu boti kètu na, ladhe asa rèngu dua ra, ka na pangee, na, “Waa! Ele boe dua ra neo hia ja'a ngaa-ngaa ne.”

⁶ Te ngaa Petrus peka, aku nèngu na, “Ja'a dènge boe doi hualaa ho hia mi èu! Te, ngaa dhu ja'a unu, èèna ka dhu ja'a neo hia mi èu. De nanene paie-iie! Dènge koasa Yesus Kristus, dhèu Nasaret, ja'a pua èu kèd'i titu, ho kako!”

⁷ Hèia Petrus kèpe ai g'ana dhèu karuku èèna, ka na pakèd'i patitu ne. Kaca'a laa, haga dhèu ne'e be'a dènge ka, ètu d'ara ciki ood'e èèna kahèi. ⁸ Cag'ag'a laa, na pasoka titu, hèia na kako la'e-mai neo ne'a, haga nèngu be'a le, do dhae. Èle èèna ka, na la'e palere dènge rèngu dua ra asa d'ara Èmu Manèngi-Mangaj'i. Na kako pasoa-pasoka dènge koa-kio Ama Lamatua. ⁹ Dhèu aa'i-aa'i sèra ladhe rèdhi dhèu ne'e kako la'e-mai, aa koa-kio kolongara Ama Lamatua.

¹⁰ Ropa dhèu ae sèra tadhe ne, ka ra malaa, hèia peka, aku rèngu na, “Nèngu ne'e ka dhèu karuku dhu madhèdi ètu Hèb'a Saraga, ho manèngi ngaa-ngaa èèna, sina ma? Tasamia ka na j'aj'i sèmi ne'e?”

Petrus padhai lii ètu d'ara Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i

¹¹ Èle èèna ka, dhèu dhu èle nèti karuku èèna, madhutu Petrus dènge Yohanis. Ka tèlu ra lasi d'ai èmu taleo cue, ngara na ‘Èmu Taleo Dhèu Aae Soleman’. Ètu èèna, dhèu aa'i-aa'i dhu mai lingu rare rèngu malaa titu kèna. ¹² Ropa Petrus nèdhi rèngu, ka na padhai lii, peka na,

“Dhèu Isra'el aa'i-aa'i mi! Nga tao ka miu malaa, lula j'ara ne'e ne? Nga tao ka miu ladhe kaloo ji'i? Miu ngee, na, dhèu ne kako lula ji'i pake na'i, do, lula ji'i maj'èni madhutu Ama Lamatua? Do, tasamia? ¹³ Ja'a neo peka dènge miu sèmi ne'e: bèi-baki èdhi Abraham, Isak dènge Yakob manèngi-mangaji mi Ama Lamatua. Lamatua èèna ka dhu ded'e padedha-dedha Dhèu Nèngu dhu Na pili nare, nuka Yesus. Yesus èèna ka dhu miu tule eele Ne, ka saraka Ne asa gubernur Pilatus. Ka gubernur neo patabuli Ne, te ngaa miu ka dhu palab'a, sèna ka na baku patabuli eele Yesus.✧ ¹⁴ Te ngaa Yesus, Dhèu dhu sala boe. D'ara Nèngu be'a. Gubernur neo patabuli eele Dhèu dhu sala boe ne, te ngaa miu aa'i-aa'i mi lab'a ne. Aa dhu bhelu risi hari ka, miu dadugu-rariu ne, sèna ka na patabuli hia miu dhèu bhelu-katub'a èci dhu pamadhe nèdhi dhèu.✧ ¹⁵ Miu ka dhu pamadhe Yesus! Aa te ngaa Nèngu ka dhu hia èdhi mamuri. Mema tare'a Nèngu madhe le, te ngaa Ama Lamatua pamamuri hari Ne. Nèngu ka dhu ji'i ladhe ngèdhi le dènge musi madha ji'i.

¹⁶ Miu tadhe dhèu karuku ne. Nèngu èra le, te ngaa ji'i boe ka dhu puri-pa'èle ne. Ji'i se dènge boe koasa ngaa-ngaa. Koasa èèna mai nèti Yesus. Dhèu ne'e ne èra, lula nèngu parcaya Lamatua Yesus. Yesus ka dhu pa'èle ne, ètu katanga madha miu aa'i-aa'i mi.

¹⁷ A'ari aa'i-aa'i ti! Limuri ne, ja'a ke'a le, miu

✧ **3:13** Kalua nèti Masir 3:15 ✧ **3:14** Mateos 27:15-23, Markus 15:6-14, Lukas 23:13-23, Yohanis 19:12-15

dènge dhèu aae-dhèu kapai miu, tao bhelu mi dedha Yesus, te ngaa miu me'a boe ngaa dhu j'aj'i lèpa limuri. ¹⁸ Te ngaa Ama Lamatua peka mema nèti uru ka mai, pake dhèu nèti lii padhai Nèngu, peka na, Kristus, nuka Dhèu dhu Na hag'e nare èèna, hud'i d'ui ku j'aj'èra. Ka j'aj'i le, sèmi èèna ka! ¹⁹ Nèti èèna ka, miu hud'i ele-ho'a, tèke eele sasala-sasigo miu, hèia lèpa asa Ama Lamatua, ho Na saku eele aa baku ngee ia ka sasala miu sèra. ²⁰ Pe Ama Lamatua pa'èra d'ara miu. Ka Na neo pua Kristus dhu Na hag'e nare èèna, mai hari asa miu. Kristus èèna, nuka Yesus, dhu Na pua le mai asa miu. ²¹ Nèti uru ka mai, Lamatua padhai lii re dhèu nèti lii padhai Na, peka na, 'Bèli-camèd'a, Ama Lamatua pamola j'ara aa'i-aa'i, sèna ka j'aj'i hiu.' Yesus hud'i mate ku ètu Era Mola-Mèci toke d'ai lod'o Nèngu mai hari, ho Na pahiu ngaa-ngaa aa'i-aa'i ra.

²² Uru èèna, baki Musa peka le dènge dhèu Isra'el, aku nèngu na,

'Lamatua miu, nuka Ama Lamatua, bèli-camèd'a Na pua Dhèu èci nèti talora miu, ho j'aj'i dhèu nèti lii padhai Na, sama sèmi Na pake ja'a, ho j'aj'i dhèu kèti lii padhai Na. De miu hud'i pasa dhilu, sèna ka mi nanene paie, ngaa-ngaa dhu Na neo peka mi miu. ✧ ²³ Te ngaa dhèu cee dhu ro'o boe nanene paie, lii padhai lii Dhèu èèna, èèna na cèri eele nèti dhèu unu Lamatua sèra. Dènge heka hak ètu talora rèngu.' ✧

✧ **3:22** Lole Hari J'ara-j'ara Mamuri 18:15, 18 ✧ **3:23** Lole Hari J'ara-j'ara Mamuri 18:19

24 Mesa boe baki Musa di dhu peka sèmi èèna. Te Lamatua pake dhèu leo kahèi, j'aj'i dhèu nèti lii padhai Na. Rèngu peka sèmi èèna kahèi. Sama sèmi uru èèna, Lamatua pake baki Samuel, ho lolo j'ara-j'ara dhu limuri ne èdhi tédhi dènge musi madha èdhi. 25 Ama Lamatua moa tèke le, mi baki Abraham, peka na, 'Bèli-camèd'a, re ana-èpu èu èci, Ja'a hia mènghi-nale mi dedha suku aa'i-aa'i ètu rai-haha ne.'[✧]

Lii moa dhu Ama Lamatua peka le mi dhèu rèti lii padhai Na, limuri ne, j'aj'i le mi dedha miu, nuka a'ari ja'a dhèu Isra'el sèra. 26 Ama Lamatua pua Ana Na dhu Na hag'e nare èèna, ho paj'uj'u j'ara, sèna ka miu tèke eele sasala-sasigo miu. Dènge sèmi èèna, Na pad'elo d'ara hua iia Na mi miu. Lamatua pua uuru Ana Na mai asa miu, èle èèna, heka Na pua Ne asa suku leo sèra. Èèna ka dhu j'aj'i mènghi-nale mi èdhi aa'i-aa'i ti."

4

Kètu agama Yahudi paroa Petrus dènge Yohanis

¹ Lod'o èèna, ropa Petrus dènge Yohanis padhai lii era dènge dhèu ètu sèra, dhèu kapai canau mai. Rèngu sèra, kètu agama Yahudi, dhèu nèti partei Saduki, dènge komedhaa j'aga Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i. Rèngu mai neo patao dènge Petrus dènge Yohanis. ² Dhèu sèra nasa, lula rèngu dua ra d'èi peka dènge dhèu ae,

[✧] 3:25 Lii Lolo dhu Uru Tèka 22:18

peka na, “Yesus mamuri hari le nèti mamadhe Na. Dènge j'ara èèna, Nèngu bhoke j'ara hia dhèu madhe sèna ka bisa mamuri hari.”* ³ Ka ra paredha dhèu rèngu lasi kèpe dua ra. Te ngaa, lula lod'o oe cèna kèna, ka ra pamaso taha si asa d'ara bèdho. Ho bèli èèna, heka ra neo parisa si kèna. ⁴ Te ngaa ètu talora dhèu dhu d'èi nanene dhèu pajuu-paleha Lamatua Yesus sèra, ae ka dhu mangaku, na, lii aj'a-nori rèngu sèra lèke tare'a. Nèti èèna ka dhèu parcaya asa tabha ae, pe d'ai lèmi riho dhèu sa.

⁵ Asa bèli èèna, dhèu kapai Yahudi sèra pak-aboko ètu kota Yerusalem, nuka dhèu paredha, dhèu heka-dhèu heka ad'a Yahudi, dènge mese agama Yahudi sèra. ⁶ Kètu kapai risi agama Yahudi, dhu ngara na Hanas, ètu èèna kahèi. Dhèu kapai leo, sèmi Kayafas, Yohanis, Aleksander, dènge a'ari leo sèra nèti kètu kapai risi agama Yahudi ètu èèna kahèi. ⁷ Ropa ra tesa aa'i, ka ra paredha dhèu lasi rare Petrus dènge Yohanis, ho rèti mai asa madha ama-ama dhèu kapai se'e. Ropa rèngu mai, ka ra karèi si, peka na, “Tasamia ka miu bisa puri-pa'èle dhèu karuku? Miu pake koasa nèti cee? Aa cee ka dhu pua miu ka miu bani tao j'ara èèna?”

⁸ Hèia Roh Ama Lamatua pa'èra d'ara Petrus, ka na dhaa, aku nèngu na, “Ama-ama! Miu ka dhèu kapai, dènge dhèu heka kabarei Isra'el! Baku nasa ladhe ji'i ako malaa ciki. ⁹ Ji'i ladhe, na, ama-ama si neo tao lii langu, lula ji'i puri-pa'èle dhèu

* **4:2** Dhèu partei Saduki lèka boe dhèu madhe bisa mamuri hari.

karuku èci. Aa miu neo me'a ji'i pake koasa nèti cee? ¹⁰ De ja'a neo peka sèmi ne'e: tatu ama si sanèd'e era dhèu Nasaret, dhu ngara Na Yesus. Nèngu èèna, Kristus, dhu Ama Lamatua paj'uj'u mema nèti uru ka mai. Te ngaa miu paku pamadhe Ne ètu aj'u palolo-palèbha. Masi ka sèmi èèna, te ngaa Ama Lamatua pamamuri hari Ne. De ja'a d'èi sèna ka ama si dènge dhèu Isra'el aa'i-aa'i mi me'a, na, ji'i puri-pa'èle dhèu karuku èèna, pake dhodhoka koasa Yesus. ¹¹ Yesus ne'e ka dhu ra suri tèke le ètu d'ara Sasuri Mola-Mèci Ama Lamatua, peka na,

'Abhu hadhu cue dhu tuka core eele;

Te ngaa limuri mai, hadhu èèna j'aj'i hadhu padhèdi.'☆

¹² Ètu palème rai-haha ne, Ama Lamatua bhoke boe j'ara leo dhu bisa patabuli èdhi nèti koasa sasala-sasigo èdhi. Dhodhoka j'ara èci di, nuka Yesus. Abhu boe dhèu leo èci sa dhu bisa hia mamuri mi èdhi."

¹³ Dhèu dhu madhèdi ètu sèra sa re'a, na, Petrus dènge Yohanis se, dhoka dhèu biasa di, èci èèna ka dènge dhèu dhu re'a boe baca-suri. Te ngaa dhèu sèra malaa dènge babani dua ra, lula rèngu padhai lii dhu dènge boe pahuni-pahuni. Tabha hari, ra re'a, na, dhèu dua se, dhèu pa'èci nèti Yesus. ¹⁴ Nèti èèna ka, hèb'a dhèu se kutu mènò, toke ra padhai lii heka ae-ae, lula dhèu dhu èle nèti karuku èèna, titu dhii-dhii patoo madha dènge madha. ¹⁵ Èle èèna ka, ra

pua dhèu pajuu-paleha Yesus dhèu dua sèra, aku rèngu na, “Dua mi lami ku asa li'u ciki.” Ka ra padhue ho neo tenge j'ara aapa. ¹⁶ Ka ra padhue-padhai, peka na, “A'ari aa'i-aa'i ti! Èdhi hud'i tao dhèu dua se samia? Te dhèu Yerusalem aa'i-aa'i ra re'a le, na, rèngu dua se ka dhu tao tadha malaa deo na. Èdhi pasili tare heka, lula bukti nèngu abhu le! ¹⁷ De hua iia èdhi tenge j'ara, sèna ka lii ne'e baku ra lolo palème asa mia-mia la'e. Be'a risi èdhi pamadha'u si, sèna ka ra baku aj'a ia ka J'ara Mamuri Yesus. Ladhe ra nanene boe, na, re'a mema!”

¹⁸ Hèia ra paroa dua ra maso hari asa d'ara, ka ra peka dènge si, aku rèngu na, “Miu ladhe unu mi, ee! Miu bisa heka lolo, do, aj'a-nori dhèu leo lula-nèti Yesus!”

¹⁹ Te ngaa Petrus dènge Yohanis b'ala, peka na, “Cob'a ama-ama si pajiko ku laa. Mia dhu be'a risi? Madhutu paredha ama si, do, madhutu paredha Ama Lamatua? ²⁰ Te ji'i ngèdhi le dènge musi madha ji'i, aa tadèngi le dènge ro'a dhilu ji'i madha j'ara ae. De tasamia ji'i kutu hèb'a, ho baku lolo dènge dhèu leo!”

²¹ Dhèu dhu madhèdi pama'ète lii langu èèna, kai hari rèngu. Ka ra patalale eele dua si, lula ra re'a heka j'ara ho huku si. Rèngu madha'u kahèi, mage dhoka dhèu ae ètu li'u sèi pagama. Te dhèu ae sèra koa-kio kolongara Ama Lamatua, lula dhèu karuku èèna èle le. ²² (Dhèu èèna karuku èpa nguru risi tèu le, ka heka bisa kako kèna.)

Dhèu unu Lamatua Yesus sabaj'a manèngi d'ara bani

²³ Ropa ra patabuli eele Petrus dènge Yohanis, dua ra lèpa lasi asa angalai rèngu. Hèia dua ra lole aa'i-aa'i ngaa dhu kètu agama Yahudi dènge dhèu kapai leo sèra kai rèngu ho baku palolo. ²⁴ Ropa ra tadèngi rare lii lolo èèna, ka angalai rèngu aa'i-aa'i sèra pakaboko dènge d'ara èci, ho ra manèngi-mangaj'i, peka na, “Ama Lamatua dhu Koasa Kapai Risi Eele. Ama dhu paj'aj'i dedha-liru dènge rai-haha, dènge isi ra aa'i-aa'i.✧ ²⁵ Uru-uru sèra, Roh Ama Lamatua dhu Mola-Mèci pake le baki Daud ho j'aj'i dhèu nèti lii padhai Na, sèna ka suri mema lula-nèti dhèu lab'a Yesus, peka na,

‘Dhèu nèti rai leo sèra nasa lula lii lai-ngèlu;

Dhèu se'e tao lèke boe, ho tao lii langu dhu dènge boe kolo-kapua.

²⁶ Dhèu aae rai-haha sèra pakaboko ho neo pamusu lab'a Ama Lamatua; sèmi èèna kahèi, dhèu kapai sèra rare lii èci neo lasi lab'a Ama Lamatua dènge Kristus, nuka Dhèu dhu Lamatua paj'uj'u mema karèi nèti uru ka mai.✧

²⁷ Ka ngaa dhu baki Daud suri na, limuri ne j'aj'i le. Aa sasoa na led'a le. Ètu kota ne'e, dhèu aae Herodes, gubernur Pontius Pilatus, dhèu heka-dhèu heka ad'a Isra'el, dènge dhèu kapai suku leo sèra, pakaboko le. Rèngu pare'a lii ho lab'a Yesus, dhu Ama Lamatua hag'e nare

✧ **4:24** Kalua nèti Masir 20:11, Nehemia 9:6, Lii Sod'a Koa-Kio 146:6 ✧ **4:26** Lii Sod'a Koa-Kio 2:1-2

le.✧ 28 Te ngaa limuri ne, èdhi te'a aa'i le j'ara sèra lèke mola-mola dènge dad'èi Lamatua, madhutu ngaa dhu Lamatua peka tèke nèti uru ka. 29 Lamatua, Èu me'a rèngu dhoka padhai lii neo pamadha'u ji'i di. De ji'i manèngi ho Lamatua hia ji'i d'ara bani. Sèna ka ladhe ji'i la'a padhue-padhai asa dhèu ètu mia-mia Lii Lolo Be'a Lamatua lula-nèti Yesus, d'ara ji'i madha'u boe. 30 Ji'i manèngi Lamatua hia ji'i koasa kahèi, sèna ka ji'i bisa puri-pa'èle dhèu pèd'a. Ji'i manèngi kahèi koasa ho tao rupa-rupa tadha malaa, sèna ka dhèu re'a, koasa èèna mai nèti Dhèu Mola-Mèci dhu Lamatua pua mai, nuka Yesus. Lamatua, d'ai sange èèna ka lii sabaj'a ji'i."

31 Ropa ra manèngi-mangaj'i rare, ka èmu dhu rèngu sabaj'a na gaged'o. Hèia rèngu aa'i-aa'i ra abhu Roh Lamatua dhu Mola-Mèci. Èle èèna ka, rèngu kalua, lasi lole Lii Lolo Be'a Ama Lamatua, dènge d'ara bani.

Dhèu parcaya sèra mamuri sama-sama pasae j'aj'èra dènge karej'e

32 Èle èèna, dhèu aa'i-aa'i dhu parcaya Yesus sèra, mamuri d'ara èci, aa mamuri pasue èci dènge èci. Abhu boe dhèu èci sa dhu mèu-moke, aa rèngu biasa pahia-paj'ola. Dhèu dhu dènge mèdha-panyau, na uri ho ra pake sama-sama.✧ 33 Ka Lamatua hia koasa mi dhèu pajuu-paleha Na, ho ra lole mi dhèu, peka na, Lamatua

✧ 4:27 Mateos 27:1-2, Markus 15:1, Lukas 23:1,7-11, Yohanis 18:28-29 ✧ 4:32 Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 2:44-45

Yesus mamuri hari nèti mamadhe Na. Aa rèngu ka dhu rèdhi dènge musu madha unu ra. Ka Lamatua udhu-bhori berkat hia rèngu. ³⁴⁻³⁵ Nèti rèngu se, abhu kahèi dhu pahia rai, do èmu ra. Ho kab'ua na, ra hia mi dhèu pajuu-paleha Lamatua sèra. Ra pake ho hia mi dhèu dhu parluu. Nèti èèna ka, rèngu kura boe ngaa-ngaa.

³⁶⁻³⁷ Conto sèmi Yusuf. Nèngu ne, ana-èpu Lewi, nèti pulu Siprus. Dhèu pajuu-paleha Lamatua se pangare na 'Barnabas', dhu sasoa na, 'dhèu dhu d'èi pa'èra d'ara dhèu leo'. La'e pahie rai na ca kasib'i. Ka nèti mai kab'ua na hia dhèu pajuu-paleha Lamatua sèra.

5

Ananias dènge Safira madhe, lula rèngu neo cob'a Roh Lamatua

¹ Te ngaa lod'o èèna, abhu kahèi dhèu èci, ngara na Ananias, dènge dhèu èmu na, Safira. Rèngu dua ra pahie rai ra ca kasib'i kahèi. ² Te ngaa dua ra pare'a ho huni kab'ua rai èèna cahag'e. Pahie rare, ka Ananias la'e peka dènge dhèu pajuu-paleha Yesus sèra, aku nèngu na, "Ji'i heka pahie ngare rai ji'i ca kasib'i kèna. De ji'i neo hia kab'ua na asa Ama Lamatua."

³ Te ngaa Petrus tao dènge ne, peka na, "Ananias! Nga tao ka èu huni doi kab'ua rai èèna cahag'e? D'ara èu mema karehe, lula èu madhutu dad'èi dhèu aae nidhu. Èu bani kapod'e-kabèli Roh Ama Lamatua dhu Mola-Mèci! ⁴ Sèmi ne'e! Rai na unu èu. De èu neo pahia, do aad'o, èèna na madhutu dad'èi èu.

Ladhe èu pahia le, èu neo hia doi kab'ua na aa'i-aa'i, do aad'o, èèna na madhutu dad'èi èu kahèi. Te ngaa tasamia ka èu bisa tao sèmi ne'e? Èu neo pagoa ji'i dhèu rai-haha, te ngaa abhu boe dhèu dhu bisa leko-monya Lamatua!"

⁵ Ropa na tadèngi Petrus padhai lii sèmi èèna, cag'ag'a laa Ananias bèbhe, ka madhe dènge. Nèti èèna ka, dhèu dhu tadèngi lii ne'e, madha'u titu kèna. ⁶ Hèia ana ngèru dhèu pèri mai, ka ra pahutu ngi'u Ananias, ka nedhe rèti lasi padhane.

⁷ Pe d'ai tèlu jam sa, dhèu èmu Ananias mai. Te ngaa na ne'a boe ngaa dhu j'aj'i deo na. ⁸ Hèia Petrus karèi ne, peka na, "Tasamia, ina? Miu pahie le rai èèna, kab'ua sange ne'e ka, do?"

Ka na dhaa, peka na, "Tare'a, ama. Kab'ua nèngu sange èèna ka."

⁹ Hèia Petrus tao dènge ne, peka na, "Tasamia ka èu dènge dhèu èmu mu pame'a ho neo cob'a Roh Lamatua? Mu ladhe, ee! Dhèu dhu heka padhane dhèu èmu èu sèra, lèpa hari mai le. Ciki ood'e hari na, rèngu nedhe rèti hari ngi'u èu, ho lasi padhane ètu karasa dhèu èmu èu."

¹⁰ Ropa tadèngi nare lii padhai lii Petrus, cag'ag'a laa dhèu bhèni ne bèbhe, ka madhe dènge ètu era èèna. Ropa ana-ana ngèru sèra maso hari asa d'ara èmu, ladhe rèdhi bhèni ne madhe le. Ka j'èru rèti ka ngi'u bhèni ne, lasi padhane ètu karasa dhèu èmu na.

¹¹ Èle èèna ka, dhèu parcaya Yesus sèra madha'u. Dhèu-dhèu leo dhu tadèngi lii lolo nèti mamadhe Ananias dènge Safira, madha'u kahèi.

Petrus si puri-pa'èle dhèu ae

¹² Lod'o èèna, dhèu pajuu-paleha Yesus sèra tao ae tadha-tadha malaa. Ka dhèu ae sèra ladhe rèdhi. Dhèu pajuu-paleha sèra biasa lasi asa d'ara Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i Lamatua. Rèngu aa'i-aa'i ra pakaboko dènge d'ara èci ètu d'ara Èmu Taleo Dhèu Aae Soleman. ¹³ Lod'o èèna, dhèu ae ka dhu koa dhèu unu Lamatua Yesus sèra. Te ngaa dhèu leo cahag'e bani boe maso pakaboko dènge rèngu ètu èmu èèna.

¹⁴ Te dhèu dhu parcaya Yesus, bhèni-mone, asa tabha ae. ¹⁵ Lula tadha malaa ae dhu j'aj'i èèna, ka dhèu ae rèti dhèu pèd'a lasi ho ra pamadhèdi mi dedha dhèpi ètu sebhe j'ara. Te ra pangee, peka na, “Ladhe Petrus dènge Yohanis kako re era ne'e, sad'i mamaho ra lèke rèngu di, dhèu pèd'a se èle dènge nèti papèd'a rèngu.” ¹⁶ Lod'o èèna, dhèu ae mai taruu nèti rae-rae ètu sebhe kota Yerusalem. Rèti dènge dhèu-dhèu pèd'a, ka dhèu pajuu-paleha Lamatua se puri-pa'èle si aa'i-aa'i ra. Rèngu rèti dhèu-dhèu dhu nidhu tao kahèi, ka dhèu pajuu-paleha Lamatua se babège eele aa'i nidhu-nidhu sèra.

Dhèu pajuu-paleha Lamatua Yesus abhu j'aj'èra

¹⁷ Lula tatao dhèu pajuu-paleha Lamatua Yesus sèra, nèti èèna ka kètu kapai risi agama Yahudi, dènge angalai nèngu nèti partei Saduki sèra, tèka d'ara. ¹⁸ Nèti èèna ka, ra kèpa dhèu pajuu-paleha Yesus sèra, ka ra pamaso si asa d'ara

bèdho.*

¹⁹ Te ngaa mèda èèna kahèi, ana pajuu Lamatua èci mai nèti sorga asa d'ara bèdho èèna, ka na bhoke eele babèdho. Hèia na lere nèti si asa li'u. Ka na peka, aku nèngu na, ²⁰ “Lami dènge ka asa d'ara Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i. Lami peka aa'i dènge dhèu-dhèu ètu nèi, sèna ka ra madhutu J'ara Mamuri dhu hiu nèti Lamatua Yesus.”

²¹ Bèli mad'ae èèna, ako maroga era, rèngu madhutu ka lii paredha nèti ana pajuu Lamatua nèti sorga deo na. Ka ra maso asa d'ara madha Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i, hèia ra aj'a-nori dhèu-dhèu ètu sèra.

Nèbhu boe, hèia kètu kapai risi agama Yahudi dènge angalai na sèra mai palere dènge dhèu kapai dènge dhèu heka-dhèu heka ad'a Isra'el. Rèngu pakaboko ho parisa lii langu nèti dhèu pajuu-paleha Lamatua Yesus sèra. Hèia ra pua dhèu lasi rare Petrus si nèti d'ara bèdho, ho ra parisa lii langu ra.

²² Te ngaa ropa rèngu d'ai èmu bèdho, Petrus si aad'o heka ètu d'ara. Ka ana j'aga sèra lèpa hari lasi peka dènge dhèu kapai sèra. ²³ Ra peka na, “Ama-ama si, baku nasa. Ropa ji'i d'ai èmu bèdho, ji'i ladhe, na, babèdho dhu patèke. Aa dhèu j'aga sèra titu ètu era èèna. Te ngaa ropa ji'i pua ra goe babèdho ho ji'i la'a asa d'ara, ji'i ngèdhi boe dhèu èci sa ètu d'ara.”

* **5:18** Lii Yunani ne'e, sasoa na, “pamaso asa d'ara bèdho kabarei.” Sasoa leo, peka na, “pamaso asa d'ara bèdho ho pamakae si ètu katanga madha dhèu ae.”

24 Ropa tadèngi rare, hèia kètu agama Yahudi sèra, dènge kapala j'aga Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i, aa'i-aa'i ra j'aj'i malaa, aa sèmi dhèu dhu ele ngangee sa.

25 Nèbhu boe, hèia dhèu èci mai peka, aku nèngu na, “Ama-ama si, nanene ku laa! Dhèu dhu miu bèdho sèra, ètu li'u si, ra titu ho aj'a-nori dhèu ètu d'ara Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i ne!”

26 Ropa tadèngi rare, ka kapala j'aga Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i èena paroa dhèu j'aga pèri-pèri ho lasi kèpe hari Petrus dènge angalai na sèra. Te ngaa dhèu j'aga sèra madha'u, lula dhèu dhu nanene lii padhai-padhue Petrus sèra, ae seli. Ra pajiko, na, mage dhoka dhèu ae sèra patao-palaha, ho ra pèci si. Nèti èena ka, ropa rèngu kèpe hari Petrus si, ra bani boe pake j'ara sakaa.

27 Èle èena ka, ra lere rèti Petrus si asa era pama'ète lii langu. Ka kètu kapai risi agama mulai karèi si, ²⁸ peka na, “Ji'i kai le miu, sèna ka aj'a ia ka dhèu lula-nèti Dhèu dhu neo tao j'ara mamuri hiu èena, sina ma! Te ngaa miu palab'a! Miu pusi-pahae boe dènge lii paredha ji'i, te ngaa miu tao madhutu dad'èi miu di! Miu lami aj'a-nori palème dhèu ètu kota Yerusalem ne. Èena sama dènge miu core sasala mi dedha ji'i, peka na, ji'i se ka dhu pua dhèu lasi pamadhe Yesus.”☆

29 Hèia Petrus kèd'i titu j'aj'i dhèu dhu padhai lii nèti angalai na sèra. Ka na dhaa, peka na,

☆ 5:28 Mateos 27:25

“Ama-ama! Ladhe abhu paredha nèti dhèu rai-haha dhu palab'a dènge dad'èi Ama Lamatua, ji'i ngo'o boe madhutu. Te ngaa ji'i madhutu dhoka paredha Ama Lamatua di! ³⁰ Dhèu dhu bhoke j'ara mamuri hiu èèna, nuka Yesus. Nèngu èèna ka dhu miu paku pamadhe ètu dedha aj'u palolo-palèbha. Nèti uru ka mai, bèi-baki èdhi manèngi-mangaj'i mi Ama Lamatua. Ama Lamatua èèna ka dhu pamamuri hari Yesus nèti mamadhe Na!

³¹ Limuri ne, Ama Lamatua ded'e le Yesus j'aj'i ai g'ana Na. Ka Yesus nèd'u le paredha sama sèmi dhèu aae kapai. Nèngu bhoke le j'ara, sèna ka Lamatua patabuli eele dhèu nèti koasa sasala-sasigo ra. Na neo hia j'ara mi èdhi dhèu Isra'el se'e, sèna ka èdhi ae eele nèti sasala èdhi aa'i-aa'i ti. Dènge j'ara sèmi èèna, d'ara Ama Lamatua pacuhi, ho Na ige heka sasala èdhi dhèu Isra'el. ³² Te èdhi tèdhi le dènge musi madha èdhi, Yesus mema madhe tare'a, te ngaa Na mamuri hari kahèi. Limuri ne Roh Ama Lamatua dhu Mola-Mèci peka le dènge dhèu dhu madhutu J'ara Mamuri Yesus.”

³³ Tadèngi rare lii padhai lii Petrus sèmi èèna, ka dhèu dhu madhèdi ètu era pama'ète lii langu èèna nasa titu kèna, ka ra neo pamadhe dhèu pajuu-paleha Lamatua sèra. ³⁴ Te ngaa ètu talora rèngu, abhu kahèi dhèu èci dhu madhèdi parisa lii, ngara na Gamaliel. Dhèu ae pakab'ua ne, lula nèngu ne mese dhu d'èlu-mèu nèti partei agama

Parisi. Ropa Petrus padhai lii nare, ka dhèu sèra neo pamadhe ne, hèia Gamaliel kèd'i titu, ka na pua dhèu ho lere taha Petrus si asa li'u. ³⁵ Ropa Petrus si d'ai li'u, ka Gamaliel padhai lii dènge ama-ama ètu sèra, aku nèngu na,

“A'ari ti! Èdhi hud'i pajiko paie ku! Mage dhoka èdhi malai ae tao bhabhelu mi dedha dhèu se'e. Èdhi hud'i pangee madhera. ³⁶ Ele boe miu sanèd'e era, dhèu dhu ngara na Teudas. Nèngu madhe nèbhu le, te ngaa lod'o na mamuri era, na ded'e ngi'u na j'aj'i dhèu kapai, pe d'ai dhèu èpa ngasu sa madhutu nèngu. Te ngaa ropa ra pamadhe ne, ana-ana madhutu na paj'ala asa haa asa dhimu. Toke d'ai sange ne'e, dhèu rèdhi heka rèngu. Ra rai aa'i mèu-mèu le!

³⁷ Aa miu sanèd'e hari ku lii lole èci. Uru èèna, lèke lod'o dhèu paredha ige dhèu ètu d'ara kabara. Abhu dhèu èci, ngara na Yudas, nèti propensi Galilea. Dhèu ae madhutu nèngu kahèi. Te ngaa ra pamadhe ne kahèi. Hèia ana-ana madhutu na rai paj'ala kahèi, ka d'ai sange ne'e tédhi heka dhèu èci sa.

³⁸ De a'ari! Madhutu ngangee ja'a, baku pamadhe dhèu se'e. Hud'i rèngu sène. Te a'aj'a dènge kakako rèngu, ladhe mai nèti dhèu rai-haha, na, nèbhu boe, ele unu na. ³⁹ Te ngaa ladhe a'aj'a rèngu tare'a-re'a nèti Ama Lamatua, miu taha mere boe. Nèti èèna ka, miu pajiko paie ku. Mage dhoka miu palab'a dènge Ama Lamatua.”

Tadèngi rare sèmi èèna, rèngu aa'i-aa'i ra lèka, ka ra madhutu lii Gamaliel. ⁴⁰ Èle èèna ka, ra paroa hari dhèu pajuu-paleha Lamatua sèra, ka ra pua dhèu ho hake si. Hèia ra kai si, ho baku ale-ale ia ka kolongara Yesus. Ka ra patabuli si.

⁴¹ Hèia dhèu pajuu-paleha Lamatua se tèke eele era pama'ète lii langu èèna. Ra pangee, na, masi ka kolongara rèngu ele iie lula madhutu Lamatua Yesus, te ngaa rèngu karej'e kahèi, lula rèngu hud'i abhu j'aj'èra sèmi èèna. Nèti èèna ka, d'ara rèngu karej'e titu kèna. ⁴² Bèli-bèli èèna, rèngu lasi aj'a-nori dhèu, peka na, “Dhèu dhu Ama Lamatua paj'uj'u nare nèti uru ka mai, nuka Yesus di.” Ka ra peka padhue taruu, nèti ca èmu d'ai ca èmu, sèmi èèna kahèi ètu d'ara Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i.

6

Ra hag'e rare dhèu pidhu, ho lalau ngang'a bhèni balu ana-lalu

¹ Lod'o èèna, dhèu dhu parcaya Yesus asa tabha ae. Te ngaa rèngu pake dua lii. Dhèu Yahudi cahag'e, pake lii Aram. Aa cahag'e hari, pake lii Yunani. Nèbhu boe ka, j'aj'i lii langu ètu talora dua kaboko dhèu se'e. Dhèu dhu pake lii Yunani, d'ara be'a boe dènge dhèu dhu pake lii Aram. Ra peka na, “Ne'e ne, lèke boe! Ladhe miu papala ngang'a bèli-bèli, miu bia cabèka. Bhèni balu ji'i abhu boe ngang'a.”

² Lula èèna ka, dhèu pajuu-paleha Lamatua dhèu canguru dua, pakaboko dhèu dhu parcaya Lamatua Yesus aa'i-aa'i ra. Ka ra peka, aku

rèngu na, “A'ari aa'i-aa'i ti! Ladhe ji'i ae eele nèti sasab'a ji'i, ho lalau dhoka nganga'a-nginu miu di, bisa kahèi, te ngaa, lèke boe! Lula ji'i se hud'i aj'a-nori taruu Lii Holo-Nori Lamatua. ³ De madhutu ngangee ji'i, sèmi ne'e ka. Be'a risi, hag'e mere dhèu pidhu nèti talora miu. Tenge dhèu dhu kolangara be'a, dhu d'èlu-mèu, aa Roh Lamatua ator mamuri na. Ladhe mi pili mere dhèu sèmi sèra, pe ji'i ded'e si, ho ra lalau nganga'a-nginu. ⁴ Ladhe sèmi èèna, ji'i abhu tebho ae ho manèngi-mangaj'i aa aj'a Lii Holo-Nori Lamatua.”

⁵ Hèia dhèu se'e sèmi rare kahèi lii padhai lii Petrus si. Ka hag'e rare dhèu pidhu, nuka:

dhèu èci, ngara na Stefanus. Nèngu ne parcaya tare'a-re'a Lamatua Yesus, dènge Roh Lamatua dhu Mola-Mèci pake nèngu. Aa angalai nèngu na, nuka:

Pelipus,
Prokorus,
Nikanor,
Timon,
Permenas,

dènge Nikolas, nèti kota Antiokia. Nèngu dhèu Yahudi boe, te ngaa na maso agama Yahudi.

⁶ Hèia lere rèti dhèu pidhu dhu ra pili rare sèra, asa madha dhèu pajuu-paleha Lamatua. Ka ra bane ai dènge manèngi-mangaj'i hia si, ho ded'e si j'aj'i dhèu ladhe-leru bhèni balu ana-lalu, sèna ka aa'i-aa'i ra abhu pala dhu pamera.

⁷ Èèna ka, dhèu tadèngi Lii Holo-Nori Lamatua ètu mia-mia. Hèia dhèu-dhèu dhu madhutu J'ara

Mamuri Lamatua Yesus, asa tabha ae ètu kota Yerusalem. Aa ama agama Yahudi sèra, ae kahèi dhu j'aj'i dhèu unu Lamatua Yesus.

Ra kèpe Stefanus

⁸ Lod'o èèna, Ama Lamatua hia berkat ae mi Stefanus. Na hia Stefanus koasa kahèi, ho na tao tadha-tadha malaa dènge j'ara-j'ara kapai, sèna ka dhèu ae rèdhi unu ra. ⁹ Ètu era èèna, abhu pèri-pèri dhèu Yahudi dhu mai nèti rai-rai kaj'èu, nuka: kota Kirene, kota Aleksandria, propensi Kilikia, dènge propensi Asia. Uru èèna, rèngu j'aj'i ènu dhèu leo, te ngaa nèbhu-nèbhu ka lamatua rèngu patabuli si. Èle èèna ka, dhèu se'e pakaboko ètu Yerusalem. Rèngu tema le lasi asa èmu manèngi-mangaj'i dhu ra patitu unu ra. Èmu manèngi-mangaj'i èèna, ra pangare ne, 'J'aj'i Heka Ènu'. Ropa ra tadèngi lii padhai lii Stefanus, dhèu se d'èi boe, ka ra pab'ala dènge ne. ¹⁰ Stefanus ne, dhèu d'èlu-mèu, lula nèngu padhai lii pake koasa Roh Lamatua dhu Mola-Mèci. Nèti èèna ka, dhèu se'e segi boe nèngu. ¹¹ Ka ra tenge j'ara aapa mi dedha Stefanus. Ra lasi b'ae dhèu ho j'aj'i sakasii leko-monya, peka na, "Ji'i tadèngi, na, dhèu ne'e padhai lii pahaha Musa dènge Ama Lamatua!"

¹² Rèngu dadugu dhèu, toke d'ai dhèu heka ad'a Yahudi dènge mese agama sèra tadèngi kahèi. Ka ra nasa. Nèti èèna ka, lasi kèpe rare Stefanus, hèia ra nuni ne asa era pama'ète lii langu agama. ¹³ Sakasii leko-monya rèngu sèra, ue lii langu ho pamanahu Stefanus, peka na, "Dhèu ne loe boe padhai lii pakarehe Èmu

Kapua Manèngi-Mangaj'i. Aa na peka pa'ele iie lii paredha Ama Lamatua, dhu Musa papuru mi èdhi. ¹⁴ Ji'i tadèngi kahèi, na peka, na, Yesus, dhèu Nasaret, neo sag'e eele Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i ne. Aa nèngu ne neo pa'ele iie atora ad'a dhu baki Musa tao tèka hia èdhi.”

¹⁵ Èle èèna ka, dhèu aa'i-aa'i dhu madhèdi ètu era pama'ète lii langu agama èèna ladhe kaloo Stefanus, lula rèhu na sama sèmi rèhu ana pajuu Lamatua nèti sorga.

7

Stefanus siri iisi na ètu era j'ue lii agama

¹ Hèia kètu kapai risi agama Yahudi karèi Stefanus, peka na, “Dhèu se'e galaa èu ne, lèke do aad'o?”

²⁻³ Ka Stefanus b'ala, aku nèngu na, “Ama-ama, aa a'ari aa'i-aa'i! Miu nanene ku ja'a. Uru-uru sèra, bèi-baki èdhi Abraham dhae tèke eele mèka rai èta-èsu na. Te ngaa Ama Lamatua dhu kapai risi pad'elo iisi Na mi nèngu. Lamatua hia ne paredha, peka na, ‘Pakèd'i nèti rai èta-èsu èu; tèke eele a'ari èu. Lamu ka asa era èci, dhu bèli-camèd'a Ja'a paj'uj'u hia èu!’ Hèia na pakèd'i ka nèti rai èta-èsu na, ètu rai Mesopotamia, la'e asa kota Haran.* ⁴ Hèia na tèke eele rai dhèu Kasdim, ka la'e pea ètu kota Haran. Ropa ama d'èlu na madhe, ka Ama Lamatua lere ne asa rai ne'e ne, dhu ama-ama a'ari pea toke d'ai sange

* **7:2-3** Rai Mesopotamia èèna, limuri ne ra pangare na, rai Irak. Kota Haran èèna, limuri ne abhu sisa nèngu ètu rai Siria. Parisa *Lii Lolo dhu Uru Tèka 12:1.*

ne'e ne.✠ 5 Lod'o èèna, Ama Lamatua hag'e boe rai ca kasib'i sa hia ne ho j'aj'i rai pusaka na. Te ngaa Ama Lamatua moa tèke le, na, Nèngu hia rai ne'e, j'aj'i rai pusaka ana-èpu na. Te ngaa lod'o èèna, Abraham dènge mèka ana.✠ 6 Ka Ama Lamatua peka dènge ne, 'Bèli-camèd'a ana-èpu èu lasi pea ètu rai dhèu. Ho dhèu rai èèna ènyi si, aa tao rèngu j'aj'i ènu, dènge paj'èra si toke d'ai èpa ngasu tèu. 7 Ho ladhe èle èpa ngasu tèu èèna, Ja'a huku dhèu kabarai dhu tao ana-èpu èu j'aj'i ènu sèra. Hèia ana-èpu èu tèke eele rai èèna, ho rèngu mai asa era ne'e ne, sèna ka ra manèngi makasi mi Ja'a.'✠ 8 Padhai lii nare sèmi èèna, ka Na hia tadha lii moa Ne dènge j'ara suna ana mone,† j'aj'i tadha dhu sasoa na, Abraham j'aj'i le dhèu unu Ama Lamatua. Èle èèna ka, ropa ana na, Isak, d'ai umur aru lod'o, hèia na suna ne. Aa Isak suna ana na, Yakob kahèi. Aa Yakob suna ana-ana mone na, dhèu canguru dua sèra, ladhe umur rèngu d'ai aru lod'o. Rèngu aa'i-aa'i sèra, bèi-baki èdhi dhèu Yahudi.✠

9 Ca tèka, bèi-baki èdhi sèra d'ara pèd'a dènge ari ra Yusuf, ka ra pahie eele ne ka j'aj'i ènu ètu rai Masir nèi. Masi ka sèmi èèna, te ngaa Ama Lamatua tèke eele boe ne.✠ 10 Nèti èèna ka Lamatua patabuli eele ne nèti j'aj'èra nèngu.

✠ 7:4 Lii Lolo dhu Uru Tèka 11:31, 12:4 ✠ 7:5 Lii Lolo dhu Uru Tèka 12:7, 13:15, 15:18, 17:8 ✠ 7:7 Lii Lolo dhu Uru Tèka 15:13-14, Kalua nèti Masir 3:12 † 7:8 Lii Dhao 'suna' èèna, 'bèka'. Te ngaa, lula 'bèka' èèna, lii makae, ka ji'i suri boe.
✠ 7:8 Lii Lolo dhu Uru Tèka 17:10-14, 21:2-4, 25:26, 29:31—35:18
✠ 7:9 Lii Lolo dhu Uru Tèka 37:11, 28, 39:2, 21

Ama Lamatua hia ne d'èlu-mèu, ka ne'a j'ara aae, ka Dhèu Aae Masir sue ne. Nèti èèna ka, na ded'e ne j'aj'i gubernur ètu rai Masir. Aa na nèd'u koasa kahèi ètu d'ara èmu dhèu aae.*

¹¹ Hèia tèu manganga lèke rai Masir dènge rai Kana'an. Tèu-tèu manganga mad'èu èèna, bia titu kèna. Nèti èèna ka dhèu ètu mia-mia j'èra d'ai seli. Sèmi èèna kahèi, bèi-baki èdhi abhu heka nganga'a.* ¹² Te ngaa baki Yakob tadèngi lii, na, ètu rai Masir abhu nganga'a. Ka na pua ana-ana na sèra, nuka bèi-baki èdhi, ho lasi hèli nganga'a ètu rai Masir. ¹³ Hèli rare, hèia ra lèpa. Ropa oe èle nganga'a sèra, ka ama ra pua hari lasi hèli nganga'a ètu Masir. Lod'o èèna ka, heka Yusuf bhoke d'ara, peka na, nèngu ne ari d'èlu rèngu. Ka na patadha a'ari na sèra dènge dhèu aae Masir.* ¹⁴ Èle èèna ka, Yusuf manèngi ama na dènge a'ari na aa'i-aa'i lasi pea asa rai Masir. Rèngu dhu lasi asa nèi, aa'i-aa'i ra pidhu nguru lèmi dhèu.* ¹⁵ De baki Yakob pidha asa nèi, toke d'ai bèi-baki èdhi sèra madhe ètu Masir.* ¹⁶ Ka nèbhu aae ku, heka rèti rui bèi-baki èdhi sèra lèpa hari asa rae Sikem ètu rai Kana'an. Ka ra tèke rui sèra ètu era dhu uru èèna baki Abraham hèli nare nèti ana-èpu Hemor.”*

Stefanus b'ala lula-nèti Musa dènge dhèu dhu ro'o boe nanene ne

* **7:10** Lii Lolo dhu Uru Tèka 41:39-41 * **7:11** Lii Lolo dhu Uru Tèka 42:1-2 * **7:13** Lii Lolo dhu Uru Tèka 45:1, 16 * **7:14** Lii Lolo dhu Uru Tèka 45:9-10,17-18, 46:27 * **7:15** Lii Lolo dhu Uru Tèka 46:1-7, 49:33 * **7:16** Lii Lolo dhu Uru Tèka 23:3-16, 33:19, 50:7-13, Yosua 24:32

17 Stefanus tuhu hari lii, peka na, “Se'e se j'aj'i, lula Ama Lamatua moa tèke le, na, èèna na limuri hari Nèngu neo hia rai pusaka mi baki Abraham ètu era èèna. Ropa oe d'ai lod'o dhu Ama Lamatua moa èèna, èdhi dhèu Yahudi tabha ae titu kèna ètu rai Masir nèi. 18 Lod'o èèna, dhèu aae hiu èci paredha ètu nèi. Te ngaa nèngu tadhe boe Yusuf.✧ 19 Dhèu aae ne'e ènyi ruri dhèu èdhi sèra. Aa na bhelu titu kèna dènge bèi-baki èdhi. Na laka-seti rèngu ho core eele ana rèngu dhu rara iisi hiu, sèna ka madhe.✧

20 Lod'o èèna, d'ai lod'o ina Musa nara iisi ne. Musa kabèb'u titu kèna! Ina dènge ama na madhutu boe lii paredha dhèu aae. Ra piara pahuni ne, toke d'ai tèlu hèru.✧ 21 Ropa rèngu bisa heka pahuni ne ètu d'ara èmu, ka ra panangi eele ne. Te ngaa ana bhèni dhèu aae Masir rage nare ne, ka sa'u nèti asa èmu, ka na ladhe-leru ne sèmi ana d'èlu nèngu.✧ 22 Nèti èèna ka, dhèu rai Masir aj'a aa'i ne dènge mamèu ra, toke d'ai na j'aj'i dhèu d'èlu-mèu. Nèngu ne d'èlu-mèu ètu d'ara lii padhai, aa ètu d'ara sab'a-la'a.

23 Ropa Musa d'ai umur èpa nguru tèu, hèia na neo patadha dènge dhèu Isra'el nèngu sèra. 24 Ropa na la'e, ka na nèdhi dhèu Masir èci dhu game dhèu Isra'el ca dhèu. Ka na sarii dhèu Isra'el èèna, aa na hake pamadhe dhèu Masir èèna. 25 Te Musa ngee, na, dhèu nèngu sèra re'a le, na, Ama Lamatua pua ne ho patabuli rèngu

✧ 7:18 Kalua nèti Masir 1:7-8 ✧ 7:19 Kalua nèti Masir 1:10-11, 22 ✧ 7:20 Kalua nèti Masir 2:2 ✧ 7:21 Kalua nèti Masir 2:3-10

nèti j'aj'èra ra. Te ngaa rèngu re'a mèka. ²⁶ Bèli èèna, Musa la'e hari ladhe dhèu Isra'el na sèra. Ka na rage dhèu dua pagama. Aa na neo padame dhèu dua se, peka na, 'Weh! Miu dua mi se, pa'a'ari. Nga tao ka miu dua mi patao?'

²⁷ Te ngaa dhèu dhu game angalai na, dhaa, aku nèngu na, 'Cee ka dhu ded'e èu j'aj'i kètu ji'i! Aa cee ka dhu paj'uj'u èu, ho j'aj'i mi dhèu j'ue lii langu ji'i? ²⁸ Èu ngee, na, èu bisa pamadhe hari ja'a, sama sèmi èu pamadhe dhèu Masir med'a na?' ²⁹ Ropa Musa tadèngi nare lii ne'e, hèia na rai eele nèti rai Masir, la'e pea ètu rai dhèu Median. Na leo-èmu ètu èèna, ka ra abhu ana mone dhèu dua.✧

³⁰ D'ai èpa nguru tèu, hèia Musa la'e asa d'ara mamoo èci, padètu dènge ledhe èci, ngara na ledhe Sinai. Ètu èèna, ana pajuu Ama Lamatua èci puru mai nèti sorga, ka pad'elo iisi na nèti d'ara ai dhu heo ètu ana aaj'u iiki ca kapua. Ai na'e ana aaj'u èèna, te ngaa kèpu boe. ³¹ Ladhe nèdhi sèmi èèna, ka Musa loo-loo sène. Ka na la'e padètu ho neo ne'a, ngaa ka ne. Kabèdhi laa, na tadèngi Ama Lamatua padhai lii nèti d'ara ai, peka na, ³² 'Ja'a ne, Ama Lamatua nèti bèi-baki èu! Lamatua nèti baki Abraham, baki Isak, dènge baki Yakob.' Tadèngi nare sèmi èèna, ka na madha'u toke d'ai isi karèbha. Aa na bani heka doa kètu ho ladhe ana aaj'u dhu ai na'e èèna.

³³ Èle èèna ka, Lamatua peka hari, aku Nèngu na, 'We, Musa! Era dhu èu titu ne, era luri. Bhoke eele salapa èu! ³⁴ Baku pangee, na, Ja'a

✧ **7:29** Kalua nèti Masir 2:11-15, 18:3-4

bhèlu eele le dhèu Isra'el unu Ja'a ètu Masir sèi. Aad'o! Ja'a sanèd'e si era. Ja'a ke'a j'aj'èra rèngu. Ja'a tadèngi le lii roma iisi rèngu manèngi sasue. De Ja'a neo puru ho patabuli eele si. Mai ku asa ne'e! Ja'a neo pua èu lèpa hari asa Masir nèi.✧

³⁵ Dènge j'ara sèmi èèna, ka Lamatua dhu pad'elo iisi nèti d'ara ai èèna, Na paredha Musa ho lèpa hari asa Masir. Lamatua paj'uj'u nèngu ho patabuli eele dhèu Isra'el nèti d'ara j'aj'èra rèngu. Musa ne ka dhu uru èèna dhèu karèi, peka na, 'Cee ka dhu ded'e èu j'aj'i kètu ji'?' Te ngaa ne'e ne, Lamatua ka dhu ded'e ne!✧ ³⁶ Nèti èèna ka, Musa lèpa hari asa rai Masir. Ètu nèi, na tao tadha-tadha malaa ae. Ka na kalua eele dhèu Isra'el nèti Masir. Nèti si kako re Dhasi Mea, ka ra kako palème d'ara mamoo d'ai èpa nguru tèu.✧

³⁷ Ka Musa peka dènge dhèu Isra'el, aku nèngu na, 'Èèna na Lamatua ded'e dhèu èci nèti talora miu, ho Na paj'aj'i ne dhèu nèti lii padhai Nèngu, sama sèmi Na ded'e nare ja'a.'✧ ³⁸ Musa pa'èci dènge dhèu Isra'el èdhi sèra ètu d'ara mamoo. Nèngu èèna ka dhu j'aj'i kalete mi bèi-baki èdhi dènge ana pajuu Lamatua nèti sorga. Te ana pajuu èèna ka dhu nèti Lii Holo-Nori Ama Lamatua asa Musa. Sèra sa ka dhu pad'elo j'ara mamuri dhu lèke. Lii Holo-Nori sèra ka dhu Lamatua papuru ètu ledhe Sinai.✧

✧ **7:34** Kalua nèti Masir 3:1-10 ✧ **7:35** Kalua nèti Masir 2:14 ✧ **7:36** Kalua nèti Masir 7:3, 14:21, Sensus 14:33 ✧ **7:37** Lole Hari J'ara-j'ara Mamuri 8:15, 18 ✧ **7:38** Kalua nèti Masir 19:1—20:17, Lole Hari J'ara-j'ara Mamuri 5:1-33

39 Masi ka sèmi èèna, te ngaa bèi-baki èdhi sèra ro'o boe nanene Musa. Aa ra tule eele ne, ho ra neo lèpa hari asa rai Masir. 40 Ka ra lasi rarange Harun, aku rèngu na, 'Ari mu Musa ka dhu pakalua eele èdhi nèti rai Masir. Te ngaa èdhi te'a heka nèngu ètu ro'a mia. De ji'i manèngi èu tao mèdha sogo-tagu èci hia èdhi, sèna ka mèdha sogo-tagu èèna lere èdhi.'☆ 41 Ka ra tao ka mèdha sogo-tagu èci, rupa sèmi ana sapi ci'u. Èle èèna ka, ra para badha hia mèdha sogo-tagu èèna. Ka ra ra'a-sisi rame-rame, lula rèngu karej'e nèti mèdha sogo-tagu dhu rèngu tao unu ra.☆ 42 Nèti èèna ka, Ama Lamatua soro kabodho hia si. Ka ra mulai sogo-tagu ka mèdha dedha-liru, sèmi madha lod'o, hèru, dènge hua-hètu. Te ngaa Lamatua soro tèke si sèmi èèna. Èèna na lèke sèmi lii dhu dhèu nèti lii padhai Ama Lamatua suri tèke, peka na,

'Weh! Miu dhèu Isra'el sèra!

D'ara èpa nguru tèu, miu kako palème d'ara mamoo.

Aa miu para badha sèra, neo sogo-tagu mi Ja'a, do,
neo sogo-tagu mi cee?

43 Miu koa-kio boe Ja'a!

Bèli-bèli miu sogo-tagu dhoka mèdha sogo-tagu miu sèra di.

Miu maso-kalua taruu d'ara èmu mèdha sogo-tagu nidhu, ngara na Molok.

Miu biasa sogo-tagu nidhu hua-hètu èci kahèi, ngara na Refan.

De miu d'èi dhoka sogo-tagu mèdha pa'ue-ai miu.
Nèti èèna ka, limuri mai Ja'a bhabhoo miu
lami asa cabèka Babel nèi.' "✧

*Stefanus b'ala lula-nèti Èmu Kapua Manèngi-
Mangaj'i*

⁴⁴ Stefanus padhai lii taruu, peka na, "Ama Lamatua paj'uj'u rupa nèti era manèngi-mangaj'i èci mi Musa. Hèia Musa si patitu Paleo Manèngi-Mangaj'i èci, ‡ dhu tao nèti ka'uri badha dènge bèla, sama sèmi rupa dhu Lamatua pad'elo le. Ka dhèu Isra'el sèra mai sabaj'a mi Ama Lamatua ètu era èèna. Ho ladhe rèngu pidha nèti ca'era asa era leo lasi, na, ra sag'e eele Paleo Manèngi-Mangaj'i èèna, aa ra èki nèu ne, aa ra jèru rèti asa era hiu. Ètu era hiu, ra patitu hari Paleo èèna. ✧

⁴⁵ Limuri mai, lod'o Yosua si pamusu dènge dhèu rai leo ètu rai Kana'an, Ama Lamatua babège eele si. Ka Na pabagi rai Kana'an èèna hia bèi-baki èdhi. Lod'o rèngu parame rare rai èèna, rèngu rèti Paleo Manèngi-Mangaj'i Lamatua asa era èèna. Paleo èèna titu taruu ètu èèna, toke d'ai lod'o dhèu aae Daud nèd'u paredha. ✧ ⁴⁶ Dhèu aae Daud manèngi-mangaj'i mi Ama Lamatua, sama sèmi baki Yakob si. Ka Daud pakarej'e d'ara Lamatua, hèia Lamatua

✧ **7:43** Amos 5:25-27 ‡ **7:44** Ama Lamatua d'ule Canguru Atora ètu hadhu kab'ela, hèia saraka mi baki Musa, sèna ka dhèu Isra'el tao madhutu aa'i. Hadhu kab'ela èèna, ra peka, na, 'Sakasii'. Ra tèke hadhu kab'ela èèna ètu Paleo Manèngi-Mangaj'i. Nèti èèna ka rèngu peka Paleo èèna, "Paleo Sakasii". Ètu ayat ne, suri peka na, Paleo Sakasii kahèi. ✧ **7:44** Kalua nèti Masir 25:9, 40 ✧ **7:45** Yosua 3:14-17

hia nèngu berkat. Ka na manèngi ho Lamatua paj'uj'u nèngu sèna ka patitu Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i dhu hiu.✠ 47 Te ngaa ana nèti Daud, ngara na Soleman ka dhu patitu Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i Lamatua èèna.✠

48 Te ngaa èdhi te'a, na, Ama Lamatua pea boe ètu d'ara èmu dhu dhèu rai-haha tao, lula uru èèna, dhèu nèti lii padhai Lamatua èci suri tèke le, peka na,

49 'Dedha-liru èèna, kadera era Ja'a madhèdi paredha.

Aa rai-haha èèna, era hue haga Ja'a.

De tasamia ka miu bisa tao èmu èci dhu be'a hia Ja'a pea ètu d'ara? Bisa boe!

50 Lula dedha-liru, rai-haha, dènge isi aa'i-aa'i sèra, Ja'a ka dhu paj'aj'i!''✠

Stefanus pasala mi dhèu kapai sèra, lula rèngu tadhe boe Dhèu Mola-Mèci nèti Ama Lamatua

51 Hèia Stefanus tuhu hari lii padhai na, ka na jèke si, aku nèngu na, "Miu dhèu kètu hadhu! Miu se, èci èèna ka dènge dhèu dhu tadhe boe Ama Lamatua, dènge dhèu dhu nanene boe Nèngu. Miu dhèu dhu palab'a dènge Ama Lamatua, èci èèna ka dènge bèi-baki miu dhu soro kabodho asa Ne! Ka limuri ne, miu neo hari palab'a dènge Roh Lamatua dhu Mola-Mèci, do?✠ 52 Bèi-baki miu sèra ka dhu paj'èra taruu dhèu rèti lii padhai Ama Lamatua sèra. Miu peka ku! Dhèu rèti lii padhai Lamatua mia ka

✠ **7:46** 2 Samuel 7:1-16, 1 Sejarah nèti Isra'el dènge Yahuda 17:1-14 ✠ **7:47** 1 Dhèu Aae sèra 6:1-38, 2 Sejarah nèti Isra'el dènge Yahuda 3:1-17 ✠ **7:50** Yesaya 66:1-2 ✠ **7:51** Yesaya 63:10

dhu rèngu paj'èra boe? Aad'o, sina ma! Uru èèna dhèu rèti lii padhai Lamatua peka mema, aku rèngu na, limuri mai Ama Lamatua pua Dhèu Nèngu dhu Mola-Mèci. Te ngaa bèi-baki miu pamadhe dhèu rèti lii padhai Ama Lamatua sèra. Ka miu tenge j'ara kahèi ho hia dhèu leo pamadhe Dhèu Mola-Mèci nèti Lamatua. ⁵³ Aa ana pajuu Ama Lamatua nèti sorga sèra dhu rèti mai atora ad'a dhu Lamatua neo hia mi èdhi, te ngaa miu pusi-pahae boe.”

Ra tabhie pamadhe Stefanus

⁵⁴ Ropa dhèu dhu pama'ète lii langu sèra nanene rare lii padhai lii Stefanus, ka re'a mema, na, nèngu pasala si. Ka ra kadhi ngutu aa tèka d'ara.

⁵⁵ Te ngaa Roh Mola-Mèci Lamatua sab'a ètu d'ara Stefanus. Na doa kètu ka ladhe asa dedhaliru. Ètu nèi, na ladhe nèdhi dadedha Ama Lamatua, dènge nèdhi kahèi Lamatua Yesus titu ètu sebhe g'ana Na ètu era dhu kab'ua risi. ⁵⁶ Hèia Stefanus padhai lii, peka na, “Sèmi ne'e ku, ama aa'i-aa'i. Ja'a kèdhi liru bhoke eele, aa Dhèu Rai-Haha Tare'a-re'a titu ètu era hua iia, re sebhe g'ana Ama Lamatua.”

⁵⁷ Ropa ra tadèngi sèmi èèna, hèia dhèu pama'ète lii langu sèra hutu ro'a dhilu ra. Ka ra jèke ne, sèna ka kai Stefanus baku bhoke hèb'a. Ka ra mangamok neo game ne. ⁵⁸ Èle èèna ka, ra nuni-pa'oro ne rèti asa li'u kota. D'ai nèi, ka sakasii sèra bhoke eele kodho li'u ra, ho ra hia mi ana mone ngèru èci nèd'u. Ngara na Saulus,

dhu j'aj'i dhèu dadugu-rariu dhèu. Èle èèna ka, ra tabhie Stefanus dènge hadhu.

⁵⁹ Ropa ra tabhie, hèia Stefanus pa'oo, peka na, "Lamatua Yesus! Lod'o ja'a d'ai kèna. Sèmi more ku samanga ja'a!" ⁶⁰ Èle èèna ka, na bèbhe-lèpe urutuu, ka na pa'oo hari dènge lii mèdhu, peka na, "Ama! Baku hia si d'ui sasala ne'e!" Hèia na ma'ète a'ae dènge ka.

8

Saulus paj'èra dhèu unu Lamatua Yesus

¹ Aa Saulus ètu èèna kahèi, ka nèngu d'èi ra pamadhe Stefanus kahèi. ² Lod'o Stefanus madhe, abhu pèri-pèri dhèu dhu mamuri d'ara d'èi dènge Lamatua. Lasi rare ngi'u aae Stefanus ho ra padhane. Ka ra tangi ne.

Nèti lod'o èèna, ka dhèu paj'èra dhèu unu Lamatua Yesus ètu kota Yerusalem, toke d'ai rèngu j'èra bia. Èle èèna ka, rèngu rai pahag'a lasi asa propensi Yudea dènge propensi Samaria. Rèngu aa'i-aa'i rai, te ngaa tèke eele dhoka dhèu pajuu-paleha Yesus di ètu Yerusalem.

³ Te ngaa Saulus tenge j'ara taruu ho pa'èle dhèu unu Yesus sèra. Na tenge si ètu mia-mia. Na maso-kalua èmu dhèu ho na tenge si. Sad'i abhu dhèu mone, do dhèu bhèni, na kèpe si, ho na cèlu si asa d'ara bèdho.✧

Pelipus lole Lii Lolo Be'a Lamatua Yesus ètu propensi Samaria

✧ **8:3** Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 22:4-5, 26:9-11

⁴ Masi ka ra paj'èra dhèu unu Yesus sèra ho ra rai asa haa asa dhimu, te ngaa rèngu loe boe peka-padhai Lii Lolo Be'a Lamatua Yesus asa mia-mia. ⁵ Conto sèmi, ca tèka, Pelipus la'e asa d'ara kota èci ètu propensi Samaria, ho peka dènge dhèu ètu sèra, na, Yesus, nuka Kristus, dhu Ama Lamatua paj'uj'u nèti uru ka mai. ⁶ Ropa dhèu ae ladhe rèdhi tadha-tadha malaa dhu na tao, ka ra pakaboko ho nanene paie ngaa dhu Pelipus peka-padhai.

⁷ Conto sèmi, ètu èèna, abhu kahèi dhèu-dhèu dhu nidhu tao. Nidhu sèra rai eele dhèu se'e dènge pakii-pakèce. Dhèu karuku dènge dhèu haga roe cabèka, èle dènge nèti papèd'a. ⁸ Nèti èèna ka, dhèu-dhèu ètu d'ara kota èèna karej'e titu kèna.

⁹ Ètu kota èèna, abhu dhèu èci dhu pake na'i, ngara na Simon. Nèbhu le na pake na'i ètu talora dhèu Samaria sèra. Ka na padedha iisi na, peka na, "Ja'a dhèu èra!"

¹⁰⁻¹¹ Ka nèti kota èèna, ana iiki do dhèu kapai, dhèu mone do bhèni, palolo dhoka dhèu ne'e di, aku rèngu na, "Dhèu ne'e ele-madha, nga! Ngaa-ngaa dhu na tao ne, mai nèti koasa Ama Lamatua!" Lula nèngu pake na'i, nèti uru ka mai dhèu ae lèka ne.

¹² Te ngaa limuri ne, rèngu nanene Pelipus aj'a rèngu j'ara paredha Ama Lamatua. Aa na peka j'ara ho rèngu rèti kolongara Yesus, sèna ka rèngu bisa j'aj'i dhèu unu Ama Lamatua. Ropa ra tadèngi rare sèmi èèna, dhèu ae parcaya, ka j'aj'i dhèu unu Lamatua. Bhèni-mone aa'i-aa'i sèra j'aj'i sèmi èèna. Nèti èèna ka, ra abhu

sarani. ¹³ Te ngaa Simon parcaya kahèi, ka manèngi j'aj'i dhèu unu Lamatua Yesus. Ka ra sarani ne. Hèia na madhutu Pelipus asa mia-mia. Ropa nèdhi tadha-tadha malaa dhu Pelipus tao, hèia na pangètu kètu na, peka na, “Ira ii! Sèmi ne'e ne, risi eele!”

¹⁴ Lod'o èèna, dhèu pajuu-paleha Lamatua Yesus dhu ètu Yerusalem sèra, tadèngi, na, dhèu ae parcaya le Lii Lolo Be'a Lamatua ètu propensi Samaria. Ka ra manèngi Petrus dènge Yohanis lasi asa nèi. ¹⁵⁻¹⁷ Ropa dua ra d'ai nèi, rèngu heka re'a kèna, dhèu ètu nèi abhu mèka Roh Lamatua dhu Mola-Mèci. Rèngu dhoka abhu sarani pake kolongara Yesus di. Hèia Petrus dènge Yohanis bane ai mi dhèu sèra, ka ra manèngi-mangaj'i sèna ka dhèu Samaria sèra sèmi rare Roh Lamatua dhu Mola-Mèci kahèi. Ka dhèu se'e abhu dènge Roh kahèi.

¹⁸ Lod'o èèna, Simon ladhe nèdhi rèngu dua ra bane ai mi dhèu se'e, ka dhèu sèra sèmi rare Roh Lamatua. Hèia na j'ole doi asa Petrus dènge Yohanis, dènge lii manèngi, peka na, ¹⁹ “Ama-ama! Miu hia ku ja'a koasa èèna. Sèna ka ladhe ja'a bane ai mi dhèu, na, ra abhu Roh Ama Lamatua dhu Mola-Mèci kahèi.”

²⁰ Te ngaa Petrus jèke ne, aku nèngu na, “Ja'a dhoo èu dènge doi èu! Èu ngee, na, èu bisa hèli koasa Roh Mola-Mèci dènge doi dhari, do? Aad'o! Dhèu bisa boe hèli Roh Lamatua! ²¹ Èu dènge boe hak mi Roh Lamatua, lula d'ara èu mola boe. Èu dhoka tenge-tenge j'ara di. ²² Èu hud'i ae eele ku nèti sasala-sasigo èu sèra. Hua iia èu sabaj'a ho teko-teko Lamatua saku eele

ngangee aapa èu. ²³ Ja'a ke'a, na, d'ara èu aapa, aa j'ara karehe ae dhu èki èu!"

²⁴ Ka Simon manèngi dua si, peka na, "Ama-ama! Ladhe sèmi èèna, miu dua mi sabaj'a ku hia ja'a, sèna ka lii dhoo dhu miu peka èèna, baku lèke ja'a."

²⁵ Èle èèna, hèia Petrus dènge Yohanis lole aa'i Lii Lolo Be'a Lamatua Yesus, aa ra lole Lii Holo-Nori Ama Lamatua ètu d'ara kota èèna. Hèia rèngu lèpa hari asa Yerusalem. Ra kako re rae-rae ètu propensi Samaria, ho lole Lii Lolo Be'a Lamatua Yesus mi dhèu ètu rae sèra.

Pelipus paraga dènge pegawi kapai nèti Afrika

²⁶ Èle èèna ka, ana pajuu Lamatua nèti sorga pua Pelipus, peka na, "Lamu ku madhutu j'ara asa balèu. Madhutu j'ara dhui, dhu nèti kota Yerusalem la'e asa rai Gasa." ²⁷⁻²⁸ Ropa tadèngi nare lii paredha èèna, ka na pakèd'i dènge ka. Lod'o nèngu kako ètu j'ara èèna, ladhe nèdhi dhèu èci. Dhèu èèna, pegawi kapai nèti rai Etiopia.* Nèngu ne ka dhu ladhe-leru mèdha-panyau dhèu aae bhèni, ngara na Kandake. Pegawi èèna heka sabaj'a nare ètu Yerusalem, ka na lèpa èmu ca'e kareta. Ropa Pelipus nèdhi ne, nèngu madhèdi baca ètu dedha kareta. Na baca sasuri dhèu nèti lii padhai Ama Lamatua, ngara na Yesaya. ²⁹ Èle èèna ka, Roh Lamatua pua Pelipus la'e padètu asa kareta èèna, sèna ka na paraga dènge dhèu èèna. ³⁰ Ropa na dètu, ka

* **8:27-28** Lii Yunani peka, na, pegawi kapai ne'e ne, dhèu dhu ra j'ue eele kanadhu na (kabiri). Etiopia èèna, rai èci ètu Afrika dhimu.

na tadèngi, na, dhèu èèna baca sasuri Yesaya. Ka Pelipus karèi ne, peka na, “Ama! Ama ku me'a, do aad'o, ngaa dhu ama baca èèna?”

³¹ Ka dhèu ne dhaa, peka na, “Aad'o, ja'a ke'a boe. Hud'i abhu ku dhèu dhu peka-padhai dènge ja'a, heka ja'a ke'a kèna. Ca'e mai ho madhèdi dènge ja'a.” ³² Sasuri dhu na baca èèna, sèmi ne'e ka,

“Ra nuni rèti Ne, sama sèmi nuni kahib'i-kalèbho,
ho neo roro Ne.

Nèngu j'aj'i sama sèmi ana kahib'i-kalèbho dhu
dhèu g'ute rèu Ne,

te ngaa nèngu mau-mau sène, na kabee boe.

Hèb'a Na kutu mènò,

aa na kalua boe lii ca lamusi sa.

³³ Ka ra lalangu Ne,

Ra j'ue lii langu Na lèke boe.

Lod'o èèna, ra pamadhe Ne,

masi ka Nèngu dènge boe sasala-sasigo.

De èdhi peka ngaa hari lula-nèti ana-èpu Na?”[✧]

³⁴ Ropa na baca nare, hèia na karèi Pelipus, peka na, “Tasamia, ee? Sasuri Yesaya ne, lèke mi nèngu, do, lèke mi dhèu leo?”

³⁵ Ka Pelipus aj'a ne Lii Lolo Be'a Lamatua Yesus. Na lolo nèti lii sasuri Yesaya, ho pad'elo j'ara madhutu Yesus. ³⁶ Lod'o rèngu ètu d'ara kakako era, rèngu rage loko èci dènge èi. Ka dhèu èèna peka dènge Pelipus, aku nèngu na, “Ama. Ladhe ku èi ka nèi. Ladhe èu ngee, na, cadhui boe, mai puru lati, ho èu sarani ku ja'a.”

[✧] **8:33** Yesaya 53:7-8

³⁷ [Hèia Pelipus dhaa, aku nèngu na, “Ladhe ama tare'a-re'a parcaya Lamatua Yesus, na, cad-hui boe. Mai dua ti puru ho ja'a sarani èu.”

Ka na dhaa, peka na, “Ja'a parcaya tare'a-re'a, na, Yesus èèna Dhèu dhu Ama Lamatua paj'uj'u nèti uru ka mai. Nèngu èèna, Ana Ama Lamatua.”]†

³⁸ Hèia pegawi èèna, paredha ho patitu kareta. Ka dua ra puru asa d'ara èi èèna, ka Pelipus sarani ne.

³⁹ Ropa ra kalua mai nèti d'ara èi, kabèdhi laa Roh Lamatua ded'e nèti Pelipus asa era leo. Ka dhèu èèna nèdhi heka Pelipus. Hèia pegawi kapai èèna lèpa dènge d'ara karej'e-karae. ⁴⁰ Ka Pelipus cèu ètu rae èci, ngara na Asotus.‡ Nèti rae èèna, ka na la'e padhue-padhai taruu Lii Lolo Be'a Lamatua Yesus. Na dhuli rae-rae ètu rai èèna, toke d'ai kota Kaisarea.

9

Saulus j'aj'i dhèu madhutu Yesus

(Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 22:6-16, 26:12-18)

¹ Lod'o èèna, Saulus paj'èra taruu dhèu-dhèu dhu madhutu Yesus. Na tenge j'ara ho neo pamadhe si. Nèti èèna ka, la'e asa kètu kapai risi agama Yahudi, ² ka manèngi pèri-pèri sasuri koasa, ho nèti la'e asa ama-ama èmu manèngi-mangaj'i agama Yahudi ètu kota Damsik nèi. Na

† **8:37** Ayat 37 ne, abhu boe ètu d'ara sasuri Yunani dhu uru risi sèra. ‡ **8:40** Ngara rae èèna, ètu d'ara lii Yunani, na, Asotus. Te ngaa uru-uru sèra, lod'o dhèu Pilistin rèd'u paredha ètu Isra'el, rae èèna, ngara na Asdod.

manèngi, ladhe nèngu rage dhèu dhu madhutu J'ara Mamuri Yesus ètu nèi, bhèni-mone, nèngu kèpe ho èki si, sèna ka ère nèti hari si asa Yerusalem.

³ Ropa sèmi nare sasuri koasa sèra, ka nèngu dènge angalai na lasi asa kota Damsik. Ropa oe dètu dènge kota èèna, cag'ag'a laa, saraa puru nèti dedha-liru sarimu nare Saulus. ⁴ Ka na bèbhe rai la'e. Hèia na tadèngi lii èci padhai lii dènge ne, peka na, "Saulus! Saulus! Nga tao ka èu paj'èra Ja'a sèmi ne'e?"

⁵ Hèia Saulus karèi, aku nèngu na, "Ama dhu padhai lii ne, cee ka èu?"

Lii èèna, peka hari, "Ja'a ne, Yesus, dhu èu paj'èra aae ne. ⁶ Kèd'i, ho lamu asa d'ara kota. D'ai nèi, pe Ja'a peka dènge èu, ngaa dhu èu hud'i tao."

⁷ Aa angalai nèngu sèra tadèngi kahèi lii èèna, te ngaa rèdhi boe cee-cee. Dhèu se'e malaa, ka re'a heka padhai lii ngaa-ngaa.

⁸ Hèia Saulus kèd'i titu. Ka na neo bhoke musi madha na, te ngaa nèdhi heka ngaa-ngaa. Ka ra sarad'e rèti ne asa d'ara kota Damsik. ⁹ Ètu d'ara tèlu lod'o, na bisa boe nèdhi ngaa-ngaa. Aa na'a-ninu boe ngaa-ngaa kahèi.

¹⁰ Ètu d'ara kota èèna, abhu dhèu unu Lamatua Yesus èci, ngara na Ananias. Lamatua mai pad'elo iisi dènge ne, sama sèmi tanila sa. Na paroa, peka na, "Ananias!"

Hèia Ananias dhaa, peka na, "Oo, Lamatua!"

¹¹ Lamatua peka, na, "Nanene ku! Èu lamu tenge ku dhèu unu Ja'a èci. Kako lamu asa j'ara èci, dhu ngara na J'ara Mola. Lamu asa èmu

dhèu èci, ngara na Yudas. Ètu èèna, karèi rèngu dhèu èci nèti kota Tarsus, ngara na Saulus. Dhèu èèna sabaj'a era. ¹² Ja'a hia ne tanila kahèi, na, èèna na dhèu mone èci neo mai paraga dènge ne, nuka èu, Ananias. De lamu ho bane ai èu mi nèngu, sèna ka na bisa nèdhi hari.”

¹³ Te ngaa Ananias b'ala, aku nèngu na, “Sèmi ne'e, Lamatua! Ji'i tadèngi le lii palolo lula-nèti dhèu èèna. Nèngu èèna ka dhu paj'era dhèu-dhèu unu Lamatua ètu Yerusalem. Nèti èèna ka, dhèu bani heka bhodho baboro! ¹⁴ Limuri ne, ji'i tadèngi hari, peka na, kètu agama Yahudi sèra hia ne koasa ho mai kèpa dhèu-dhèu dhu madhutu J'ara Mamuri Lamatua Yesus.”

¹⁵ Te ngaa Lamatua padhai lii hari dènge Ananias, peka na, “Masi ka sèmi èèna, èu hud'i lamu ku! Te Ja'a hag'e kore nèngu le, ho na bhoke j'ara, sèna ka na lole Lii Lolo Be'a Ja'a hia dhèu kabarai leo sèra, hia dhèu aae-dhèu aae, dènge dhèu Isra'el kahèi. ¹⁶ Aa èèna na, Ja'a pad'elo dènge ne, sèna ka nèngu ne'a mema j'aj'era tasa mera mia ka dhu bèli-camèd'a nèngu pasae, lula nèngu madhutu Ja'a.”

¹⁷ Tadèngi nare lii padhai lii Lamatua, hèia Ananias la'e ka maso asa èmu èèna. Ka na bane ai na mi Saulus, peka na, “Angalai Saulus! Lamatua Yesus dhu pad'elo iisi mi èu ètu talora j'ara lod'o èu mai asa ne'e, Nèngu èèna ka dhu pua ja'a mai paraga dènge èu ètu ne'e. Na pua ja'a kahèi ho sabaj'a dènge tao kacui-aa mi dedha èu, sèna ka èu bisa mèdhi hari. Aa Na d'èi ho èu sèmi more Roh Na dhu Mola-Mèci.”

18 Cag'ag'a laa, Saulus rasa ngaa èci bèbhe eele nèti musi madha nèngu, sèmi nai i'a. Hèia na ladhe nèdhi hari. Ka na kèd'i, aa ra sarani dènge ne. 19a Èle èèna ka, na na'a-ninu. Ka na abhu hari a'èra.

Saulus lole Lii Lolo Be'a ètu kota Damsik

19b Ka Saulus pea hari dènge dhèu unu Lamatua Yesus pèri-pèri lod'o ètu kota Damsik. 20 Aa la'e asa d'ara èmu manèngi-mangaj'i dhèu Yahudi, ka na peka dènge si, aku nèngu na, “Mi nanene paie! Mema Yesus tare'a-re'a Ana Ama Lamatua.”

21 Ka dhèu aa'i-aa'i ra malaa dènge bingu, ropa ra tadèngi Saulus padhai lii sèmi èèna. Hèia ra papeka, aku rèngu na, “Nèngu ka dhu paj'èra dhèu unu Yesus ètu Yerusalem, sina ma? Aa mamai ne, sèna ka na kèpe dhèu se'e ho nèti asa kètu agama Yahudi sèra! Na, tasamia ka ne?”

22 Te ngaa Saulus padhai lii taruu, aku nèngu na, “Yesus èèna, nuka Dhèu dhu Ama Lamatua moa nèti uru, ho pua Na mai.” Saulus padhai lii dènge d'èlu-mèu aa d'ara adhu, toke dhèu Yahudi sèra segi boe nèngu. Nèti èèna ka, a'èra Saulus asa tabha kapai.

23 Nèbhu boe ka, dhèu Yahudi sèra sanunu ho neo pamadhe ne. 24 Te ngaa Saulus ae nare ngangee aapa rèngu èèna, dhu peka na, ra mate ne mèu-mèda ètu hèb'a-hèb'a tebho kota, ho ra neo pamadhe ne. 25 Ka ca tèka hari, d'ara mèda, angalai Saulus pèri-pèri dhèu mai rare ne, ka ra papuru ne ètu d'ara kadhari cue, re karasa li'u

tebho kota. Dènge j'ara èèna ka, nèngu rai nèti kota Damsik.✧

Saulus la'e asa Yerusalem

²⁶ Èle èèna ka, Saulus la'e asa Yerusalem. D'ai nèi, ka na neo pa'èci dènge dhèu unu Lamatua Yesus. Te ngaa dhèu sèra madha'u dènge nèngu, lula ra pangee, na, nèngu dhoka sangaja di, j'aj'i dhèu parcaya dhu madhutu Lamatua Yesus. Èle èèna na, nèngu kabèli hari ho neo kèpe rèngu.

²⁷ Te ngaa dhèu èci, ngara na Barnabas, nèngu ka dhu nèti Saulus ho patadhe mi dhèu pajuu-paleha Lamatua ètu èèna. Na lole ngaa dhu j'aj'i mi dedha Saulus ètu talora j'ara. Na peka, na, Saulus paraga le dènge Lamatua Yesus kahèi. Aa Yesus padhai lii dènge nèngu kahèi. Na lolo kahèi babani Saulus padhai lii J'ara Mamuri Lamatua Yesus mi dhèu Damsik sèra.

²⁸ Ropa ra tadèngi rare Barnabas peka sèmi èèna, heka ra sèmi rare Saulus kèna. Ka ra pea pa'èci ètu kota Yerusalem. Saulus bani lole Lii Lolo Be'a Lamatua Yesus kahèi, sad'i dènge dhèu cee èèna ka. Nèngu madha'u boe. ²⁹ Na pakarèi dènge pèri-pèri dhèu Yahudi dhu padhai lii Yunani. Te ngaa rèngu ro'o boe sèmi rare lii padhai lii nèngu. Nèti èèna ka, ra tengè j'ara neo pamadhe ne. ³⁰ Ropa dhèu unu Lamatua Yesus re'a ngangee karehe dhèu sèra, hèia lasi rare Saulus rèti asa kota Kaisarea. D'ai nèi, ka ra pua ne lèpa asa kota na, Tarsus.

³¹ Èle èèna ka, dhèu unu Lamatua Yesus ètu propensi Yudea, propensi Galilea, dènge

propensi Samaria, mamuri dènge mera-milu. Rèngu asa tabha ae. Rèngu mamuri madhutu dad'èi Lamatua. Ka Roh Lamatua dhu Mola-Mèci pa'èra d'ara rèngu.

Petrus puri-pa'èle dhèu mone èci ètu rae Lida

³² Lod'o-lod'o sèra, Petrus biasa kako palème asa mia-mia, ho pa'èra d'ara dhèu unu Lamatua sèra. Ca lod'o ka na la'e ngad'o rèngu ètu rae Lida. ³³ Ètu nèi, na paraga dènge dhèu mone èci, ngara na Eneas. Dhèu ne, karuku aru tèu kèna, ka na kèd'i nare heka nèti era j'unu na.

³⁴ Hèia Petrus peka dènge ne, aku nèngu na, “Eneas! Limuri ne, Lamatua Yesus Kristus pa'èle èu. De kèd'i ka! Lalau paie era j'unu èu!”

Nanene nare sèmi èèna, hèia na kèd'i dènge ka. ³⁵ Ropa ladhe rèdhi Eneas èle le, dhèu aa'i-aa'i ètu rae Lida dènge rae Saron parcaya Lamatua Yesus.

Petrus pamamuri hari Tabita

³⁶ Lod'o èèna, dhèu bhèni èci, ngara na Tabita, pea dètu dènge nebhe dhasi ètu kota Yope. (Madhutu lii Yunani ra paroa bhèni ne, ngara na Dorkas. Sasoa na 'rusa'.)* Bhèni ne parcaya Lamatua Yesus. Tatao bhèni ne be'a mi dedha dhèu leo, aa na tema laladhe dhèu j'èra. ³⁷ Lod'o èèna, Tabita ne pèd'a aae, ka madhe. Ka dhèu padiu ne èi. Èle èèna ka, ra papake ne mèdha-papake, ka ra paj'unu ne ètu kama dedha. ³⁸ Lod'o èèna, dhèu se tadèngi, na, Petrus ètu rae

* **9:36** Ngara bhèni ne, dua, te ngaa sasoa nèngu èci. *Tabita*, lii Aram, sasoa na 'rusa'. *Dorkas*, lii Yunani, sasoa na 'rusa' kahèi.

Lida, dhu kaj'èu nèti kota Yope, sèmi kako haga na ele boe ca'èta lod'o sa. Ka ra pua dhèu dua lasi paroa Petrus, peka na, "Ama! Ji'i manèngi ama mai ku lai-lai asa kota Yope."

³⁹ Tadèngi nare sèmi èèna, ka Petrus kèd'i dènge ka, la'e madhutu rèngu. D'ai nèi, ka na maso taruu asa d'ara kama Tabita. Ètu d'ara kama na, pènu le dènge bhèni balu dhu mai tangi. Bhèni balu sèra pad'elo mi Petrus kodho dènge mèdha-papake leo, dhu Dorkas j'au hia rèngu, lod'o na mamuri era.

⁴⁰ Hèia Petrus pua si kalua nèti kama. Ka na patitu urutuu ho na manèngi-mangaj'i. Hèia na ladhe asa dhèu madhe ne, ka na padhai lii, peka na, "Tabita! Kèd'i ka!" Cag'ag'a laa, Tabita bhoke musi madha na. Ropa ladhe nèdhi Petrus, ka na kèd'i madhèdi. ⁴¹ Hèia Petrus kèpe kacui-aa na, ho hia ne titu. Ka Petrus paroa bhèni balu sèra dènge dhèu-dhèu leo ètu èèna, ho na hia bhèni dhu mamuri hari ne asa rèngu.

⁴² Ka lii lole ne, dhèu lolo palème d'ara kota Yope, toke d'ai dhèu ae parcaya Lamatua Yesus.

⁴³ Èle èèna ka, Petrus pea pèri-pèri lod'o ètu èmu dhèu èci, ngara na Simon. Dhèu ne'e, tuka pamèu ka'uri badha.

10

Komedhaa sordad'u Roma, ngara na Kornelis, paroa Petrus

¹ Lod'o èèna, abhu komedhaa sordad'u Roma dhèu èci, ngara na Kornelis. Nèngu ne, komedhaa nèti sordad'u cangasu dhèu. Rèngu mai

nèti kaj'èu, nèti rai Italia, ka ra pea ètu kota Kaisarea. ² Nèngu dènge isi èmu na d'èi padètu dènge Ama Lamatua. Te ngaa ae ka dhèu Roma leo sèmi boe èèna. Nèngu biasa soru-bara dhèu j'èra, aa na maj'èni sabaj'a mi Ama Lamatua.

³ Ca lod'o hari, pe d'ara hake tèlu nihia sa, na abhu tanila. Na ladhe nèdhi iia-iia ana pajuu Ama Lamatua èci puru mai nèti sorga, ka na paroa ne, peka na, "Kornelis!"

⁴ Ropa Kornelis ladhe nèdhi ana pajuu nèti sorga, ka na madha'u titu kèna. Hèia na karèi, aku nèngu na, "Tasamia, ama?"

Ka ana pajuu ne dhaa, na, "Lamatua tadèngi le lii manèngi-mangaj'i èu, aa Na ne'a le d'ara hua iia èu mi dedha dhèu leo. Ka Na sanèd'e èu. ⁵ De pua dhèu lasi asa kota Yope, ho paroa rèti dhèu èci, ngara na Simon Petrus. ⁶ Dhèu èèna manubha ètu èmu cue ètu sebhe dhasi, unu Simon, tuka pamèu ka'uri badha."

⁷ Ropa ana pajuu nèti sorga ne tèke eele Kornelis, ka na paroa ana sab'a na dhèu dua, dènge sordad'u èci dhu d'èi padètu dènge Lamatua kahèi. ⁸ Kornelis lolo aa'i ngaa dhu nèngu nèdhi èèna, ka na pua si lasi asa kota Yope.

Petrus la'e paraga dènge Kornelis

⁹ Ka asa bèli èèna, pe d'ara lod'o titu mera sa, dhèu paleha nèti Kornelis sèra oe d'ai le Yope. Lod'o èèna, Petrus ca'e la'e neo manèngi-mangaj'i asa kalaga dedha èmu Simon.

¹⁰ Ropa na manèngi-mangaj'i, na rasa manganga. Na mate dhèu lalau nganga'a-nginu. Ropa nèngu manèngi-mangaj'i era, na abhu

tanila kahèi. ¹¹ Na nèdhi sèmi liru bhoka. Ka hahèla-koi bhèla aae ca bèla puru mai, dhu èki re suu-suu èpa na. ¹² Ètu d'ara hahèla-koi èèna, nèngu ladhe nèdhi rupa-rupa badha, nuka badha ai èpa, badha rod'o-kakara, dènge rupa-rupa manu-bhui kahèi.

¹³ Hèia na tadèngi lii èci pua ne, “Petrus! Kèd'i ka! Kèj'i badha se, ho mu'a!”

¹⁴ Te ngaa Petrus dhaa, aku nèngu na, “Bisa boe, Ama! Baku sèmi èèna! Te ja'a ku'a kèdhi mèka sisi badha sèmi se'e! Ji'i dhèu Yahudi luri sisi badha se'e aa'i-aa'i ra!”

¹⁵ Te ngaa lii ne b'ala hari, peka na, “Ladhe Ama Lamatua peka mèdha ngaa dhu mèu, èu baku peka kaj'alu!” ¹⁶ Hahèla-koi èèna cèu tèlu hari, èle èèna ka ca'e hari asa dedha-liru la'e.

¹⁷ Hèia Petrus pajiko la'e-mai sasoa tanila deo na. Kabèdhi laa, ana paleha Kornelis sèra d'ai madha èmu Simon. Ra titu ètu hèb'a èmu. ¹⁸ Ka ra lii, peka na, “Ji'i tenge dhèu èci dhu manubha ètu èmu ne'e. Ngara na, Simon Petrus. Ele boe ama tadhe, do?”

¹⁹ Ropa Petrus pajiko sasoa tanila na era. Ka Roh Lamatua dhu Mola-Mèci peka dènge ne, “Petrus. Dhèu* mate èu ka haha si. ²⁰ De puru ho lamu ka dènge si. Èu baku mage-mage ia ka. Masi ka ad'a Yahudi aj'a, na, dhèu Yahudi hud'i madenge dènge dhèu leo, te ngaa èu baku madenge dènge rèngu, lula Ja'a ka dhu pua

* **10:19** Sasuri lii Yunani pèri-pèri peka na, ‘dhèu tèlu’ dhu mai. Sasuri leo èci, peka na, dhoka ‘dhèu dua’ dhu mai. Te ngaa sasuri ae ka dhu ale boe dhèu pèri dhu mai tenge Petrus.

rèngu mai rare èu.” ²¹ Ka Petrus puru la'e paraga dènge dhèu sèra. Hèia na peka, aku nèngu na, “Ja'a ne'e ka dhu miu tenge. De miu parluu ngaa?”

²² Ka ra dhaa, aku rèngu na, “Komedhaa sordad'u Roma èci pua ji'i mai asa ne'e. Nèngu èèna, komedhaa nèti cangasu sordad'u. Dhèu ne d'ara mola, aa na d'èi padètu dènge Ama Lamatua. Dhèu Yahudi ae dhu re'a le babe'a dhèu ne'e. Med'a na, heka ana pajuu Ama Lamatua puru mai nèti sorga, ho pua lamatua ji'i manèngi èu lamu asa èmu na, ho na neo nanene unu na nèti èu.”

²³ Ropa tadèngi nare sèmi èèna, hèia Petrus manèngi rèngu ho j'unu taha mèda ne ètu èèna. Bèli mad'ae èèna, ra pakèd'i, lasi palere. Dhèu unu Lamatua Yesus pèri-pèri nèti Yope lasi kahèi.

²⁴ Mèda èèna rèngu j'unu ètu j'ara. Bèli èèna, heka rèngu d'ai kota Kaisarea kèna. Ropa rèngu d'ai, Kornelis mate mema rèngu. Na pakaboko nare le a'ari na dènge mone-aanga angalai na ètu èmu nèngu. ²⁵ Ropa Petrus d'ai hèb'a èmu, Kornelis mai soru ne, ka madhèdi patitu kètu urutuu ètu haga Petrus, ho na pahaha iisi. ²⁶ Te ngaa Petrus pakèd'i ne, peka na, “Ama! Baku sèmi èèna! Baku pahaha iisi mi ja'a. Te ja'a ne, dhèu rai-haha sama sèmi èu kahèi.”

²⁷ Ropa tadèngi nare sèmi èèna, Kornelis kèd'i titu dènge. Ka dua ra padhai lii, kako lasi asa d'ara èmu. D'ai d'ara èmu, Petrus nèdhi dhèu ae pakaboko mate nèngu. ²⁸ Na ladhe palème

dhèu sèra, ka na padhai lii, peka na, “A'ari aa'i-aa'i mi! Miu me'a mema ad'a ji'i dhèu Yahudi. Madhutu ad'a ji'i, na, ji'i bisa boe pa'èci dènge dhèu leo. Ngaa hari, maso asa d'ara èmu ra. Te ngaa Ama Lamatua pad'elo le dènge ja'a, ladhe mèdha ngaa dhu Nèngu peka na mèu, ja'a baku peka na mèdha èèna kaj'alu. De limuri ne, ja'a madenge heka dènge dhèu leo. Ja'a hud'i tao dhèu leo sama sèmi a'ari ja'a kahèi. ²⁹ Nèti èèna ka, lod'o miu lami paroa, ka ja'a mai dènge. Ja'a pamata heka, lula Lamatua peka nare le dènge ja'a sèmi èèna. Miu peka ku laa. Miu parluu ngaa nèti ja'a?”

³⁰ Hèia Kornelis lole aa'i mèu-mèu, aku nèngu na, “Èpa lod'o dhu la'e èèna, ropa lod'o nihia, ja'a manèngi-mangaj'i ètu èmu ja'a. Cag'ag'a laa, dhèu mone èci titu ètu madha ja'a. Mèdha-papake na heo loa-loa. ³¹ Ka na paroa ja'a, aku nèngu na, ‘Kornelis! Lamatua tadèngi le lii manèngi èu, aa Na ne'a le d'ara hua iia èu mi dedha dhèu aa'i-aa'i ra. ³² De lod'o ne'e, pua dhèu lasi rare dhèu èci asa kota Yope. Ngara na, Simon Petrus. Nèngu manubha ètu èmu cue ètu sebhe dhasi, ètu èmu tuka pamèu ka'uri badha. Ngara na, Simon kahèi.’ ³³ Nèti èèna ka, ja'a pua dhèu dhiu rare ama. Ji'i manèngi makasi ae, lula ama mai dènge, ropa tadèngi lii paroa ji'i. Nèti èèna ka, ji'i pakaboko ètu ne'e, ho neo nanene ngaa dhu Ama Lamatua pua ama peka dènge ji'i!”

Petrus lole J'ara Mamuri Lamatua Yesus hia dhèu Yahudi boe

³⁴ Hèia Petrus padhai lii, peka na, “Limuri ne, ja'a heka ke'a kèna, na, ètu madha Ama Lamatua, dhèu rai-haha sama èci èèna ka. Lamatua ladhe boe rèhu, mia ka dhèu Yahudi, aa mia ka dhèu leo.✧ ³⁵ Dhèu mia dhu d'ara mola, dhu maj'èni manèngi-mangaj'i mi Lamatua, aa madhutu dad'èi Nèngu, rèngu sèra pakarej'e d'ara Na. ³⁶ De miu me'a, ngaa dhu Lamatua peka le dènge ji'i dhèu Isra'el, peka na, Nèngu pua le Kristus, nuka Yesus. Ka Yesus madhe ho padame dhèu rai-haha dènge Ama Lamatua. Aa Nèngu j'aj'i Kètu mi dhèu aa'i-aa'i.

³⁷ Miu tadèngi kahèi, ngaa dhu j'aj'i le ètu palème propensi Yudea. Lii lole èèna mulai nèti Yohanis tuka sarani dhèu, aj'a dhèu ho ra ele-ho'a nèti sasala-sasigo rèngu. Aa rèngu hud'i abhu sarani kahèi, sèna ka j'aj'i tadha, peka na, rèngu pabe'a le dènge Ama Lamatua. ³⁸ Èle èèna ka, Ama Lamatua hia Roh Na dhu Mola-Mèci mi Yesus, dhèu Nasaret. Lamatua hia koasa Na mi Yesus kahèi. Ka Yesus maso-kalua rae-rae, tao j'ara be'a mi dhèu-dhèu. Aa Na puri-pa'èle dhèu dhu dhèu aae nidhu paj'èra si. Na tao sèmi èèna, lula Ama Lamatua sama-sama dènge Ne taruu. ³⁹ Te ji'i se'e ka dhu ladhe ngèdhi unu mi, ngaa dhu Na sab'a ètu kota Yerusalem, aa palème kabarai Yahudi.

Masi ka sèmi èèna, te ngaa dhèu paku pamadhe Ne ètu aj'u palolo-palèbha. ⁴⁰ Nèngu madhe tare'a, te ngaa asa camèd'a, Ama Lamatua pamamuri hari Ne. Ka Na pad'elo

✧ **10:34** Lole Hari j'ara-j'ara Mamuri 10:17

iisi Na, ho dhèu rèdhi, sèna ka ra re'a Nèngu mamuri hari tare'a-re'a le. ⁴¹ Te ngaa dhèu ae cahag'e dhu rèdhi boe Ne, dhoka ji'i di. Lod'o Nèngu mamuri hari le, ji'i biasa nga'a-nginu dènge Ne. Ama Lamatua paj'uj'u ji'i ho la'a lole palème Lii Lolo Be'a Yesus mi dhèu ae ètu mia-mia.

⁴² Aa Lamatua ka dhu pua ji'i la'a lole peka pasaraa mi dhèu, lula-nèti Dhèu dhu Na paj'uj'u nèti uru ka mai, nuka Yesus. Aa Lamatua ded'e Ne j'aj'i Dhèu J'ue Lii Langu, ho pama'ète, na, cee ka dhu bisa mamuri taruu dènge Ama Lamatua, aa cee aad'o. Yesus èèna ka dhu j'ue lii dhèu dhu madhe le, dènge dhèu dhu mamuri era. ⁴³ Nèti uru ka mai, dhèu rèti lii padhai Ama Lamatua aa'i-aa'i ra lole le Yesus, peka na, dhèu cee dhu parcaya Nèngu, na, Ama Lamatua sèmi nare si, aa saku eele sasala-sasigo rèngu kahèi."

Dhèu Yahudi boe, abhu Roh Ama Lamatua dhu Mola-Mèci

⁴⁴ Lod'o Petrus padhai lii nare mèka, cag'ag'a laa, Roh Lamatua dhu Mola-Mèci maso asa d'ara dhèu se'e aa'i-aa'i ra dhu nanene lii padhai lii na. ⁴⁵ Ètu èèna, abhu kahèi dhèu Yahudi angalai Petrus dhu mai palere dènge ne nèti kota Yope asa èmu Kornelis ètu kota Kaisarea. Ropa rèngu rèdhi dhèu ae sèra abhu Roh Ama Lamatua, ka ra malaa, lula rèngu heka re'a kèna, na, Lamatua hia Roh Na mi dhèu Yahudi boe kahèi. ⁴⁶ Rèngu tadèngi dhèu ètu d'ara èmu Kornelis sèra padhai lii, pake lii dhu baka-leo. Aa ra koa-kio kolongara Ama Lamatua.

Hèia Petrus padhai lii, peka na, ⁴⁷ “Miu mèdhi unu mi! Dhèu se'e se, sèmi rare le Roh Lamatua èci èèna ka dènge èdhi kahèi. De mai ka, sèna ka èdhi sarani si. Dhèu èci sa dhu bisa heka taha rèngu.” ⁴⁸ Hèia Petrus pua si ho sarani Kornelis dènge dhèu ètu sèra sa, ho ra j'aj'i dhèu unu Lamatua Yesus. Ka ra manèngi Petrus pea dènge rèngu pèri-pèri lod'o hari. Èle èèna ka, heka ra hia ne lèpa asa Yerusalem.

11

Petrus siri iisi na, lula na sarani dhèu Yahudi boe

¹ Petrus dhae lèpa mèka, te ngaa dhèu pajuu-paleha Yesus dènge dhèu parcaya Yesus dhu leo sèra, dhu pea ètu Yerusalem, tadèngi rare le, peka na, dhèu Yahudi boe sèmi rare le Lii Lole Be'a Lamatua. ² Ropa Petrus d'ai kota Yerusalem, dhèu nèti partei Yahudi* dhu parcaya Yesus mai pasala ne, ³ peka na, “Weh! Èu tao samia kèna? Èu me'a ad'a-tatao èdhi, do aad'o? Èu ne bani titu kèna, maso asa d'ara èmu dhèu leo! Aa èu mu'a-minu dènge rèngu kahèi! Baku tao sèmi èèna, te rèngu madhutu mèka ad'a suna èdhi! Èdhi bisa boe pa'èci dènge rèngu sèra!”

⁴ Hèia Petrus lole aa'i-aa'i dhu j'aj'i le, peka na, ⁵ “Lod'o ja'a ètu kota Yope, ja'a laku sabaj'a, ka ja'a abhu tanila. Ja'a kèdhi liru bhoka, ka

* **11:2** Ladhe dhèu Yahudi boe neo madhutu Yesus, dhèu nèti partei agama ne, peka na, rèngu hud'i suna ku, madhutu ad'a Yahudi. Aa rèngu hud'i madhutu aa'i ku atora agama Yahudi dhu leo sèra kahèi.

hahèla-koi bhèla aae ca bèla, dhu èki re suu-suu èpa na, puru mai asa ja'a. ⁶ Ropa ja'a patigi asa d'ara hahèla-koi èèna, ja'a kèdhi rupa-rupa badha, nuka badha ai èpa, badha rod'o-kakara, dènge rupa-rupa manu-bhui kahèi. Badha se'e se, dhu èdhi dhèu Yahudi luri. ⁷ Hèia ja'a tadèngi lii èci pua, peka na, 'Petrus! Kèd'i ka! Kèj'i badha se, ho mu'a!'

⁸ Te ngaa ja'a dhaa, peka na, 'Bisa boe, Ama! Baku sèmi èèna! Te ja'a ku'a kèdhi mèka sisi badha sèmi se'e! Dhèu Yahudi luri sisi badha se'e aa'i-aa'i ra!'

⁹ Te ngaa lii ne b'ala hari, peka na, 'Ladhe Ama Lamatua peka mèdha ngaa dhu mèu, èu baku peka na kaj'alu!'

¹⁰ Ja'a kèdhi hahèla-koi èèna cèu padhutu tèlu hari, ka ca'e hari asa dedha-liru la'e.

¹¹ Lod'o èèna kahèi, dhèu tèlu d'ai èmu dhu ja'a pea. Rèngu nèti Kaisarea mai tenge ja'a.

¹² Hèia Roh Lamatua dhu Mola-Mèci peka dènge ja'a, aku nèngu na, 'Puru ho lamu ka dènge dhèu sèra. Èu baku mage-mage ia ka. Èu baku madenge dènge rèngu.' Ka a'ari èdhi dhèu èna palere dènge ja'a kahèi asa Kaisarea. Ètu èèna, ji'i aa'i-aa'i mi maso asa d'ara èmu komedhaa sordad'u Roma. ¹³ Na lolo, peka na, pèri-pèri lod'o dhu la'e èèna, nèngu nèdhi ana pajuu Lamatua puru nèti sorga, titu ètu d'ara èmu na. Ka na peka, aku nèngu na, 'Pua dhèu lasi asa kota Yope, ho paroa mèti dhèu èci, ngara na Simon Petrus. ¹⁴ Sèna ka dhèu èèna ka dhu pad'elo mi dedha èu dènge isi èmu èu aa'i-aa'i

ra, j'ara Lamatua dhu hia miu mamuri, dènge saku eele sasala-sasigo miu sèra.'

¹⁵ Nèti èèna ka, ja'a pad'elo J'ara Mamuri Lamatua mi dedha rèngu. Ka rèngu abhu dènge ka Roh Lamatua dhu Mola-Mèci, sama sèmi èdhi abhu ca hari na. ¹⁶ Ropa ja'a kèdhi rèngu abhu Roh Lamatua kahèi, ka ja'a sanèd'e lii padhai lii Lamatua Yesus uru èèna, dhu peka na, 'Yohanis sarani dhèu pake dhoka èi di, te ngaa ladhe miu mate hari pèri-pèri lod'o, èèna na Lamatua neo tao dhu kapai risi eele hia miu. Nuka, Na hia miu Roh Na dhu Mola-Mèci.' ✧ ¹⁷ Te Lamatua unu Na ka dhu hia Roh Na mi dedha dhèu leo sèra, sama sèmi Na pala-bagi mi èdhi se. De madhutu dad'èi miu, ja'a hud'i palab'a dènge Ama Lamatua, do tasamia? De ja'a peka ngaa hari?"

¹⁸ Ropa tadèngi rare, Petrus siri iisi na sèmi èèna, ka rèngu pasala heka ne. Hèia ra koa-kio Ama Lamatua, peka na, "Ira ii! Nia kahèi, nga! Lamatua bhoke le j'ara hia dhèu leo ho ra tèke eele j'ara mamuri rèngu dhu sala, ho Lamatua saku eele sasala-sasigo rèngu. Sèna ka rèngu abhu mamuri taruu dènge Ne."

Dhèu unu Lamatua Yesus paj'ala asa mia-mia. Cahag'e pakaboko hari ètu kota Antiokia

¹⁹ Uru èèna, lod'o ra pamadhe rare Stefanus, ka ra paj'èra dhèu unu Yesus. Nèti èèna ka, dhèu se'e rai paj'ala asa mia-mia. Cahag'e rai asa propensi Finisia. Cahag'e rai asa pulu Siprus, aa cahag'e hari rai d'ai kota Antiokia ètu propensi Siria. Dhèu dhu rai sèra, lole taruu Lii Lolo

Be'a Lamatua Yesus asa mia-mia. Te ngaa ra lole dhoka dènge dhèu Yahudi rèngu sèra. Ra lole boe dènge dhèu leo.✧

²⁰ Te ngaa abhu kahèi dhèu unu Lamatua dhu mai nèti pulu Siprus dènge kota Kirene. Rèngu cahag'e rai taruu lasi asa kota Antiokia ètu propensi Siria. Rèngu se'e ka dhu lole Lii Lolo Be'a Lamatua Yesus hia dhèu Yahudi boe ètu era èèna. ²¹ Lamatua hia si koasa Na, nèti èèna ka, dhèu ae titu kèna parcaya Lamatua Yesus.

²²⁻²⁴ Lod'o èèna, dhèu unu Lamatua Yesus ètu Yerusalem tadèngi, na, dhèu leo ètu kota Antiokia parcaya Yesus kahèi. Ka ra pua Barnabas la'e ladhe si ètu nèi. Barnabas ne, dhèu d'ara be'a, aa parcaya tare'a-re'a Ama Lamatua. Aa Roh Lamatua dènge nèngu kahèi.

Ropa nèngu d'ai nèi, na nèdhi tare'a Ama Lamatua sab'a ètu d'ara mamuri dhèu leo sèra. Ka d'ara nèngu karej'e. Ka na pa'èra d'ara rèngu, sèna ka rèngu madhutu taruu J'ara Mamuri Lamatua dènge tare'a-re'a. Dènge j'ara ne'e, dhèu unu Lamatua ètu èèna asa tabha ae.

²⁵ Èle èèna ka, Barnabas la'e tenge Saulus asa kota Tarsus. ²⁶ Lod'o paraga dènge ne, ka na pamako Saulus ho lasi pea ètu Antiokia. Ka dua ra pea ètu nèi ca tèu, pa'èci dènge dhèu unu Lamatua sèra. Bèli-bèli èèna, rèngu dua ra aj'a-nori J'ara Mamuri Lamatua Yesus mi dhèu ae. (Ètu kota Antiokia ne'e ka, dhèu mulai pangare

✧ **11:19** Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 8:1-4

dhèu parcaya Lamatua Yesus, 'dhèu Kristen').†

27 Lod'o rèngu dua ra pea ètu Antiokia era, pèri-pèri dhèu mai nèti Yerusalem. Ama Lamatua tema le pake dhèu se'e ho rèti lii padhai Na. 28 Nèti rèngu se, dhèu èci, ngara na Agabus. Roh Lamatua peka dènge ne, aku nèngu na, "Bèli-camèd'a abhu lod'o manganga-mad'èu lèke palème toke d'ai suu-suu rai-haha." Hèia la'e peka hari dènge dhèu-dhèu. (Lii dhu na padhai na, mema j'aj'i tare'a, lod'o dhèu aae kapai risi ètu Roma, ngara na Klaudius, nèd'u paredha. Ra paroa dhèu aae kapai risi ne, Keser.)✧ 29 Ropa tadèngi rare lii Agabus ne, dhèu unu Lamatua Yesus ètu Antiokia sèra, rare lii èci ho pa'oru doi, sèna ka ra hia mi a'ari dhu parcaya Lamatua Yesus, dhu abhu j'aj'èra ètu propensi Yudea. Èci-èci hia madhutu a'abhu ra. 30 Ropa ra pa'oru rare, ka ra pua Barnabas dènge Saulus rèti doi sèra asa dhèu j'èra sèi.

12

Ra pamadhe Yakobis; ra pamaso Petrus asa d'ara bèdho; aa dhèu parcaya Lamatua Yesus sabaj'a

† 11:26 Lii 'Kristen', kapua nèti lii 'Kristus'. Sasoa na, 'dhèu madhutu Kristus'. Kristus, sasoa na, 'Dhèu Mola-Mèci dhu Ama Lamatua paj'uj'u nèti uru ka mai'. ✧ 11:28 Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 21:10

¹ Lod'o èèna, dhèu aae Herodes* mulai paj'èra dhèu unu Lamatua Yesus cahag'e. ² Nèngu paredha dhèu lasi pare pamadhe Yakobis pake samala. Yakobis ne, a'a Yohanis. ³ Ropa Herodes ne'a, na, d'ara dhèu kapai Yahudi sèra karej'e nèti mamadhe Yakobis, ka asa na hino. Lèke lod'o hua iia dhèu Yahudi dhu ra pangare na, Pesta Roti dhu Pake Boe Ragi,† ka na pua dhèu lasi kèpe Petrus. ⁴ Kèpe rare ne, ka ra pamaso asa d'ara bèdho. Ka ra pua sordad'u èpa kaboko ho j'aga Petrus pagati-gati mèu-mèda. Ca kaboko sordad'u èèna, dhèu èpa. Ladhe èle lod'o hua iia, heka Herodes neo pama'ète lii Petrus ètu madha dhèu ae. ⁵ Lod'o ra pamaso Petrus asa d'ara bèdho, dhèu unu Lamatua Yesus sèra sabaj'a ma'ète boe manèngi ho Lamatua ladhe-leru Petrus.✧

Lamatua pakalua Petrus nèti d'ara bèdho

⁶ Bèli èèna, Herodes neo pama'ète lii langu Petrus ètu madha dhèu ae. Te ngaa mèda èèna, ra èki Petrus pake rate dua ètu d'ara èmu bèdho. Na j'unu ètu talora sordad'u dhèu dua. Aa sordad'u leo sèra j'aga ètu hèb'a babèdho.

⁷ Cag'ag'a laa, ana pajuu Lamatua nèti sorga, mai titu ètu èèna. Ka d'ara kama na saraa bia. Hèia ana pajuu èèna parèi Petrus, peka na, “Petrus! Kèd'i mèri!” Kaca'a laa, rate bèsi sèra

* **12:1** Dhèu aae Herodes ne, ngara na *Herodes Agripa*. Baki na, ngara na *Herodes Kapai Risi*. Herodes Kapai Risi ne ka dhu hia paredha ho pamadhe ana iiki-ana iiki lod'o ina Maria nara iisi Lamatua Yesus ètu rae Betlehem. † **12:3** Lod'o hua iia ne, padètu dènge lod'o hua iia Paska. ✧ **12:5** Kalua nèti Masir 12:1-27

bhoke eele unu na nèti kacui-aa Petrus. ⁸ Ka ana pajuu èèna pua ne, peka na, “Pake kodho dènge salapa èu!” Pake nare, ka ana pajuu èèna peka hari, aku nèngu na, “Pake kodho li'u èu, ho mai madhutu ja'a!”

⁹ Hèia Petrus madhutu ana pajuu ne lasi asa li'u. Petrus ngee, na, nèngu nii di. Te ngaa mema j'aj'i tare'a. ¹⁰ Ropa rèngu seli eele era j'aga partama dènge ka dua, hèia rèngu d'ai hèb'a babèdho bèsi. Babèdho èèna bhoke unu na, ka dua ra kalua madhutu ka j'ara asa d'ara kota. Cag'ag'a laa, ana pajuu Lamatua ne ele, ka tèke eele Petrus mesa na ètu era èèna.

¹¹ Ropa ana pajuu ne ele, hèia Petrus heka mase'a kèna. Ka na ngee, aku nèngu na, “Mema tare'a! Ja'a heka ke'a kèna. Lamatua pua ana pajuu Na mai, ho patalale eele ja'a nèti kacui-aa Herodes. Lamatua tao j'ara ne'e, sèna ka kahadhu karehe dhèu Yahudi sèra, lèke boe ja'a.”

¹² Èle èèna ka, Petrus la'e asa èmu Maria. Maria ne, ina Yohanis. Ngara leo Yohanis ne, Markus. Ètu èmu èèna, dhèu ae pakaboko ho sabaj'a manèngi Ama Lamatua ladhe-leru Petrus ètu d'ara lii langu èèna. ¹³ Ropa Petrus d'ai madha hèb'a oka èmu èèna, ka na paroa dènge d'eu hèb'a oka. Ka ana bhèni sab'a èci, ngara na Rode, neo ne'a dhèu cee ka dhu mai. ¹⁴ Ropa na tadèngi lii Petrus, na tadhe dènge. Na karej'e bia. Ka rai asa d'ara èmu la'e, peka dènge dhèu ètu sèra, aku nèngu na, “Nanene ku! Petrus nuka li'u!” Te ngaa lula nèngu bingu, ka na bhèlu eele bhoke hèb'a oka hia Petrus.

¹⁵ Te ngaa dhèu ae sèra dhaa, peka na, “Aad'o, sina ma! Baku paleko!”

Te ngaa bhèni ne peka hari, aku nèngu na, “Tare'a! Èèna lii Petrus! Nuka li'u nèi.”

Ka dhèu se'e lèka boe, aku rèngu na, “Ele boe, dhèu nèi ana pajuu Lamatua nèti sorga, dhu mai madhenge Petrus.”

¹⁶ Rèngu patule-pajuku taruu, te ngaa Petrus loe boe paroa, toke lasi bhoke hèb'a oka hia ne. Ropa ra bhoke rare, ka rèngu malaa, lula Petrus tare'a-re'a di. ¹⁷ Hèia na hia tadha dènge kacui-aa'i na, sèna ka rèngu mau-mau. Ka na lole tasa mera mia Ama Lamatua kalua eele nèngu nèti d'ara èmu bèdho. Hèia na pua si, aku nèngu na, “Lami lole lii ne'e aa'i-aa'i mi Yakobis dènge dhèu pajuu-paleha Lamatua leo sèra.” Èle èèna ka, Petrus la'e asa era leo.

¹⁸ Asa bèli mad'ae aae èèna, ropa sordad'u j'aga sèra ladhe, na, Petrus aad'o heka, ka rèngu ele ngangee dènge madha'u titu kèna, lula rèngu re'a boe ngaa dhu j'aj'i mi dedha rèngu. ¹⁹ Ropa Herodes tadèngi lii ne'e, ka na paredha si lasi tenge Petrus. Te ngaa rèdhi boe ne. Ka Herodes hia paredha ho parisa sordad'u j'aga sèra. Parisa rare, ka Herodes pua pamadhe aa'i sordad'u j'aga sèra.

Èle èèna ka, Herodes pakèd'i nèti propensi Yudea, ka la'e pea ètu kota Kaisarea.

Mamadhe Herodes Agripa

²⁰ Lod'o èèna, dhèu-dhèu nèti dua kota, èci ngara na Tirus, aa èci ngara na Sidon, biasa hèli nganga'a nèti rai dhèu aae Herodes. Te ngaa

nèbhu aae le, dhèu aae musu dènge rèngu. Hèia ra padhue ho tenge j'ara padame dènge ne. Ka ra pili dhèu canau ho lasi paraga dènge Herodes. D'ai kota Kaisarea, rèngu pa'angalai dènge dhèu Herodes èci, ngara na Blastus. Nèngu ne, dhèu kapai ètu d'ara èmu dhèu aae. Rèngu pare'a dènge Blastus ho nèngu bhoke j'ara sèna ka rèngu paraga dènge dhèu aae Herodes.

²¹ Hèia Herodes dhaa kahèi ho sèmi rare rèngu. Ka ra pare'a lod'o paraga. Lod'o èèna, rèngu tao tatao kapai. Herodes pake mèdha-papake dhèu aae, ka na madhèdi ètu kadera paredha na. Hèia na padhai lii dènge rèngu.

²² Ropa rèngu tadèngi lii na, hèia dhèu se'e koa ne, peka na, “Nanene ku lii na laa! Ne'e lii boe nèti dhèu rai-haha, te ngaa lii nèti dhèu dedhaliru!” ²³ Kaca'a laa, ana pajuu Ama Lamatua ca dhèu nèti sorga hia èi-papèd'a èci mi Herodes, lula nèngu sèmi lii koa rèngu, aa na seti eele Ama Lamatua. Ka kalati ra'e aa'i ngi'u Herodes, ka na madhe aapa.

²⁴ Dènge j'ara dhu j'aj'i sèra, dhèu palolo Lii Lolo Be'a Ama Lamatua d'ai asa mia-mia. Aa dhèu dhu madhutu J'ara Mamuri Lamatua Yesus tabha ae kahèi.

²⁵ Ropa Barnabas dènge Saulus hia rare doi pa'oru nèti dhèu Antiokia mi dhèu Yerusalem, ka ra lèpa hari asa Antiokia. Rèngu gale rèti dènge ana ngèru èci, ngara na Yohanis. Ngara leo na, Markus.

13

Dhèu Antiokia pua Barnabas dènge Saulus

1 Ètu kota Antiokia, dhèu ae parcaya le Lamatua Yesus. Lamatua pake pèri-pèri dhèu ho j'aj'i dhèu rèti lii padhai Na ètu èèna. Cahag'e hari, Na pake ho aj'a-nori dhèu. Rèngu se, nuka:

Barnabas,

Simeon, dhu ra biasa pangare ne, 'Mone

Mèdhi',*

Lukius, nèti kota Kirene,

Menahem, dhu ra piara sama-sama dènge

dhèu aae Herodes nèti ana iiki ka mai,†

aa dènge Saulus.

2 Ca lod'o, rèngu puasa, ka ra pakaboko ho manèngi-mangaj'i mi Ama Lamatua. Hèia Roh Lamatua dhu Mola-Mèci peka dènge ra, "Sasab'a Ja'a ae titu kèna. De hag'e mere Barnabas dènge Saulus, sèna ka rèngu pakako sasab'a Ja'a."

3 Ropa ra puasa dènge sabaj'a èle, hèia ra bane ai mi dedha Barnabas dènge Saulus, ho ra j'aj'i ana pua-paleha Lamatua. Èle èèna ka, ra pua rèngu dua ra ho lasi sab'a sasab'a-la'a Lamatua.

Barnabas dènge Saulus lasi asa pulu Siprus

4-5 Ropa Roh Lamatua dhu Mola-Mèci pua Barnabas dènge Saulus lasi palème rai, ka ra dhuli uru asa kota èci ètu nebhe dhasi, ngara

* **13:1** a: Lii Yunani peka na, 'Niger', sasoa na, 'mèdhi', do 'maroga'. † **13:1** b: Dhèu aae Herodes ne, ra tadhe ne dènge ngara *Herodes Antipas*. Nèngu ne ka dhu pamadhe Yohanis tuka sarani dhèu. Ama na, ngara na *Herodes Kapai Risi*. Herodes Kapai Risi ne ka dhu hia paredha ho pamadhe ana iiki-ana iiki lod'o ina Maria nara iisi Lamatua Yesus ètu rae Betlehem. Dhèu aae Herodes leo ka dhu pamadhe Yakobis, ka dhu kalati ra'e aa'i toke madhe. Ra tadhe ne dènge ngara *Herodes Agripa*.

na Seleukia. Yohanis (dhu ngara leo na, Markus) la'e sama-sama dènge si. D'ai nèi ka, rèngu ca'e kapa asa pulu Siprus, ka ra puru ètu kota èci, ngara na Salamis. Ètu èèna, rèngu biasa maso asa d'ara èmu manèngi-mangaj'i dhèu Yahudi, ho aj'a-nori Lii Holo-Nori Ama Lamatua mi dhèu ètu sèra.

⁶⁻⁸ Hèia rèngu lasi dhuli rae-rae, toke ra d'ai kota èci ètu suu haa pulu èèna, ngara na Pafos. Gubernur pea ètu kota èèna. Ngara gubernur èèna, Sergius Paulus. Nèngu ne, dhèu kahadhu mèu. Ropa na tadèngi Barnabas si d'ai d'ara kota, ka na hia dhèu lasi paroa si, te d'ara na neo nanene Lii Holo-Nori Lamatua.

Te ngaa ètu era èèna, abhu dhèu Yahudi èci, ngara na Bar Yesus, (ngara leo na ètu d'ara lii Yunani, 'Elimas'). Nèngu dhèu suagi. Na tema le kapod'e-kabèli dhèu, peka na, nèngu ne dhèu nèti lii padhai Ama Lamatua. Aa na pa'angalai dènge gubernur. Ka ropa Barnabas si mai, na kakèj'i gubernur, sèna ka baku sèmi nare si. Aa na dadugu gubernur, sèna ka gubernur baku parcaya Yesus.

⁹ Te ngaa Roh Lamatua dhu Mola-Mèci hia koasa mi dedha Saulus (dhu ra paroa kahèi Paulus), ka na ladhe kaloo dhèu suagi ne, hèia na peka, ¹⁰ "Eeh, Elimas! Èu ne, ana nidhu! Tuka kapod'e-kabèli! Toke d'ai pèri lod'o hari èu kapod'e dhèu? Èu lab'a j'ara-j'ara dhu be'a. Nèti èèna ka, ji'i nge'a, na, èu madhutu dhèu aae nidhu. Tao ia ka sèmi èèna! Bhabhae ia ka j'ara mola Ama Lamatua! ¹¹ De mu nanene! Nèbhu

heka, Lamatua huku èu. Èèna na, èu bèdhu pèri-pèri lod'o!"

Ropa Paulus padhai lii nare sèmi èèna, dhèu èèna bèdhu dènge. Ka na kako kèpe leli, hia dhèu kadhèi ai, ho pakako ne.

¹² Ropa gubernur ladhe nèdhi unu na, aa na tadèngi Lii Holo-Nori Yesus nèti Barnabas si, ka na malaa-maloha, aa na parcaya Yesus.

Rèngu rèti Lii Lolo Be'a asa kota Antiokia leo, ètu propensi Pisidia

¹³ Nèti kota Pafos ètu pulu Siprus, Paulus si ca'e kapa, pakèd'i asa kota Perga ètu propensi Pamfilia. Ropa ra puru nèti dedha kapa, Yohanis Markus tèke eele rèngu, ka lèpa asa Yerusalem.

¹⁴ Nèti Perga, rèngu kako haga lasi asa kota Antiokia ètu propensi Pisidia.

Rèngu d'ai era èèna, lèke lod'o a'oro sasab'a dhèu Yahudi. Ka rèngu madhutu sabaj'a ètu èmu manèngi-mangaj'i dhèu Yahudi. ¹⁵ Lod'o èèna, ra baca ètu sasuri Musa, dènge sasuri dhèu rèti lii padhai Lamatua dhu leo kahèi. Èle èèna ka, ama-ama èmu sabaj'a èèna, manèngi Paulus si, peka na, "Ama-ama! Ladhe miu dènge lii haholo ho pa'èra d'ara ji'i, na, ji'i manèngi sèna ka miu peka laa."

Paulus padhai lii mi dhèu Yahudi ètu Antiokia

¹⁶ Hèia Paulus kako asa madha la'e. Ka na hia tadha dènge kacui-aa na, sèna ka rèngu mau-mau. Èle èèna ka, na padhai lii, peka na, "A'ari dhèu Isra'el ti! Dènge ina-ama dhèu leo dhu maso agama Yahudi, lula d'ara miu d'èi

padètu dènge Ama Lamatua dhèu Isra'el. De ja'a manèngi sèna ka miu nanene paie lii padhai ja'a.

17 Ama Lamatua hag'e nare le bèi-baki èdhi dhèu Isra'el nèti uru ka mai. Lod'o rèngu pea ètu rai Masir, kabarai dhèu, Lamatua hia rèngu mamuri hua iia. Ana-èpu rèngu tabha ae ètu era èèna. Limuri mai, ka Lamatua pake koasa kapai Na, ho Na kalua eele rèngu nèti rai Masir.✧ 18 Èle èèna ka, rèngu mamuri pidha-pidha ètu d'ara mamoo toke d'ai èpa nguru tèu. Masi ka rèngu kètu hadhu, te ngaa Lamatua lere si dènge d'ara dhu taleo.✧ 19 Èle èèna ka, Lamatua palaho aa'i pidhu suku ètu rai Kana'an. Ka Na pabagi rai rèngu mi bèi-baki èdhi ho j'aj'i rai pusaka ra.✧ 20 Bèi-baki èdhi mamuri sèmi èèna toke d'ai 450 (èpa ngasu lèmi nguru) tèu.

Ka Ama Lamatua padhèdi dhèu pama'ète lii langu, sèna ka paj'uj'u j'ara hia si, toke d'ai Na padhèdi hia si dhèu nèti lii padhai Lamatua èci, ngara na Samuel.✧ 21 Lod'o Samuel j'aj'i dhèu nèti lii padhai Lamatua, bèi-baki èdhi neo abhu dhèu aae. Ka Lamatua padhèdi Saul, ana Kis, nèti suku Benyamin. Saul j'aj'i dhèu aae d'ai èpa nguru tèu.✧ 22 Èle èèna ka, Lamatua gao eele Saul. Ka Na padhèdi Daud, ana Isai, ho j'aj'i dhèu aae hiu. Lamatua ne'a tare'a d'ara Daud, ka Na peka na, 'Daud, ana Isai ne, lèke d'ara Ja'a. Limuri mai, tatu nèngu mamuri madhutu dad'èi

✧ 13:17 Kalua nèti Masir 1:7, 12:51 ✧ 13:18 Sensus 14:34, Lole Hari J'ara-j'ara Mamuri 1:31 ✧ 13:19 Lole Hari J'ara-j'ara Mamuri 7:1, Yosua 14:1 ✧ 13:20 Tuka Pama'ète Lii 2:16, 1 Samuel 3:20 ✧ 13:21 1 Samuel 8:5, 10:21

Ja'a aa'i-aa'i.'[☆] 23 Lod'o èèna, Lamatua moa tèke le, ho Na hag'e nare ana-èpu Daud èci, sèna ka Na patabuli eele dhèu Isra'el nèti koasa sasala-sasigo ra. Ja'a peka mi miu, ana-èpu Daud dhu Lamatua moa tèke èèna, nuka Yesus."

Paulus peka na, Yesus èèna, Dhèu dhu Lamatua pajaji le

24 Paulus tuhu hari lii padhai na, peka na, "Lod'o Lamatua Yesus pakako mèka sab'a Na, abhu dhèu èci ngara na Yohanis, dhu la'e lole dènge dhèu Isra'el, sèna ka rèngu ele-ho'a nèti sasala-sasigo rèngu. Na peka kahèi, na, rèngu hud'i sarani ku, ho j'aj'i mi tadha, na, rèngu pabe'a le dènge Lamatua.[☆] 25 Te ngaa lod'o sasab'a Yohanis oe èle, na peka mi dhèu ae, aku nèngu na, 'Baku pangee, na, ja'a ne Dhèu dhu Lamatua moa nèti uru ka mai. Ngee paie! Miu hud'i mate hari ku dhèu èci, dhu mai limuri. Nèngu kapai risi nèti ja'a. Ja'a haha d'ai seli. De j'aj'i ana pua-paleha nèngu kahèi, ja'a nia boe.'[‡]

26 A'ari aa'i-aa'i ti! Miu dhu ana-èpu Abraham, aa miu dhèu leo, dhu neo padètu dènge Lamatua. Mi nanene ku ja'a! Ama Lamatua peka le j'ara ne dènge èdhi, sèna ka èdhi te'a j'ara mamuri Na. Nèngu patabuli èdhi nèti koasa sasala-sasigo èdhi. 27 Nèti uru ka mai, Ama

[☆] 13:22 1 Samuel 13:14, 16:12, Lii Sod'a Koa-Kio 89:20 [☆] 13:24 Markus 1:4, Lukas 3:3 [‡] 13:25 Sasuri lii Yunani dhu uru-uru sèra, suri peka na, 'pacud'u ho lècu dhari salapa Na kahèi, ja'a nia boe.' Sasoa na, ladhe pasoro dènge Lamatua Yesus, Yohanis ne dhèu haha seli, de masi ka j'aj'i ana pua-paleha nèti Lamatua Yesus, nia boe sa hèi. Baca kahèi ètu Mateos 3:11, Markus 1:7, Lukas 3:16, Yohanis 1:20, 27

Lamatua pake le dhèu rèti lii padhai Na, ho suri lula-nèti Dhèu dhu Lamatua moa neo hia mai. Te ama-ama agama èdhi, dènge dhèu leo ètu Yerusalem sèra baca pahari-pahari le, ngaa dhu dhèu rèti lii padhai Lamatua suri tèke sèra. D'ai lod'o a'oro sasab'a, ra maso asa d'ara èmu manèngi-mangaj'i, ho ra baca ètu d'ara sasuri Lamatua. Te ngaa rèngu re'a boe Dhèu dhu Lamatua paj'uj'u mema èèna, nuka Yesus. Ka ra tenge j'ara ho pamadhe Ne. Te ngaa tatao rèngu sèra kahèi, lèke nuka sèmi dhu dhèu rèti lii padhai Lamatua sèra suri tèke le. ²⁸ Ra tenge j'ara, neo pamanahu Yesus. Te ngaa rèngu abhu boe sasala Na. Masi ka sèmi èèna, te ngaa rèngu kakèj'i gubernur Pilatus ho pamadhe Ne.✧

²⁹ Ka gubernur sèmi nare lii rèngu, hèia ra paku pamadhe Ne ètu aj'u palolo-palèbha. Te ngaa tatao rèngu sèra kahèi, lèke sèmi dhu dhèu rèti lii padhai Lamatua sèra suri tèke le. Hèia ra papuru ngi'u aae Yesus nèti aj'u palolo-palèbha, ka nedhe rèti tao asa d'ara ro'a.✧ ³⁰ Te ngaa Ama Lamatua pake koasa Na, ka pamamuri hari Yesus.

³¹ Lod'o Yesus mamuri hari, Na pad'elo iisi Na pèri-pèri hari mi dhèu ae. Dhèu sèra nuka dhu mai sama-sama dènge Ne nèti propensi Galilea asa kota Yerusalem. Rèngu se ka lèpa limuri na, j'aj'i sakasii mi dhèu Isra'el."✧

Paulus peka na, Lamatua pake dhèu nèti lii

✧ **13:28** Mateos 27:22-23, Markus 15:13-14, Lukas 23:21-23, Yohanis 19:15 ✧ **13:29** Mateos 27:57-61, Markus 15:42-47, Lukas 23:50-56, Yohanis 19:38-42 ✧ **13:31** Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 1:3

padhai Na ho suri mema lula-nèti Yesus

³²⁻³³ Paulus tuhu hari lii padhai na, peka na, “De sèmi ne'e! Ji'i dua mi dènge Barnabas, mai nèti era kaj'èu ho lole dènge miu, sèna ka miu me'a ngaa dhu Lamatua moa mi bèi-baki èdhi sèra, limuri ne j'aj'i aa'i le. Lamatua pamamuri hari le Yesus nèti mamadhe Na. Ètu sasuri Lii Sod'a Koa-kio nomer dua, Lamatua pake dhèu ho suri lula-nèti Yesus, Dhèu dhu Na moa tèke ho Na mai. Na suri, peka na:

‘Èu ne'e, Ana Ja'a,

Doe ne'e, Ja'a ded'e Èu ho mèd'u paredha.’[✧]

³⁴ Nèti uru èèna ka, Ama Lamatua moa le, peka na, Nèngu neo pamamuri hari Dhèu dhu Na moa tèke ho Na mai. Aa Dhèu èèna, madhe heka. Nèti èèna ka, Lamatua pake le dhèu nèti lii padhai Na ho na suri, peka na,

‘Nèti uru ka mai, Ja'a èki lii padhadha dènge dhèu aae Daud, sèna ka Ja'a hia ne berkat.

De limuri ne, Ja'a neo pa'èki dènge èu, lii padhadha èèna kahèi, lula èu ne, ana-èpu Daud.’[✧]

³⁵ Aa Lii Sod'a Koa-kio leo, peka na,

‘Lamatua, Èu tèke eele boe ngi'u aae Dhèu Mola-

Mèci Èu,

ho ele iie ètu d'ara ro'a Na!’[✧]

³⁶⁻³⁷ Dhu lèke sèmi ne'e ka: Lii Sod'a Koa-kio ne'e, peka boe dhoka Daud di! Èdhi te'a sèmi èèna, lula dhèu aae Daud tao le j'ara be'a ae hia kabarai na, toke na madhe. Ropa na madhe, ka ra padhane ne. Ngì'u aae na ele iie le. De èdhi

✧ **13:32-33** Lii Sod'a Koa-Kio 2:7 ✧ **13:34** Yesaya 55:3 ✧ **13:35** Lii Sod'a Koa-Kio 16:10

te'a, na, Lii Sod'a Koa-kio èèna, peka boe dhoka Daud di, te ngaa dhèu leo kahèi. Ladhe èèna na Dhèu dhu Na paj'uj'u èèna madhe, pe Ama Lamatua pamamuri hari Ne. Nèti èèna ka, ngi'u aae Na ele iie boe ciki sa.

³⁸⁻³⁹ De a'ari, nanene paie! Dhèu èèna, nuka Yesus! Ladhe èdhi parcaya Ne, heka Na dui sasala-sasigo èdhi sèra, dhu madhutu iia-iia na, èdhi ka dhu dui. Dènge j'ara ne'e, Ama Lamatua saku eele sasala-sasigo èdhi. Te ngaa èdhi te'a le, masi ka èdhi madhutu atora ad'a Musa aa'i-aa'i ra, èèna d'ai mèka ho pamola èdhi ètu madha Lamatua. ⁴⁰⁻⁴¹ Nèti èèna ka, miu hud'i pangee paie. Mage dhoka ngaa dhu dhèu nèti lii padhai Lamatua peka uru sèra, lèka miu. Ra suri le, peka na,

'Tuka lalangu dhèu, mate unu miu!

Lula Ja'a, Ama Lamatua, tao j'ara-j'ara dhu pamalaa dhèu.

Te ngaa limuri mai, mate unu miu! Èèna na, miu madhe aapa!

Ja'a tao j'ara èci,
te ngaa miu sèmi mere boe.

Masi ka dhèu pasaraa le,
te ngaa miu me'a boe.

Be'a risi miu ngee paie, sèna ka miu bisa malaa kahèi tatao Lamatua!✧

De a'ari sèra! Pangee paie ngaa dhu ja'a lole ne. Baku core eele ngaa dhu miu tadèngi le. Miu baku sama sèmi tuka lalangu dhèu. D'ai sange ne'e ka, lii padhai ja'a. Makasi!"

✧ **13:40-41** Habakuk 1:5

⁴² Padhai lii nare, hèia Paulus dènge Barnabas kèd'i titu neo kalua nèti èmu manèngi-mangaj'i èèna. Ka dhèu ètu sèra manèngi rèngu lèpa migu mai nèi, ho lole pamèu ngaa dhu ra lole deo na. ⁴³ Ropa ra kalua nèti d'ara èmu manèngi-mangaj'i èèna, dhèu ae ètu èèna lasi madhutu Paulus dènge Barnabas. Ka dua ra holo si, peka na, “Èdhi te'a, na, Lamatua d'ara be'a d'ai seli mi dedha èdhi. De miu hud'i madhutu taruu Ne.”

Ama-ama dhèu Yahudi tule eele Paulus si

⁴⁴ D'ara migu mai nèi, lèke lod'o a'oro sasab'a dhèu Yahudi, dhèu nèti d'ara kota èèna oe mai aa'i ho ra neo nanene Lii Holo-Nori Lamatua. ⁴⁵ Te ngaa ropa ama-ama dhèu Yahudi re'a, na, dhèu ae mai nanene lii padhai lii Paulus si, ka rèngu tèka d'ara. Hèia ropa Paulus padhai lii, rèngu pahaka-palab'a dènge padhai lii pamanahu ne.

⁴⁶ Te ngaa Paulus si hari boe, aa ra padhai lii pa'abhe heka, peka na, “Mema tare'a Ama Lamatua bhoke uru j'ara hia èdhi dhèu Yahudi, aa Na pangèd'u èdhi Lii Lolo Be'a. Èèna na lèke! Te ngaa miu sèmi mere boe. Nèti èèna ka, miu nia boe abhu mamuri taruu dènge Ama Lamatua. De limuri ne, ji'i neo ngèti Lii Lolo Be'a ne asa dhèu rai-rai leo sèra, lula miu dhèu Yahudi tule eele ne. ⁴⁷ Te Lamatua pua le ji'i, sama sèmi dhu Yesaya suri tèke, peka na, 'Ja'a ded'e le miu ho j'aj'i sama sèmi labhu, ho mètì saraa mi dedha dhèu rai-rai leo sèra, dhu dhèu Yahudi boe, sena ka miu tao paheo j'ara dhu mai asa Ja'a,

ho Ja'a patalale si nèti koasa sasala-
sasigo rèngu.

De miu hud'i pad'elo j'ara èèna ètu rai-haha
ne, nèti suu èci toke d'ai suu leo la'e!''[✧]

⁴⁸ Ropa dhèu leo dhu dhèu Yahudi boe sèra
tadèngi lii ne'e, rèngu karej'e titu kèna. Hèia
ra koa-kio Ama Lamatua, peka na, "Koa-kio
kolongara Lamatua! Lii Holo-Nori Lamatua be'a
d'ai seli!" Aa ètu èèna, abhu dhèu dhu Ama
Lamatua pili nare le ho ra mamuri taruu dènge
Ne. Ka ra parcaya aa'i-aa'i ra mi Lamatua Yesus.

⁴⁹ Ka dhèu palolo lème Lii Holo-Nori Ama
Lamatua ne asa rai aa'i-aa'i.

⁵⁰ Ètu d'ara kota èèna, abhu dhèu kapai, bhèni-
mone. Cahag'e d'èi padètu Lamatua. Te ngaa
ama-ama dhèu Yahudi sèra mai dadugu-rariu
dhèu kapai sèra. Hèia rèngu babège eele Paulus
dènge Barnabas nèti rai rèngu. ⁵¹ Lod'o dua ra
kalua nèti d'ara kota èèna, ka ra caro eele ah
nèti haga ra, ho j'aj'i mi tadha, peka na, dhèu-
dhèu ètu d'ara kota èèna ro'o boe nanene rèngu
dua ra. Èle èèna ka, dua ra kabèli kabodho ho
tèke eele kota èèna, lasi asa kota Ikonium.[✧]

⁵² Te ngaa dhèu parcaya Lamatua Yesus ètu
kota Antiokia sèra, d'ara ra karej'e, lula Roh
Lamatua dhu Mola-Mèci pa'èra d'ara rèngu.

14

Paulus dènge Barnabas ètu kota Ikonium

¹ Lod'o Paulus dènge Barnabas d'ai kota Iko-
nium, ka lasi asa d'ara èmu manèngi-mangaj'i

[✧] **13:47** Yesaya 42:6, 49:6 [✧] **13:51** Mateos 10:14, Markus 6:11,
Lukas 9:5, 10:11

dhèu Yahudi. Ètu èèna, dua ra lole aa'i mèu-mèu Lii Holo-Nori Ama Lamatua. Ka dhèu Yahudi dènge dhèu rai leo, ae ka dhu parcaya Lamatua Yesus. ² Te ngaa ètu èèna, abhu kahèi pèri-pèri dhèu Yahudi dhu kèpe pa'èra atora agama rèngu. Ka rèngu sèmi rare boe lii padhai lii Paulus si. Rèngu kakèj'i dhèu leo, sèna ka ra d'èi boe dènge dhèu dhu parcaya Yesus sèra. ³ Te ngaa Paulus si madha'u boe. Dua ra peka-padhai taruu Lii Lolo Be'a Lamatua Yesus, mi dhèu aa'i-aa'i ra. Ra peka, aku rèngu na, "Lamatua Yesus sue dhèu aa'i-aa'i." Lamatua hia Paulus si koasa kahèi, ho ra tao tadha-tadha malaa, sèna ka dhèu ae re'a Lamatua ka dhu pua rèngu.

Lod'o èèna, Paulus si pea nèbhu ètu d'ara kota èèna. ⁴ Ètu èèna, abhu dua kaboko dhèu. Cahag'e madhutu dhèu Yahudi dhu kèpe pa'èra atora agama rèngu. Aa cahag'e hari madhutu dhèu pajuu-paleha Lamatua. Ka ra patao-palaha.

⁵ Hèia dhèu Yahudi dhu kèpe pa'èra atora agama rèngu pare'a lii dènge dhèu leo dènge ama-ama rèngu, ho neo paj'èra dhèu pajuu-paleha Lamatua. Aa rèngu neo tabhie Paulus si.

⁶ Te ngaa dhèu peka dènge Paulus si, aku rèngu na, "Dhèu neo tao aapa mi miu." Nèti èèna ka, Paulus si rai lasi palu'u iisi asa propensi Likonia, ètu kota Listra, dènge kota Derbe, dènge rae-rae dhu padètu ètu kota sèra. ⁷ Ètu era-era se'e, rèngu lole Lii Lolo Be'a Lamatua Yesus.

Paulus si ètu kota Listra dènge kota Derbe

⁸ D'ai kota Listra, Paulus dènge Barnabas paraga dènge mone èci, dhu karuku nèti ina na nara iisi ne. Dhèu ne'e, kako nèdhi mèka.

⁹ Nèngu madhèdi nanene lii lole Paulus. Ka Paulus ladhe patae ne, ka pangee, na, “Parcaya nèngu mi Ama Lamatua ka dhu bisa pa'èle papèd'a na!” ¹⁰ Ka Paulus lii dènge ne, peka na, “Kèd'i titu ka!” Ropa na tadèngi, hèia dhèu ne kèd'i titu dènge, ka kako la'e-mai.

¹¹ Ropa dhèu sèra rèdhi Paulus tao sèmi èèna, ka rèngu malaa-maloha. Ka ra padhai lii dènge lii Likonia, peka na, “Mi nanene ku laa! Dhèu dua se, dhèu dedha-liru, te ngaa puru mai dènge rupa dhèu rai-haha!” ¹² Rèngu peka sèmi èèna, lula rèngu ngee, na, Barnabas èèna nuka dhèu dedha-liru rèngu, ngara na Seus. Aa Paulus, dhu tuka padhai lii, nuka dhèu dedha-liru rèngu, ngara na Hermes.* ¹³ Ètu hèb'a tedhe li'u kota, abhu èmu era sogo-tagu Seus. Ropa rèdhi Paulus si, ka tuka j'aga èmu sogo-tagu Seus èci nèti bunga dènge sapi mone aae, ho mai sogo-tagu Paulus dènge Barnabas. Dhèu ae mai kahèi ho neo sogo-tagu dhèu pajuu-paleha Lamatua Yesus sèra.

¹⁴ Ropa Paulus si re'a, na, dhèu sèra mai ho neo sogo-tagu rèngu, ka ra kai si. Ka dua ra rai lasi asa talora dhèu ae sèra, hèia ra ciu mae kodho ètu ngi'u ra. Tatao èèna j'aj'i tadha, na, rèngu dua ra d'èi boe dhèu sogo-tagu rèngu. Hèia dua ra kai si, peka na, ¹⁵ “Weh! Nga tao ka miu tao sèmi ne'e? Baku pangee na, ji'i se dhèu dedha-liru. Ji'i dhèu rai-haha èci èèna ka dènge miu. Ji'i mai ho neo lole dènge miu, lii lole be'a èci. Miu hud'i tèke eele ku, dhèu dedha-liru miu dhu

* **14:12** Hermes èèna, tuka padhai lii ètu talora dewa Roma sèra.

lèke boe sèra. Aa miu hud'i mai madhutu ku Ama Lamatua dhu mamuri tare'a-re'a. Nèngu ka dhu paj'aj'i dedha-liru, rai-haha dènge isi ra aa'i-aa'i.✧ ¹⁶ Nèti uru ka mai, dhèu ètu rai mia-mia mamuri madhutu dad'èi d'ara rèngu. Aa Ama Lamatua soro tèke si mamuri sèmi èèna. ¹⁷ Te ngaa Lamatua bhèlu boe hia si tadha-tadha, sèna ka re'a, na, Lamatua èèna be'a. Nèngu ka dhu papuru èj'i mai. Nèngu ka dhu hia oka-tedhe èdhi hua-hela. Nèngu ka dhu hia èdhi nganga'anginu. Aa Nèngu ka dhu pakarej'e d'ara èdhi.”

¹⁸ Masi ka Paulus dènge Barnabas kai si, te ngaa dhèu sèra pakaseti hia mèdha sogo-tagu sèra mi rèngu.

¹⁹ Lod'o èèna, abhu pèri-pèri dhèu Yahudi dhu mai nèti kota Antiokia dènge kota Ikonium, lasi asa kota Listra. Rèngu dadugu dhèu ae ho pa'èci dènge rèngu ho lab'a dhèu pajuu-paleha Lamatua Yesus sèra. Ka ra tabhie Paulus dènge hadhu. Ra ngee na madhe le, ka ra ère rèti lasi core eele ne asa li'u kota.

²⁰ Te ngaa ropa dhèu parcaya Yesus sèra, titureo Paulus, ka na kèd'i hari. Èle èèna ka, na maso hari asa d'ara kota. Asa bèli èèna, Paulus dènge Barnabas lasi hari asa kota leo, ngara na Derbe.

Paulus dènge Barnabas lèpa hari asa kota Antiokia ètu propensi Siria

²¹ Ètu kota Derbe, Paulus dènge Barnabas lole Lii Lolo Be'a Lamatua Yesus. Ka dhèu ae parcaya Yesus. Hèia dua ra lèpa hari asa kota Listra. Nèti

✧ **14:15** Kalua nèti Masir 20:11, Lii Sod'a Koa-Kio 146:6

Listra, rèngu lasi hari asa kota Ikonium. Nèti Ikonium, rèngu taruu asa Antiokia ètu propensi Pisidia. ²² Ètu Antiokia, ra padhai lii pa'èra d'ara dhèu dhu madhutu Yesus sèra. Ra pasanèd'e si, peka na, "A'ari aa'i-aa'i ti! Ladhe èdhi j'aj'i dhèu unu Ama Lamatua, baku ngee, na, èdhi abhu heka j'aj'èra. Masi ka abhu j'aj'èra, te ngaa èdhi hud'i taha ho madhutu taruu Lamatua Yesus." Dua ra aj'a sèmi èèna mi dhèu unu Lamatua Yesus ètu kota èèna.

²³ Èle èèna ka, Paulus dènge Barnabas tenge dhèu ho ra neo paj'uj'u j'aj'i kètu juma'at† sèra. Ka ra manèngi-mangaj'i dènge puasa neo re'a dad'èi Lamatua. Dhèu dhu Lamatua paj'uj'u, rèngu sabaj'a dènge bane ai mi dedha na, ho ded'e ne j'aj'i kètu juma'at.

²⁴ Èle èèna ka, Paulus dènge Barnabas tèke eele propensi Pisidia, lasi asa propensi Pamfilia.

²⁵ Ka rèngu maso asa kota Perga. Ètu èèna, ra lole Lii Lolo Be'a Lamatua. Èle èèna ka, lasi asa kota Atalia, dhu kaj'èu boe nèti Perga. ²⁶ D'ai nèi, ka ra ca'e balu lèpa hari asa kota Antiokia ètu propensi Siria. Ca hari ni, dhèu parcaya Yesus ètu Antiokia ka dhu pangèd'u dua ra asa Lamatua sèna ka Na ladhe-leru si, aa rèngu ka dhu pua dua ra lasi kahèi. Nèti èèna ka, Paulus si lasi ho neo lole mi juma'at Antiokia, peka na, rèngu tao rare le sasab'a dhu juma'at pua rèngu sab'a.

²⁷ D'ai kota Antiokia, ka Paulus si pakaboko aa'i dhèu parcaya Lamatua ètu èèna. Ka ra

† **14:23** Ama juma'at ètu d'ara ayat ne'e, lii Yunani peka na, *presbuteros*.

lolo aa'i-aa'i tatao Lamatua mi dedha rèngu. Ra lole kahèi, peka na, Lamatua bhoke le j'ara hia dhèu Yahudi boe ho parcaya Lamatua Yesus kahèi. ²⁸ Èle èèna ka, Paulus dènge Barnabas pea nèbhu dènge dhèu parcaya Lamatua Yesus sèra ètu èèna.

15

Ama-ama Kristen pakaboko ètu Yerusalem

¹ Lod'o èèna, pèri-pèri dhèu Yahudi Kristen mai nèti kaj'èu, nèti propensi Yudea, asa kota Antiokia. D'ai nèi, ra aj'a dhèu unu Lamatua Yesus sèra, peka na, "Miu parcaya Yesus, èèna be'a le. Te ngaa èèna d'ai mèka. Ladhe miu tare'a-re'a neo abhu mamuri, miu hud'i suna ku madhutu ad'a ji'i dhèu Yahudi, dhu Lamatua papuru le mai re baki Musa."✧

² Te ngaa Paulus dènge Barnabas lab'a lii padhai lii dhèu sèra. Rèngu palab'a aae. Hèia Paulus si peka, na, "Miu sala èèna! Dhèu Yahudi boe dhu parcaya Yesus, parluu boe madhutu ad'a suna dhèu Yahudi!" Lula ra palab'a sèmi èèna, ka a'abhu rèngu èci dènge èci sama boe, hèia ra tenge lii èci ho pua Paulus dènge Barnabas dènge pèri-pèri dhèu nèti Antiokia, ho rèti lii ne'e asa dhèu pajuu-paleha Lamatua dènge ama-ama Kristen leo sèra ètu Yerusalem.

³ Nèti èèna ka, Paulus si kako haga lasi re propensi Finisia dènge propensi Samaria. Ètu d'ara kakako, rèngu dhuli pèri-pèri èmu dhèu Kristen. Ka ra lole aa'i mèu-mèu, peka na, "Dhèu

Yahudi boe sèra parcaya le Lamatua Yesus!” Ra tadèngi rare sèmi èèna, ka aa'i-aa'i ra karej'e.

⁴ D'ai Yerusalem, ka dhèu madhutu Yesus aa'i-aa'i ètu èèna, sèmi rare Paulus si dènge be'a. Dhèu pajuu-paleha Lamatua dènge ama-ama Kristen sèra, sèmi rare rèngu kahèi. Ka Paulus si lole aa'i mèu-mèu tatao Lamatua mi dedha rèngu, hèia dhèu ae nèti rai leo parcaya Lamatua Yesus. Aa rèngu lolo kahèi, na, rèngu palab'a aae lula j'ara suna ètu Antiokia. ⁵ Ètu talora dhèu dhu nanene lii padhai lii Paulus, abhu kahèi dhèu Yahudi Kristen nèti partei Parisi. Dhèu se kèd'i titu, ka ra hia lii bia, peka na, “Nanene paie! Ladhe cee ka dhu dhèu Yahudi boe, dhu neo madhutu Yesus, rèngu hud'i madhutu ku ad'a suna dènge atora ad'a leo èdhi, dhu Ama Lamatua papuru mai re baki Musa.”

⁶ Nèti èèna ka, dhèu sarani aa'i-aa'i rare lii èci ho dhèu pajuu-paleha Lamatua dènge ama-ama Kristen sèra pakaboko sèna ka ra pajiko lii langu rèngu èèna. ⁷ Ka ra padhue la'e-mai. Hèia Petrus kèd'i titu, ka padhai lii, peka na, “A'ari aa'i-aa'i ti! Miu me'a, na, uru èèna Lamatua paj'uj'u le ja'a nèti talora miu, sèna ka ja'a laku lole Lii Lolo Be'a Yesus mi dhèu Yahudi boe sèra. Lula Lamatua d'èi, sèna ka rèngu parcaya Yesus kahèi.✧ ⁸ Lamatua ne'a d'ara èdhi èci-èci. Aa Nèngu ka dhu pala-bagi Roh Na dhu Mola-Mèci hia rèngu, sama sèmi Na hia èdhi kahèi. Dènge j'ara ne'e, sèna ka èdhi te'a, na, Lamatua sèmi nare rèngu kahèi.✧ ⁹ Te Lamatua ladhe boe

✧ 15:7 Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 10:1-43 ✧ 15:8 Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 2:4, 10:44

rèhu dhèu. Na tao beda boe rèngu dènge èdhi. Te Lamatua pamèu le d'ara rèngu, lula rèngu parcaya le Yesus kahèi, sama sèmi Na pamèu d'ara èdhi. ¹⁰⁻¹¹ De tasamia? Lamatua sèmi nare le rèngu. Nga tao ka èdhi neo pabia hari rèngu dènge ad'a suna èdhi? Èdhi te'a, na, èdhi dènge bèi-baki èdhi sèra, dui mèke boe atora-atora agama èdhi aa'i-aa'i ra! De hua iia èdhi baku pabia rèngu. Ja'a neo karèi sèmi ne'e: Lamatua hia èdhi mamuri lula èdhi madhutu atora agama, do? Aad'o, sina ma! Na hia èdhi mamuri, lula Lamatua Yesus sue èdhi. De baku bhèlu! Lamatua sue aa pad'elo d'ara hua iia Na mi dhèu rai leo sèmi èèna kahèi.”

¹² Ropa tadèngi rare sèmi èèna, rèngu èci sa padhai lii tabha heka.

Èle èèna ka, Paulus dènge Barnabas lolo hari j'ara sèmi mia Lamatua pake rèngu. Ra lole tadha-tadha malaa dènge j'ara kapai dhu Ama Lamatua tao ètu talora dhèu rai leo sèra. ¹³ Lole rare, ka dhèu èci, ngara na Yakobis kèd'i titu, ka padhai lii, peka na, “A'ari! Mi nanene ku ja'a!

¹⁴ Simon Petrus* heka lolo nare kèna, peka na, Ama Lamatua ded'e nare dhèu Yahudi boe sèra, ho pamaso si j'aj'i dhèu unu Lamatua Yesus.

¹⁵ Èèna lèke sèmi ngaa dhu dhèu rèti lii padhai Lamatua peka tèke nèti uru. Ra suri, peka na:

¹⁶ ‘Ladhe d'ai lod'o èèna, Ja'a lèpa hari.

Lula Ja'a neo pakèd'i hari paredha dhèu aae Daud,

* **15:14** Sasuri lii Yunani suri, peka na, ‘Simeon’. Simeon dènge Simon èèna, sama. Simeon/Simon èèna, nuka ngara leo nèti Petrus.

Ja'a neo pakèd'i hari dènge pa'èra hari,
ana-èpu Daud dhu mae-manyèla sèra.

17-18 Dènge tao sèmi èèna, dhèu rai-rai leo mai
ho neo paraga dènge Ja'a kahèi.

Te Ja'a hag'e kore rèngu kahèi, ho j'aj'i dhèu
unu Ja'a.

Ama Lamatua padhai lii sèmi èèna, nèti uru
ka mai!"☆

19-20 Ka madhutu ngangee ja'a, Yakobis, sèmi
ne'e: ladhe dhèu Yahudi boe neo madhutu Ama
Lamatua, èdhi dhèu Yahudi baku paj'èra si. Èdhi
baku pabia rèngu, ho pua si madhutu ad'a suna
èdhi. De èdhi hud'i suri tare sasuri èci, ho
ti pa'adhu hia rèngu, peka na, rèngu parluu
boe madhutu aa'i atora ad'a èdhi dhèu Yahudi.
Te ngaa èdhi pasanèd'e rèngu, peka na, bhèni-
mone baku tao j'ara karehe dènge dhèu dhu j'aj'i
boe dhèu èmu-kamali rèngu. Rèngu baku ra'a
nganga'a sogo-tagu. Rèngu baku ra'a raa badha.
Aa rèngu baku ra'a sisi badha madhe dhu ra
pacèli koko.☆ 21 De ladhe èdhi tao atora sèra,
èèna j'ara hiu boe. Lula dhèu ae re'a le ad'a
èdhi dhèu Yahudi sèmi èèna ka. Te èdhi baca
atora Musa sèra ètu èmu manèngi-mangaj'i ètu
mia-mia, lod'o a'oro sasab'a. Nèti èèna ka, dhèu
rai leo sèra re'a le.

D'ai sange èèna ka. Makasi!"

Sasuri hia dhèu parcaya dhu dhèu Yahudi boe

22 Èle padhue-padhai èèna, ka dhèu pajuu-
paleha Lamatua dènge ama-ama Kristen dhu leo
sèra, rare lii èci ho ra pua dhèu lasi peka lii

☆ 15:17-18 Amos 9:11-12 ☆ 15:19-20 Kalua nèti Masir 34:15-17,
Atora nèti Ama-ama Agama 17:10-16, 18:6-23

dhu ra pama'ète rare èèna asa dhèu sarani ètu mia-mia. Ka ra tenge dhèu dhu juma'at sèra pakab'ua si, dhu lèke dènge sasab'a èèna. Hèia ra pili dhèu dua. Èci ngara na Silas, aa èci hari, ngara na Yudas, (dhu ngara leo na, Barsabas). Ka ra pua dua ra lasi sama-sama Paulus dènge Barnabas. ²³ Ka rèngu rèti sasuri hia dhèu sarani dhu Yahudi boe, ètu kota Antiokia ètu propensi Siria d'ai propensi Kilikia nèi. Isi sasuri èèna, sèmi ne'e ka:

“Lii maho'o nèti ji'i, dhèu pajuu-paleha Lamatua Yesus, dènge ama-ama dhu leo ètu kota Yerusalem. Ji'i sue miu sama sèmi a'ari ji'i. Nèti èèna ka, ji'i suri sasuri ne hia miu aa'i-aa'i mi.

²⁴ Ji'i tao sasuri ne, lula ji'i tadèngi, na, pèri-pèri dhèu nèti Yerusalem dhiu paraga dènge miu. Ka ra aj'a lèke boe, hèia paj'èra dènge pab'ingu miu. De sad'i miu me'a, ji'i pua boe dhèu sèra. ²⁵ Ropa ji'i tadèngi dhèu dhiu paj'èra miu, ka ji'i pakaboko ètu ne'e, ho pajiko lii langu ne'e. De ji'i pama'ète ngare le. Nèti èèna ka, ji'i pua dhèu dhiu peka dènge miu, ngaa dhu ji'i pama'ète ngare le. Ra dhiu sama-sama dènge Barnabas dènge Paulus, dhèu pasue ji'i. ²⁶ Dhèu dua se, dui j'aj'èra le oe d'ai madhe. Rèngu dui j'aj'èra, lula rèngu madhutu Kètu èdhi, Yesus Kristus. ²⁷ De ji'i pua Yudas dènge Silas, sèna ka dua ra lolè hia miu isi sasuri ne'e.

²⁸ Roh Lamatua dhu Mola-Mèci peka le dènge ji'i. Aa ji'i aa'i-aa'i mi ngare lii èci kahèi,

sèna ka miu parluu boe madhutu aa'i ad'a Yahudi ji'i, sèmi ad'a suna èèna. Te ad'a ji'i èèna, pabia miu. Te ngaa abhu èci do dua j'ara dhu miu parluu sanèd'e, nuka:

²⁹ Miu bhèni-mone baku tao j'ara makae dènge dhèu dhu j'aj'i boe dhèu èmu-kamali miu.

Baku mi'a nganga'a sogo-tagu.

Baku mi'a raa badha.

Aa baku mi'a sisi badha dhu roro boe.

Ladhe miu pakaj'èu iisi miu nèti j'ara-j'ara sèra, na, miu bisa pa'èci dènge mera-milu dènge a'ari dhèu Yahudi Kristen sèra.

D'ai sange ne'e ka, sasuri ji'i. Saloom.”

³⁰ Ropa sèmi rare sasuri èèna, ka ra palangu dènge ka. Hèia ra lasi asa kota Antiokia. D'ai nèi, ka rèngu pakaboko dhèu sarani aa'i-aa'i sèra, ka ra hia sasuri èèna la'a. ³¹ Ropa baca rare sasuri èèna, rèngu aa'i-aa'i ra karej'e, lula isi sasuri èèna pa'èra d'ara rèngu.

³² Lamatua pake Yudas dènge Silas kahèi j'aj'i dhèu nèti lii padhai Na. Dua ra padhai lii ae dènge dhèu parcaya ètu kota èèna. Dua ra lole lii holo-nori dènge pa'èra d'ara dhèu sèra. ³³ Silas dènge Yudas pea ètu èèna ako nèbhu ciki. Èle èèna ka, heka dhèu sarani ètu Antiokia sèra, hia si lèpa hari asa ama-ama dhu pua rèngu sèra mai. Ra hia si lasi dènge d'ara karej'e-karae.

³⁴ [Te ngaa Silas neo pea taruu ètu Antiokia.]†

³⁵ Paulus dènge Barnabas pea pèri-pèri lod'o ètu Antiokia. Rèngu soru-bara dhèu leo dhu

† **15:34** Ayat 34 ne'e, abhu boe ètu d'ara sasuri lii Yunani uru cahag'e.

aj'a dhèu dhu padhai lii lula-nèti J'ara Mamuri Lamatua Yesus kahèi.

Paulus pacèri dènge Barnabas

³⁶ Rèngu pea ako nèbhu ètu Antiokia. Ca lod'o, ka Paulus peka dènge Barnabas, aku nèngu na, “Be'a risi èdhi lèpa hari asa era-era dhu èdhi dhuli uru èèna, ho lati ladhe sèku mamuri a'ari èdhi sèra. Mamuri rèngu tasamia le. Te rèngu parcaya Lamatua Yesus nèbhu mèka. Uru èèna, èdhi ka dhu nori si. Mai lati ladhe si!”

³⁷ Ropa Barnabas tadèngi lii manèngi Paulus, nèngu d'èi kahèi. Barnabas neo nèti dènge Yohanis (dhu ngara leo na, Markus), la'e dènge rèngu. ³⁸ Te ngaa Paulus sèmi boe, lula uru èèna ètu propensi Pamfilia, Markus rai eele rèngu.✧

³⁹ Paulus dènge Barnabas palab'a aae, ka ra pacèri. Barnabas nèti Markus, ka ra ca'e kapa lasi asa pulu Siprus.

⁴⁰ Te ngaa Paulus nèti Silas. Lod'o rèngu neo pakèd'i, dhèu parcaya ètu Antiokia sèra manèngi Lamatua j'aga rèngu, dènge pad'elo babe'a Na mi dedha rèngu. Sabaj'a rare, ka dua ra pakèd'i. ⁴¹ Hèia Paulus dènge Silas lasi palème propensi Siria dènge propensi Kilikia. Ètu mia-mia, rèngu pa'èra d'ara dhèu parcaya sèra.

16

Timotius pa'èci dènge Paulus aa Silas

¹ Èle èèna ka, Paulus si lasi asa kota Derbe. Ka ra kako taruu asa kota Listra. D'ai Listra,

✧ **15:38** Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 13:13

ra paraga dènge ana mone ngèru èci, ngara na Timotius. Ama na, dhèu Yunani, aa ina na, dhèu Yahudi dhu parcaya Yesus. Timotius j'aj'i le dhèu unu Yesus kahèi. ² Dhèu parcaya aa'i-aa'i ètu kota Listra dènge kota Ikonium re'a, na, Timotius ne, dhèu d'ara be'a. ³ Paulus neo sèna ka Timotius madhutu rèngu. Te ngaa dhèu Yahudi ètu èèna re'a, na, ama Timotius èèna, dhèu Yunani, de nèngu suna mèka madhutu ad'a dhèu Yahudi. Nèti èèna ka, Paulus ator ho suna Timotius.*

⁴ Èle èèna ka, rèngu lasi palème rae-rae, ho lole lii pama'ète nèti dhèu pajuu-paleha Lamatua Yesus dènge ama-ama Kristen leo sèra ètu kota Yerusalem. ⁵ Dènge j'ara ne'e, rèngu asa pa'èra d'ara dhèu sarani sèra. Bèli-bèli èèna, dhèu parcaya hiu asa tabha ae.

Lamatua pua Paulus la'e asa Makedonia

⁶ Èle èèna ka, Paulus si lasi taruu. Ka ra lasi asa propensi Galati dènge propensi Frigia, lula Roh Lamatua dhu Mola-Mèci kai si ho baku lasi lole Lii Lolo Be'a asa propensi Asia. ⁷ Ropa rèngu d'ai rai èci dhu patoo dènge propensi Misia, rèngu neo maso asa propensi Bitinia. Te ngaa Roh Yesus kai si, sèna ka baku lasi asa nèi.† ⁸ Èle

* **16:3** Paulus ne'a, na, madhutu atora ad'a èèna, dhèu dhu suna mèka bisa boe maso asa d'ara èmu manèngi-mangaj'i dhèu Yahudi. Ladhe sèmi Timotius neo tulu Paulus ho lole Lii Lolo Be'a Lamatua Yesus asa dhèu Yahudi sèra, nèngu hud'i suna ku. Dènge j'ara sèmi èèna, nèngu carui boe maso-kalua ètu talora dhèu Yahudi. † **16:7** Limuri ne, propensi dhu uru èèna, ngara na Frigia, Galati, Asia, Misia, dènge Bitinia, abhu ètu rai Turki.

èèna ka, rèngu kako re propensi Misia, hèia d'ai kota Troas.

⁹ Mèda èèna, Paulus abhu tanila. Nèngu nèdhi dhèu èci titu ètu cabèka dhasi ètu propensi Makedonia. Dhèu ne, taraa manèngi tulu, aku nèngu na, “Ama! Mai asa ne'e, ho soru ku ji'i laa!” ¹⁰ Nèdhi sèmi èèna, hèia ji'i‡ ngare lii èci ho la'a asa Makedonia. Madhutu ngangee ji'i, na, Ama Lamatua ka dhu pua ji'i la'a lole J'ara Mamuri Na mi dhèu ètu cabèka dhasi nèi. Nèti èèna ka, Na kai ji'i baku la'a asa era leo.

Lidia parcaya Lamatua Yesus ètu kota Pilipi

¹¹ Èle èèna ka, ji'i ca'e balu ètu kota Troas, ho la'a asa pulu iiki cue, ngara na Samotrake. Asa bèli èèna, ji'i la'a taruu, ka d'ai kota èci, ngara na Neapolis. Ka ji'i puru ètu èèna. ¹² Nèti èèna, ji'i kako haga la'a asa kota Pilipi, kota kapai cue ètu propensi Makedonia. Kota ne'e, ètu d'ara paredha Roma kahèi. Ji'i pea pèri-pèri lod'o di ètu èèna.

¹³ D'ai lod'o a'oro sasab'a dhèu Yahudi, ji'i la'a tenge era sabaj'a dhèu Yahudi. Ji'i pangee, na, era sabaj'a èèna ètu sebhe loko. Ka ji'i kako ako kaj'èu ciki nèti d'ara kota, hèia ji'i ngèdhi loko èci. Ètu era ne'e, ji'i paraga dènge pèri-pèri dhèu bhèni,§ ka ji'i madhèdi padhai

‡ **16:10** Ètu d'ara ayat ne'e, pake lii 'ji'i', lula Lukas pa'èci dènge Paulus si ètu ne'e. Lukas ka dhu suri sasuri ne'e. § **16:13** Madhutu atora, hud'i abhu canguru dhèu mone Yahudi, heka bisa ra pakèd'i èmu manèngi-mangaj'i ra. Ra ige boe dhèu bhèni. De lula abhu dhoka pèri-pèri dhèu bhèni dhu sabaj'a ètu sebhe loko Gangites, èdhi bisa te'a, peka na, ètu kota Pilipi, abhu dhèu mone Yahudi ciki di.

lii dènge rèngu. ¹⁴ Nèti dhèu bhèni se, abhu dhèu èci, ngara na Lidia. Nèngu nèti kota kaj'èu èci ètu propensi Asia, ngara na kota Tiatira. Sasab'a Lidia, pahia bèla mea sanama mangèru dhu kab'ua titu kèna dènge dhèu aae-dhèu kapai. Nèngu maj'èni manèngi-mangaj'i mi Ama Lamatua. Nèti èèna ka, ropa na tadèngi lii padhai Paulus, ka na sèmi nare dènge.

¹⁵ Hèia ji'i sarani Lidia dènge isi èmu na aa'i-aa'i ra. Ropa sarani èle, ka na gale ji'i, aku nèngu na, "Ama si! Ladhe miu ngee, na, ja'a ne parcaya tare'a-re'a le Lamatua Yesus, na, miu mai manubha ètu d'ara èmu ji'i." Lula na pamako loe boe, hèia ji'i la'a.

Ra pamaso Paulus dènge Silas asa d'ara bèdho ètu kota Pilipi

¹⁶ Ca lod'o, ropa ji'i la'a asa era manèngi-mangaj'i, ka ji'i paraga dènge ana bhèni èci. Nèngu ne, ènu dhèu. Nidhu bhèlu sab'a ètu d'ara nèngu, ka na ne'a ladhe kalua dhèu. Nèngu ne'a malare kahèi. Ka dhèu ae hia ne doi, ho ra manèngi nèngu ladhe kalua rèngu. Te ngaa lamatua ana bhèni ènu ne ka dhu abhu doi aa'i-aa'i sèra. Ka rèngu j'aj'i kaja. ¹⁷ Lod'o èèna, ropa ji'i kako, ana bhèni ne madhutu taruu ji'i. Ka na pa'oo-parodha, peka na, "Dhèu se'e se, ana madhutu Ama Lamatua dhu Koasa Kapai. Rèngu mai ho neo pad'elo j'ara tasamia ka dhèu bisa abhu mamuri, aa tasamia ka Lamatua saku eele sasala-sasigo rèngu."

¹⁸ Ana bhèni ne pa'oo taruu sèmi èèna d'ai pèri-pèri lod'o. Nèbhu-nèbhu hèia Paulus roca

nanene lii pa'oo-parodha ana bhèni ne. Ca tèka, ka Paulus kabèli kabodho, ka na ladhe kaloo ne, hèia na hia paredha, peka na, “He! Èu nidhu bhèlu! Dènge koasa Lamatua Yesus, ja'a paredha èu kalua nèti ana bhèni ne, ètu d'ara ciki oo'e ne'e kahèi!” Ropa Paulus peka nare sèmi èèna, cag'ag'a laa, nidhu ne kalua dènge ka.

¹⁹ Lod'o lamatua ana bhèni ènu èèna re'a, na, koasa nèngu ele le, hèia ra nasa, lula rèngu abhu heka doi. Nèti èèna ka, ra kèpe Paulus dènge Silas, ka nuni rèti si asa era pama'ète lii langu, ètu d'ara pasa. ²⁰ D'ai èèna, hèia ra pa'oo aae, peka na, “Dhèu se'e mai pa'ele iie kabarai èdhi. Te ngaa rèngu se dhèu rai leo. Dhèu Yahudi se mai nèti li'u, ho pamae kabarai èdhi! ²¹ Rèngu dadugu isi kabarai èdhi, ho baku pusi-pahae dènge j'ara paredha Roma, sèna ka madhutu dhoka j'ara rèngu di.”

²² Ropa tadèngi rare sèmi èèna, dhèu ae sèra nasa, ka ra game Paulus dènge Silas. Ka dhèu kapai èci ètu èèna, pua dhèu ciu eele mèdha-papake ka hake si. ²³ Ra hake rare, ka pamaso dua ra asa d'ara bèdho. Ra pua komedhaa j'aga ho j'aga paie, mage dhoka ra rai. ²⁴ Tadèngi rare sèmi èèna, ka komedhaa j'aga ne pamaso Paulus dènge Silas asa d'ara kama èci ètu talora aae èmu bèdho èèna. Ka na ngapi haga si dua ra dènge aj'u ngangapi.

²⁵ Pe d'ara talora mèda sa, Paulus dènge Silas sabaj'a dènge sod'a koa-kio kolongara Ama Lamatua. Aa ana bèdho leo sèra tadèngi lii sod'a ra. ²⁶ Cag'ag'a laa, rai opo, ka èmu bèdho ne

gaged'o. Hèia babèdho èmu ne bhoke eele. Aa rate ana bèdho sèra, bhoke eele aa'i kahèi.

²⁷ Ropa komedhaa j'aga èmu bèdho na cag'ag'a, ka na kèd'i. Na ladhe hèb'a èmu bèdho bhoke eele aa'i. Ropa nèdhi sèmi èèna, ka na pangee, na, ana bèdho rai aa'i le. Ka na bete samala na, ho neo pamadhe iisi. ²⁸ Te ngaa Paulus kai ne dènge lii mèdhu, peka na, “Baku pamadhe iisi èu, te ji'i aa'i-aa'i mi ka se'e dhu tesa-tesa era!”

²⁹ Ropa tadèngi nare lii èèna, komedhaa ne madha'u titu kèna dènge ele ngangee. Ka na pua dhèu rèti hia ne labhu, ka rai la'e asa d'ara bèdho, isi rèbha-rèbha sène. Ka la'e patitu kètu urutuu ètu madha Paulus dènge Silas.

³⁰ Hèia lere nèti rèngu asa li'u, ka na karèi si, aku nèngu na, “Ama si! Ja'a ne, j'èra bia. Ja'a tao tasamia, sèna ka ja'a baku abhu hahuku?”

³¹ Ka Paulus si dhaa ne, aku rèngu na, “J'ara ne sèmi ne'e: èu parcaya Lamatua Yesus, sèna ka Na patabuli èu. Sèmi èèna kahèi, dènge isi èmu èu.” ³² Hèia Paulus dènge Silas padhai lii dènge komedhaa èmu bèdho, dènge isi èmu na aa'i-aa'i ra. Rèngu peka dènge si J'ara Mamuri Lamatua Yesus. ³³ D'ara talora mèda risi sa, hèia komedhaa j'aga èèna, lere nèti Paulus dènge Silas, ho ra pamèu nu'a ra. Èle èèna ka, Paulus dènge Silas sarani komedhaa dènge isi èmu na aa'i-aa'i ra. ³⁴ Hèia komedhaa j'aga ne nèti Paulus si asa èmu na, hia si ra'a-rinu. Dhèu ne, dènge isi èmu na karej'e bia, lula rèngu parcaya le Ama Lamatua.

35 Bèli mad'ae aae èèna, dhèu kapai dhu pama'ète lii, hia lii asa komedhaa j'aga èmu bèdho, sèna ka na patabuli eele Paulus dènge Silas nèti d'ara bèdho.

36 Tadèngi nare lii èèna, hèia komedhaa ne peka dènge Paulus, aku nèngu na, “Dhèu kapai se, rare lii èci le, ho kalua eele miu. De miu dua mi lèpa ka dènge mera-milu.”

37 Tadèngi rare sèmi èèna, ka Paulus no'o boe sèmi nare. Ka na peka hari dènge dhèu rèti lii sèra, aku nèngu na, “Aad'o sèmi èèna! Ji'i se dhèu kabarai Roma. De ji'i manèngi hak ji'i kahèi! Dhèu paredha hud'i j'ue lii langu ji'i madhutu atora. Dhu lèke, hud'i parisa uuru ku lii langu, heka huku kèna. Te ngaa rèngu tao boe sèmi èèna. Te rèngu dhae parisa mèka lii ho tenge sasala ji'i, te ngaa rèngu hake kalabhe ji'i ètu madha dhèu ae. Aa abhu mèka sasala èci sa, te ngaa rèngu pamaso le ji'i asa d'ara èmu bèdho. Ne'e ne sisu atora paredha Roma. De rèngu neo kalua eele ji'i iia-iia ka laa, sèna ka dhèu baku re'a sasala ji'i ngaa!? Ji'i ngo'o boe sèmi èèna! Pua dhèu kapai sèra mai unu ra ho kalua eele ji'i. Sèmi èèna ku, heka ji'i sèmi ngare kèna!”

38 Ropa dhèu rèti lii sèra lèpa lasi peka lii èèna asa dhèu kapai kota èèna, heka rèngu re'a kèna, na, Paulus dènge Silas dhèu kabarai Roma kahèi. Ka ra madha'u bia. 39 Hèia dhèu kapai sèra mai asa èmu bèdho, ka ra mangaku sasala ra dènge manèngi, sèna ka Paulus dènge Silas baku nasa. Ka ra patabuli dua ra nèti d'ara bèdho. Aa ra manèngi ho dua ra pakèd'i dènge ka nèti kota

èèna. ⁴⁰ Kalua nèti èmu bèdho, ka Paulus si dhuli èmu Lidia. Ètu èmu èèna, dua ra paraga dènge dhèu parcaya sèra. Ka ra aj'a, aa pa'èra d'ara rèngu kahèi. Èle èèna ka, ra pakèd'i nèti kota èèna.

17

Paulus si lasi asa kota Tesalonika

¹ Èle èèna ka, Paulus dènge Silas kako taruu. Rèngu kako re kota èci, ngara na Ampipolis, lasi asa kota leo èci, ngara na Apolonia. Nèti nèi, rèngu kako taruu hari asa kota Tesalonika. Ètu èèna, abhu èmu manèngi-mangaj'i dhèu Yahudi cue.

² Dhu tema le, ladhe d'ai era èci dhu abhu èmu manèngi-mangaj'i, aa lèke dènge lod'o a'oro sasab'a dhèu Yahudi, Paulus la'e sabaj'a dènge dhèu ètu sèra. Ètu Tesalonika, Paulus maso asa d'ara èmu manèngi-mangaj'i rèngu kahèi. Ka na padhue-padhai dènge rèngu madhutu isi Sasuri Mola-Mèci Ama Lamatua. Paulus madhutu sabaj'a dènge dhèu sèra d'ai tèlu migu.

³ Nèngu peka dènge si, aku nèngu na, “Ladhe èdhi parisa paie Sasuri Mola-Mèci Lamatua, èdhi te'a, na, nèti uru ka mai ra suri tèke le, na, Dhèu dhu Lamatua moa tèke èèna, limuri mai abhu j'aj'èra ae titu kèna, toke d'ai Na madhe. Te ngaa Lamatua pake koasa Na ho pamamuri hari Ne. Doe ne'e, èdhi te'a le, na, Dhèu dhu Lamatua moa tèke èèna, nuka Yesus!”

⁴ Ropa tadèngi rare sèmi èèna, abhu dhèu Yahudi dhu sèmi rare lii padhai Paulus, hèia ra pa'èci dènge ne. Ètu talora dhèu dhu sèmi

rare lii padhai lii nèngu sèra, abhu dhèu Yunani kahèi, dhu d'ara d'èi padètu Lamatua. Aa abhu kahèi pèri-pèri dhèu bhèni kapai ètu kota èèna.

⁵ Te ngaa ama-ama dhèu Yahudi ètu kota èèna d'ara pèd'a, ka ra nasa. Hèia ra kakèj'i-rariu dhèu bhèlu ho ra tao kaco. Lod'o dhèu pakaboko ae, ka ra tao maruru ètu d'ara kota èèna. Ra tengge Paulus dènge Silas ho neo nuni rèti asa era dhèu maruru sèra. Ka ra lasi maruru asa èmu Yason, lula Paulus dènge Silas pea ètu èèna.

⁶⁻⁷ Te ngaa ra abhu boe Paulus si ètu èèna. Ka ra nuni rèti Yason dènge pèri-pèri dhèu parcaya asa era pama'ète lii langu. Ra pasala Yason si, aku rèngu na, “Limuri ne, dhèu rai leo maso asa kota èdhi. Rèngu tao maruru ètu mia-mia. Rèngu neo pa'ele atora ètu kota èdhi, ho gati dènge atora rèngu! Aa Yason ka dhu sèmi nare dhèu sèra manubha ètu èmu na! Rèngu aa'i-aa'i ra lab'a atora èdhi, lula rèngu ro'o boe sogo-tagu dhèu aae kapai Roma, nuka Keser. Rèngu sogo-tagu dhoka dhèu aae leo èci, ngara na Yesus.”

⁸ Ropa tadèngi rare lii èèna, ngangee dhèu kapai dènge dhèu-dhèu dhu ètu sèra sa, mulai kaco. ⁹ Hèia dhèu-dhèu kapai kota pua Yason dènge dhèu parcaya leo sèra, b'ae doi, j'aj'i mi tadha rèngu tao heka maruru, dènge rèngu rai boe. Ladhe b'ae rare, heka dhèu kapai sèra patabuli eele Yason si kèna.

Paulus si lasi asa kota Berea

¹⁰ D'ai mèda èèna, dhèu parcaya ètu kota Tesalonika sèra pangee, na, “Be'a risi èdhi pua Paulus dènge Silas pakèd'i lasi asa era leo.” Ka ra pua dua ra lasi asa kota èci, ngara na Berea.

D'ai nèi, ka dua ra maso asa èmu manèngi-mangaj'i dhèu Yahudi. ¹¹ Dhèu Yahudi ètu Berea sèra, leo nèti dhèu Yahudi ètu Tesalonika. Te rèngu d'èi nanene, aa neo sèmi rare lii padhai lii Paulus si. Dhèu Berea sèra nanene paie Paulus si, ka ra parisa toke lutu isi Sasuri Mola-Mèci Ama Lamatua bèli-bèli mèu-mèda. Rèngu neo re'a, ngaa dhu Paulus si peka, lèke do aad'o. ¹² Nèti èèna ka, dhèu Yahudi ae ètu èèna, parcaya Lamatua Yesus. Mesa boe rèngu di, te abhu dhèu aae-dhèu kapai Yunani sèra dhu parcaya kahèi. Rèngu dhu parcaya sèra, abhu dhèu bhèni dènge dhèu mone.

¹³ Te ngaa ropa dhèu Yahudi ètu Tesalonika tadèngi, na, Paulus si aj'a kahèi Lii Holo-Nori Lamatua ètu Berea, ka rèngu mai dadugu-rariu dhèu Berea sèra, sèna ka ra tao maruru ètu èèna kahèi. ¹⁴ Nèti èèna ka, dhèu parcaya ètu Berea sèra lere Paulus lai-lai asa sebhe dhasi. Te ngaa Timotius dènge Silas pea taruu ètu Berea. ¹⁵ Dhèu sèra lere Paulus d'ai kota èci, ngara na Atena. Ka ra tèke eele ne ètu nèi, aa rèngu lèpa hari mai asa Berea. Rèngu rèti lii moa Paulus hia Timotius dènge Silas, sèna ka pamata ia ka, ho mai pa'èci dènge nèngu ètu Atena.

Paulus ètu kota kapai Atena

¹⁶ Lod'o Paulus mate mamai Silas dènge Timotius, d'ara na j'èra, lula na nèdhi era sogo-tagu ae titu kèna ètu d'ara kota Atena.

¹⁷ Te ngaa ètu èèna, abhu dhèu Yahudi dènge dhèu leo kahèi, dhu manèngi-mangaj'i mi Ama Lamatua. Ka Paulus maso asa d'ara èmu manèngi-mangaj'i sèra, ho padhue-padhai

dènge rèngu. Bèli-bèli èèna, nèngu la'e d'ara pasa kahèi, ho padhai lii dènge cee dhu na rage. ¹⁸ Aa na pakarèi kahèi dènge mese-mese nèti dua kaboko dhèu ètu èèna. Ca kaboko madhutu a'aj'a Epikuros, aa ca kaboko hari, ngara na Stoa.* Ropa na padhai lii, peka na, Yesus mamuri hari nèti mamadhe Na, dhèu cahag'e puu-pee, peka na, “Leko-monya!” Abhu cahag'e dhu lalangu ne, peka na, “Dhèu ne'e ne, neo laka-seti èdhi ho sogo-tagu dhèu dedha-liru na dhu èdhi tadhe boe!”

¹⁹⁻²¹ Dhèu Atena dènge dhèu leo dhu mai pea ètu era èèna, ladhe tadèngi lii hiu, do j'ara hiu, na, dhèu d'èlu-mèu sèra tema madhèdi pakaboko ètu ledhe iiki èci, ngara na Areopagus, ho pasilu ngangee ètu èèna. Èle èèna ka, pèri-pèri dhèu nèti rèngu gale rèti Paulus asa nèi, ka ra peka dènge ne, aku rèngu na, “Èu peka sèku dènge ji'i a'aj'a hiu èèna! Te èu padhai lii j'ara hiu dhu pamalaa ji'i. De ji'i manèngi èu lole hari ku ciki, ho ji'i nge'a mèu.”

²²⁻²³ Hèia Paulus kèd'i titu, ka na padhai lii, peka na, “Miu dhèu Atena aa'i-aa'i mi! Ja'a kako palème le d'ara kota miu ne, ka ja'a ke'a, na, miu maj'èni madhutu agama. Ja'a kèdhi era sogo-tagu miu ètu mia-mia. Aa ja'a kèdhi hadhu sogo-

* **17:18** Dhèu nèti kaboko Epikuros madhutu mese rèngu, ngara na Epikuros. Na aj'a, peka na, mamuri be'a, nuka mamuri karej'e taruu. Baku pusi-pahae dènge ngaa-ngaa dhu leo. Dhèu nèti kaboko Stoa madhutu mese rèngu, ngara na Seno. Na aj'a, peka na, dhèu hud'i j'aga paie ngi'u, dènge ator paie ngangee, toke d'ai dhèu rasa heka j'èra dènge d'ara iisi pèd'a heka.

tagu èci kahèi, dhu suri, peka na, 'Hadhu sogo-tagu ne, era sogo-tagu dhèu dedha-liru leo dhu ji'i tadhe boe!' Saso na, miu sogo-tagu le Ama Lamatua, te ngaa miu tadhe mèka Ne. Nèngu ne ka dhu ja'a peka dènge miu.

²⁴ Nèngu ka dhu paj'aj'i dedha-liru, rai-haha dènge isi ra aa'i-aa'i. Nèngu kahèi Lamatua nèti ngaa-ngaa aa'i-aa'i ètu dedha-liru dènge rai-haha. De Nèngu pea boe ètu d'ara èmu sogo-tagu dhu dhèu rai-haha tao. ²⁵ Nèngu ka dhu hia a'ae dènge mamuri mi èdhi. Aa Nèngu ka dhu pala-bagi ngaa-ngaa aa'i-aa'i dhu èdhi parluu. Te ngaa Nèngu parluu boe ngaa-ngaa. De èdhi dhèu rai-haha bisa boe tulu Nèngu. ²⁶ Nèti dhèu èci di, Lamatua paj'aj'i dhèu aa'i-aa'i ètu rai-haha ne. Lamatua ka dhu papala rai mi suku-suku ètu rai-haha. Aa Nèngu kahèi dhu paca'e-papuru dhèu paredha madhutu lod'o ra èci-èci.

²⁷ Nèngu tao sèmi èèna ka, lula d'ad'èi Nèngu sèna ka èdhi dhèu rai-haha patangi-tenge j'ara ho patadha pabe'a dènge Ne. Mema dhèu rai-haha tenge j'ara, teko-teko ra paraga dènge Ne. Te ngaa Nèngu kaj'èu boe nèti èdhi. ²⁸ Lii èci, peka na:

'Nèngu ka dhu hia èdhi a'ae.

Nèngu ka dhu hia èdhi mamuri.'

Lii hini èci nèti miu, peka na,

'Mamuri èdhi mai nèti nèngu.

Nèti èèna ka, èdhi j'aj'i ana-èpu nèngu.'

²⁹ Mema lèke ka sèmi èèna. Èdhi aa'i-aa'i ti, ana-èpu Ama Lamatua. De baku pangee, na,

☆ **17:25** 1 Dhèu Aae sèra 8:27, Yesaya 42:5, Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 7:49

Ama Lamatua sama sèmi mèdha sogo-tagu dhu dhèu rai-haha tao nèti hualaa, do hualaa pudhi, do hadhu, madhutu ngangee rèngu. ³⁰ Uru-uru sèra, mema dhèu dhae re'a mèka j'ara ne'e. Nèti èèna ka, Ama Lamatua soro tèke rèngu mamuri madhutu gagoa rèngu. Te ngaa limuri ne, Nèngu d'èi heka èdhi mamuri sèmi èèna. Nèti èèna ka, Na paredha ho èdhi tèke eele mèdha sogo-tagu sèra, aa lati ka madhutu Ne. ³¹ Na peka tèke le lod'o èci, ho Na neo huku dhèu rai-haha aa'i-aa'i ra, lula sasala-sasigo rèngu. Aa Na paj'uj'u mema Dhèu èci j'aj'i Dhèu Pama'ète Lii Langu. Dhèu èèna ka dhu bèli-camèd'a pama'ète lii langu dènge mola. Limuri ne, èdhi te'a le Dhèu Pama'ète Lii èèna, cee ka Nèngu ne. Nèngu èèna dhu madhe le, te ngaa Ama Lamatua pamamuri hari Ne.”

³² Te ngaa ropa ra tadèngi Paulus peka, na, dhèu madhe mamuri hari, ka dhèu cahag'e dhu pakaboko ètu èèna mari ke'e-ke'e sène. Aa dhèu cahag'e hari d'èi nanene, peka na, “Ji'i neo nanene èu era. Te ngaa lod'o leo hari ku laa.” ³³ Hèia Paulus kèd'i eele era èèna. ³⁴ Te ngaa abhu kahèi dhèu dhu pa'èci dènge ne, lula rèngu parcaya le Lamatua Yesus. Nèti talora rèngu sèra, abhu dhèu tuka parisa lii langu ètu Areopagus, ngara na Dionisius. Aa abhu dhèu bhèni èci, ngara na Damaris. Abhu kahèi pèri-pèri dhèu leo hari dhu madhutu rèngu.

18

Paulus patadha dènge Priskila dènge Akila ètu kota Korintus

1-3 Lod'o èèna, abhu dhèu aae kapai paredha Roma, ngara na Klaudius. Na nasa dènge dhèu Yahudi, ka na babèga eele si nèti kota Roma ètu propensi Italia. Ka ra paj'ala asa mia-mia. Hèia abhu dhèu Yahudi èci, ngara na Akila, dènge dhèu èmu na Priskila. Dua ra rai nèti propensi Italia, lasi asa kota Korintus. Akila ne, dhèu nèti propensi Pontus. Sasab'a na, tao mèdha nèti ka'uri badha.

Lod'o èèna, Paulus tèke eele kota Atena, la'e asa kota Korintus. Ètu èèna, na patadha dènge Akila aa Priskila, lula nèngu dhèu tao mèdha nèti ka'uri kahèi. Rèngu pea pa'èci, aa ra sab'a pa'èci kahèi.

4 Ladhe d'ai lod'o ae sasab'a dhèu Yahudi, Paulus la'e asa èmu sabaj'a ètu nèi. Ka na pamako dhèu Yahudi dènge dhèu leo sèra, ho parcaya Lamatua Yesus.

5 Te ngaa ropa Silas dènge Timotius mai nèti propensi Makedonia, Paulus sab'a heka mèdha nèti ka'uri. Mèda-mèu sasab'a nèngu dhoka holo-nori dhèu Yahudi, peka na, “Dhèu dhu Ama Lamatua neo hia mai èèna, dhu èdhi mate-mate nèti uru ka mai, Nèngu mai le! Nuka Yesus.”

6 Te ngaa abhu pèri-pèri dhèu Yahudi dhu loe boe palab'a dènge ne. Aa ra padhai lii pamanahu ne. Ka Paulus caro eele ahu nèti mèdha-papake na, sèna ka j'aj'i mi tadha dhu peka na, nèngu pusi-pahae heka dènge dhèu se, lula rèngu ro'o boe sèmi rare Lii Lolo Be'a dhu na peka-padhai dènge ra. Hèia na padhai lii, aku nèngu na, “Miu se, seli-kolane! Miu pakatele dhilu! Te ngaa, ngaa-ngaa tao boe! Pe èèna na,

dui mere pala mi. Nèti doe ne'e ne, ja'a tao heka ai-hèb'a mi miu dhèu Yahudi. Hua iia ja'a laku aj'a-nori suku leo dhu Yahudi boe.”

⁷ Padètu dènge èmu sabaj'a èèna, abhu èmu pea èci. Lamatua èmu èèna, ngara na Titius Yustus. Nèngu ne, dhèu Yahudi boe, te ngaa d'ara na d'èi padètu Ama Lamatua. Ropa Paulus tèke eele dhèu Yahudi, na la'e asa d'ara èmu Titius Yustus ne.

⁸ Nèbhu boe ka, kètu èmu sabaj'a èèna parcaya Lamatua Yesus. Ngara na, Krispus. Isi èmu na aa'i-aa'i, dènge dhèu Korintus dhu leo sèra, parcaya lii dhu Paulus lole dènge ra kahèi. Ka Paulus sarani si aa'i-aa'i ra.

⁹ Ètu d'ara mèd'a sa, Paulus abhu tanila, ka na tadèngi lii padhai Ama Lamatua, peka na, “Paulus! Èu baku madha'u, aa mage d'ara èu roe kahèi! Sasab'a èu dhae èle mèka. De èu hud'i aj'a dhèu sèra taruu dènge Lii Lolo Be'a Ja'a. ¹⁰ Sanèd'e, ee! Èu sab'a boe mesa mu, te Ja'a tèke eele boe èu. Masi ka dhèu paj'èra èu, te ngaa Ja'a tao taruu madha-dhilu mi èu mèu-mèda. Baku bhèlu! Te ètu d'ara kota ne, dhèu Ja'a ae.”

¹¹ Ropa tadèngi lii ne, Paulus pea ètu kota Korintus d'ai nèbhu ku, d'ai ca tèu èna hèru. Na aj'a dhèu-dhèu ètu sèra, J'ara Mamuri Lamatua.

¹² D'ara tèu èèna, ra ded'e dhèu èci j'aj'i gubernur ètu propensi Akaya. Ngara na, Galio.* Ka pèri-pèri dhèu Yahudi pare'a lii ho ère rèti Paulus asa madha gubernur, ètu era pama'ète

* **18:12** Madhutu dhu suri ètu hadhu èci, rèngu ded'e Galio j'aj'i gubernur ètu Akaya, hèru Juli, tèu 51.

lii langu. ¹³ Ka ra galaa Paulus, aku rèngu na, “Dhèu ne'e ne, dadugu dhèu ae ho maso agama hiu, masi ka dhèu paredha Roma mangaku boe agama èèna!”

¹⁴ Te ngaa ropa Paulus neo bhoke hèb'a neo siri iisi na, cag'ag'a laa gubernur kai ne. Gubernur pajèka dènge dhèu Yahudi dhu galaa Paulus, peka na, “Weh! Miu dhèu Yahudi se, pasa dhilu miu, ee! Ladhe miu mai galaa dhèu dhu tao j'ara bhelu-katub'a, do, dhèu pamadhe dhèu, ja'a hud'i tao ai-hèb'a kèna. ¹⁵ Te ngaa lii galaa miu ne, lii langu d'ara èmu miu unu mi! Miu dhoka pasala d'ara, lula-nèti atora agama Yahudi miu unu mi, lula-nèti lii padhai lii, aa lula-nèti ngara-ngara dhèu di.† De lii langu sèmi sèra, dhèu paredha pama'ète boe!”

¹⁶ Èle, hèia gubernur babèga eele si nèti era pama'ète lii langu èèna. ¹⁷ Ka dhèu-dhèu Yunani ètu èèna kèpe dhèu èci, ngara na Sostenes. Nèngu ne, kapala èmu manèngi-mangaj'i dhèu Yahudi. Ka nuni rèti, hèia ra game ne ètu madha gubernur. Te ngaa gubernur pusi-pahae boe si kahèi.

Nèti Korintus, Paulus lèpa hari asa kota Antiokia ètu propensi Siria

¹⁸⁻¹⁹ Èle èèna ka, Paulus pea taruu ètu Korintus. Te ngaa nèbhu-nèbhu, ka na palangu lii dènge dhèu parcaya ètu èèna. Hèia la'e asa kota èci, ngara na Kengkrea, palere dènge Priskila dènge Akila, ho ra mate kapa. Ètu

† **18:15** Dhèu Yahudi d'èi titu kèna tao lii langu lula-nèti j'aj'aj'i dhèu.

èèna, Paulus lusu pakahoni kètu na, sèna ka j'aj'i mi tadha, peka na, ngaa dhu nèngu pajaji le uru èèna dènge Lamatua, limuri ne nèngu tao nare le.‡ Ka ra ca'e kapa pakèd'i lasi asa kota Epesus. D'ai nèi, rèngu puru. Hèia Paulus tèke eele angalai na dhèu dua sèra, ka na maso asa d'ara èmu sabaj'a dhèu Yahudi. Ètu èèna, na padhue-padhai dènge dhèu Yahudi sèra. ²⁰ Ètu d'ara padhue-padhai ne, dhèu Yahudi ae dhu d'èi nanene, ka ra manèngi ho Paulus pea dènge si ako nèbhu ciki. Te ngaa na dhaa boe. ²¹ Hèia na palangu lii, aku nèngu na, "A'ari, mage miu d'ara kura! Ladhe Lamatua bhoke j'ara, bèli-camèd'a ja'a lèpa hari mai paraga dènge miu." Padhai lii nare, hèia la'e dènge ka tèke eele Epesus.§

²² Ka la'e taruu dènge kapa asa kota Kaisarea. D'ai nèi, Paulus puru, ka la'e asa Yerusalem, la'e paraga dènge dhèu-dhèu parcaya ètu èèna. Èle èèna ka, na lèpa hari asa kota Antiokia. ²³ Na pea ètu nèi ako nèbhu, hèia na kako palème propensi Galati dènge propensi Frigia. Ètu d'ara kakako nèngu ne, Paulus pa'èra d'ara dhèu parcaya sèra.

Apolos sab'a ètu kota Epesus dènge kota Korintus

‡ **18:18-19** Ladhe abhu dhèu Yahudi dhu neo pa'èki lii pajaji dènge Lamatua, nèngu hud'i puasa ku. Ladhe d'ai èle ku lii pajaji èèna, na lusu pakahoni kètu na. Ladhe ètu d'ara sasuri *Sensus* 6:18. § **18:21** Abhu dhèu d'èlu-mèu dhu peka na, Paulus neo tèke eele si, lula na d'èi titu kèna la'e madhutu kalela Paska ètu kota Yerusalem. Ladhe ngèlu aae dhasi aae mai, nèngu j'aj'i heka pakèd'i.

²⁴ Lod'o èèna, abhu dhèu Yahudi èci nèti kota Aleksandria ètu propensi Masir. Ngara na, Apolos. Nèngu ne, dhèu dhu mèu padhai lii, aa ne'a isi Sasuri Ama Lamatua kahèi. Nèngu heka nare kota Epesus kèna. ²⁵ Nèngu tadèngi le lii lole nèti Lamatua Yesus, te ngaa mamèu na d'ai iia mèka. Aa na d'èi kahèi lolo hari dènge dhèu leo. Na lole dènge d'ara kateme, aa ngaa dhu na peka-padhai sèra, lèke tare'a. Nane'a nèngu dhoka Yohanis sarani dhèu, ladhe ra loe eele ka nèti tao sasala-sasigo rèngu. ²⁶ Ca tèka, ka na padhai lii dènge d'ara bani dhu pahuni boe ètu d'ara èmu manèngi-mangaj'i dhèu Yahudi. Priskila dènge Akila ètu èèna kahèi, aa tadèngi na padhai lii. Ropa èle manèngi-mangaj'i, hèia dua ra gale Apolos ho dhuli èmu rèngu. D'ai èmu, ka dua ra heka lole lutu sela mi Apolos lulanèti J'ara Mamuri Lamatua Yesus.

²⁷ Èle èèna ka, Apolos pama'ète ho la'e asa propensi Akaya. Dhèu parcaya ètu Epesus d'ara èci kahèi dènge nèngu. Hèia rèngu tao sasuri èci, pa'adhu hia a'ari rèngu ètu Akaya sèra, sèna ka ra sèmi rare Apolos dènge be'a. Ropa na sèmi nare sasuri èèna, ka pakèd'i dènge. D'ai Akaya, nèngu soru-bara tare'a-re'a dhèu-dhèu parcaya ètu sèi. ²⁸ Ètu èèna kahèi, nèngu padhue-padhai aa pakarèi dènge dhèu Yahudi sèra ètu madha dhèu ae, te ngaa ra segi boe ne. Na pake isi Sasuri Mola-Mèci Ama Lamatua ho aj'a dhèu sèra, peka na, "Dhèu dhu Ama Lamatua moa tèke le neo hia mai, dhu èdhi tatae nèbhu nare sange ne'e, nuka Yesus!"

19

Paulus lèpa hari asa kota Epesus

¹ Lod'o Apolos ètu Korintus era, Paulus kako palème le rae-rae ètu ledhe-ledhe sèra. Ka na d'ai kota Epesus. Ètu èèna, na paraga dènge pèri-pèri dhèu dhu parcaya le Lamatua Yesus.

² Ka na karèi si, aku nèngu na, “A'ari! Lod'o miu parcaya Lamatua Yesus, miu sèmi mere le Roh Lamatua dhu Mola-Mèci, do dhae?”

Ka ra dhaa, aku rèngu na, “Dhae! Ji'i se dhae tadèngi mèka, peka na, Ama Lamatua unu Roh dhu sèmi èèna.”

³ Ka Paulus karèi hari si, aku nèngu na, “Lod'o miu sarani èèna, miu pake sarani mia ka?”

Hèia ra dhaa, “Ra sarani ji'i madhutu j'ara dhu Yohanis sarani dhèu.”

⁴ Ka Paulus peka, na, “Nanene ku laa! Yohanis sarani dhèu, j'aj'i mi tadha, na, dhèu ae eele nèti sasala-sasigo ra. Te ngaa mi sanèd'e, ee! Bèli-bèli èèna, nèngu ka dhu aj'a dhèu Isra'el, peka na, rèngu hud'i parcaya ku Yesus, nuka Dhèu dhu Lamatua pua mai.”☆

⁵ Ropa tadèngi rare, hèia ra manèngi sèna ka Paulus sarani si, ho rèngu j'aj'i dhèu unu Lamatua Yesus. ⁶ Ka ropa Paulus bane ai mi dhèu se'e, aa na manèngi-mangaj'i hia ra, hèia Roh Lamatua dhu Mola-Mèci puru asa dhèu se'e. Ka rèngu mulai padhai lii-lii dhu leko-leo, dhu rèngu tadèngi mèka ciki sa. Aa Lamatua pake si ho peka ngaa dhu èèna na j'aj'i bèli-camèd'a. ⁷ Rèngu aa'i-aa'i ra dhèu canguru dua.

☆ 19:4 Mateos 3:11, Markus 1:4,7-8, Lukas 3:4, 16, Yohanis 1:26-27

Lamatua pake Paulus ètu Epesus

⁸ Lod'o Paulus pea ètu kota Epesus, nèngu biasa maso asa d'ara èmu-èmu sabaj'a ho aj'a-nori dhèu lula-nèti paredha Ama Lamatua toke j'ara dhu lutu aamu-aamu. Na padhai lii dhu pa'abhe boe. Na tao sèmi èèna, toke d'ai tèlu hèru. ⁹ Te ngaa abhu kahèi dhèu cahag'e dhu sèmi rare boe a'aj'a na, ka ra palab'a dènge ne. Rèngu dadugu-rariu dhèu, sèna ka baku madhutu J'ara Mamuri Lamatua Yesus. Nèti èèna ka, Paulus dènge dhèu parcaya sèra tèke eele èmu sabaj'a ne, ka lasi pakaboko ètu èmu sakola. Kapala sakola èèna, ngara na Tiranus. ¹⁰ Paulus aj'a ètu era ne'e, d'ai dua tèu, toke d'ai dhèu-dhèu ètu propensi Asia aa'i-aa'i ra tadèngi Lii Lolo Be'a Lamatua Yesus. Dhu nanene se, dhèu-dhèu Yahudi dènge dhèu leo kahèi.

Ana-ana nèti Sakewa

¹¹ Lod'o èèna, Lamatua hia Paulus koasa ho na tao rupa-rupa tadha malaa dhu kapai. ¹² Conto sèmi, rèti bèla dhu èki kètu, do bèla dhara hake dhu Paulus pake le, ho sad'i pagoi lèke mi dhèu pèd'a, na èi papèd'a dhèu sèra èle dènge. Sèmi èèna kahèi, dènge nidhu bhelu sèra kalua nèti dhèu.

¹³⁻¹⁴ Ètu èèna, abhu ama agama dhèu Yahudi èci, dènge ana mone na dhèu pidhu. Dhèu èèna, ngara na Sakewa. Ana na sèra biasa lasi asa mia-mia ho babège eele nidhu nèti dhèu. Rèngu neo pake sèku ngara Yesus ho babège eele nidhu nèti dhèu, dènge peka, “Èu tadhe Yesus

dhu Paulus lole èèna? Ja'a paredha èu, pake kolongara Yesus, ho kalua ka nèti dhèu ne'e!"

¹⁵ Ca tèka, ropa ra neo paredha sèmi èèna, abhu nidhu bhelu èci dhu dhaa, aku nèngu na, "Ja'a tadhe Yesus. Aa ja'a tadhe Paulus kahèi. Te ngaa miu se, cee?" ¹⁶ Ka dhèu dhu nidhu tao èèna, nasa bia. Na j'ubhu lai-lere, aa na j'èli-marèu si. Na panu'a si, aa na ciu pamae eele kodho ètu ua ra, toke rèngu rai ele hui nèti èmu èèna, dènge heka mèdha-papake.

¹⁷ Hèia lii lolo ne pale-lème nèti hèb'a èci asa hèb'a èci, toke dhèu Epesus sèra tadèngi aa'i. Dhèu Yahudi dènge dhèu Yahudi boe tadèngi kahèi. Sad'i cee èèna ka dhu tadèngi lii lolo ne, aa'i-aa'i ra malaa. Nèti èèna ka, ra koa-kio kolongara Lamatua Yesus, lula Na hia le koasa kapai mi Paulus. ¹⁸ Hèia dhèu dhu parcaya hiu sèra, mai asa a'ari dhu parcaya nèti uru sèra, ho bhoke d'ara rèngu, sèna ka ra mangaku sasala-sasigo ra. ¹⁹ Nèti rèngu se, abhu dhu pake na'i kahèi. Ka ra pakaboko aa'i sasuri ajima rèngu sèra, ho ra tunu eela si. Ladhe ige kab'ua buku-buku sèra, lèmi nguru riho doi iia.*

²⁰ Èle èèna ka, dhèu parcaya sèra palolo Lii Lolo Be'a Lamatua mèda-mèu palème era. Nèti èèna ka, dhèu-dhèu parcaya asa tabha ae, lula Lii Holo-Nori Ama Lamatua ne, tao paie mamuri dhèu ètu mia-mia.

* **19:19** Rèngu tunu eele buku-buku rèngu se, sèna ka j'aj'i tadha rèngu madhutu heka isi buku sèra. Ca doi iia èèna, sama sèmi gaji tuka d'ara ca lod'o. De buku-buku dhu ra tunu eela sèra, kab'ua ae titu kèna.

Dhèu maruru ètu kota Epesus

²¹ Èle èèna ka, Paulus pama'ète ho lèpa asa Yerusalem. Te ngaa d'ara nèngu d'èi risi la'e uuru asa propensi Makedonia dènge propensi Akaya, heka na kako taruu asa kota Yerusalem kèna. Nèngu dhu pangee le ètu d'ara nèngu, peka na, "Be'a risi ja'a pa'èle aa'i uuru ku sasab'a ja'a ètu era se'e. Te tasamia èèna ka, ja'a d'ai kota Roma kahèi." ²² Nèti èèna ka, na pua angalai dhèu dua, nuka Timotius dènge Erastus, ho lasi uuru asa Makedonia. Te ngaa nèngu pea ako nèbhu era ètu propensi Asia.

²³ Lod'o èèna, ètu kota Epesus, j'aj'i lii langu kapai lula-nèti J'ara Mamuri Yesus. ²⁴ Lii langu èèna, j'aj'aj'i na sèmi ne'e ka: ètu Epesus, abhu tuku èci, ngara na Demetrius. Nèngu biasa pasilu doi iia ho tao èmu sogo-tagu dhu ana iiki hia mi dewi èci, ngara na Artemis. Lula sasab'a ne nèti a'oto ae, ka na pake dhèu sab'a ae titu kèna. Nèti èèna ka, na abhu doi-dhari ae. ²⁵ Ca lod'o, hèia Demetrius pakaboko aa'i tuka-tuka na, dènge tuka-tuka dhu leo sèra, ka na peka dènge si, aku nèngu na, "Ama-ama dènge a'ari! Miu me'a, na, mamuri èdhi be'a sèmi ne'e ne, lula sasab'a ne'e hia èdhi doi ae. ²⁶ Te ngaa limuri ne, èdhi tèdhi le dènge musi madha, aa tadèngi le dènge ro'a dhilu, tatao nèti lii padhai lii Paulus. Nèngu ka tuka dadugu dhèu ae, peka na, mèdha dhu èdhi tuku se gaguna na aad'o. Madhutu nèngu, patung dhu èdhi tao se, dhoka dewa-dewi leko-monya di. Mesa boe dhèu ètu kota Epesus di dhu lèka lii padhai lii na, te

ngaa dhèu ètu propensi Asia kahèi. ²⁷ De mi nanene paie! Bèli-camèd'a, èdhi se j'aj'i hari ngaa era, ladhe dhèu ae-ae lasi madhutu Paulus si? Tatu dhèu ro'o heka hèli mèdha sasab'a èdhi! Sanèd'e, ee! Limuri ne, dhèu ae sogo-tagu bhèni iia dedha-liru, Artemis. Pale-lème propensi Asia, toke d'ai ro'a aae-ro'a iiki ètu rai-haha ne, dhèu aa'i-aa'i ra mai koa-kio ne, ètu èmu kapua sogo-tagu na ètu kota Epesus ne. Mage dhoka dènge j'ara sèmi èèna, dhèu mai heka sogo-tagu ne, ka rèngu mai heka asa ne'e kahèi!"

²⁸ Ropa dhèu ae se tadèngi rare ne'e, ka d'ara ra pana-mag'oro. Hèia ra pa'oo-parodha, peka na, "Mamuri Artemis! Artemis dhu hua iia! Èdhi dhèu Epesus koa-kio kolongara Artemis!"

²⁹ Tadèngi lii dhèu pa'oo-parodha sèmi èèna, hèia dhèu mulai rai lasi nèti mia-mia, pakaboko asa era èèna, toke dhèu pènu sèmi tao cèci sa ètu d'ara kota èèna. Te ngaa dhèu ae se malaa. Ka ra maruru palème j'ara oka-hoo toke d'ai tana lapa taleo aae.† Ra kèpe dhèu dua, ka ra rèti asa era èèna. Dhèu dua sèra, èci ngara na Gayus, aa èci hari, Aristarkus. Ra kèpe dhèu dua se, lula rèngu dua ra ana madhutu Paulus nèti Makedonia. ³⁰ Ropa tadèngi lii ne'e, ka Paulus neo la'e asa talora aae dhèu dhu maruru sèra, te ngaa dhèu parcaya ètu sèra magee ne, ro'o boe hia la'e. ³¹ Abhu pèri-pèri dhèu kapai nèti propensi Asia, dhu patadha be'a dènge Paulus.

† **19:29** Tana lapa kapai ètu kota Epesus èèna, ra pake ho 1) tao rapat kota, 2) karihu sandiwara, aa 3) olaraga. 26.000 dhèu bisa pakaboko ètu d'ara na. Era èèna ètu tèbhi ledhe Pion. De rupa na beda boe dènge stadion bola kaki limuri ne.

Rèngu pua dhèu lasi peka sèna ka Paulus baku la'e asa talora dhèu ae dhu maruru sèra.

³² Hèia ètu d'ara tana lapa èèna, dhèu pakarèi j'aj'aj'i lii langu èèna. Cahag'e pa'oo iia d'ara, aku rèngu na, “Sèmi ne'e!” Aa cahag'e hari rodhe, peka na, “Sèmi èèna!” Te ngaa ae ka nèti rèngu dhu re'a boe j'aj'aj'i lii langu ne, tasamia. Rèngu sèra, dhoka madhutu rarame di. ³³ Ètu èèna, abhu kahèi dhèu Yahudi dhu mulai madha'u, lula ra pangee, mage dhoka dhèu ae sèra peka na, dhèu Yahudi se'e ka dhu dadugu-rariu dhèu sèna ka tao maruru èèna. Nèti èèna ka, rèngu tule ca dhèu asa madha ho j'aj'i tuka padhai lii rèngu. Dhèu èèna, ngara na Aleksander. Ra manèngi sèna ka Aleksander bhiri rèngu, peka na, lii langu ne nèti boe dhèu Yahudi. Ka na j'oke kacui-aa'i na, ho kai dhèu ae se baku maruru. Hèia na mulai bhoke lii padhai lii na, bhiri dhèu Yahudi sèra. ³⁴ Te ngaa ropa re'a rare nèngu èèna dhèu Yahudi, ka dhèu se pa'oo asa tabha mèdhu, peka na, “Mamuri Artemis! Artemis dhu hua iia! Èdhi dhèu Epesus koa-kio kolongara Artemis di!” Rèngu pa'oo-parodha sèmi èèna, nare d'ai dua jam sa.

³⁵⁻³⁶ Èle èèna ka, ama kètu paredha ètu kota Epesus kèd'i titu, ka na padhai lii ho na pamau si, peka na, “A'ari dhèu Epesus! Dhèu aa'i-aa'i re'a le, na, dewi Artemis dhu raropa asli na, bèbhe nèti dedha-liru, mai asa èdhi. De èdhi dhèu Epesus ne ka dhu ladhe-leru paie ne. Abhu boe ca dhèu sa dhu bisa pasisu rare hak èdhi ho madhenge ne, te èèna dhu j'aj'i le lii palolo-papeka nèti uru dhu dhèu aa'i-aa'i re'a le. De,

nga tao ka miu pa'oo-parodha sèmi ne'e? Hud'i rèngu sène, ra leko-monya madhutu dad'èi ra, te ngaa miu baku tao leli! ³⁷ Miu nuni mèti dhèu dua sèra asa ne'e mai, nuka sèmi dhèu bhelu sa. Te ngaa rèngu se mana'u boe ngaa-ngaa nèti d'ara èmu kapua sogo-tagu Artemis. Aa ra padhai lii pakarehe boe kolongara be'a dewi Artemis. De miu neo pasala si tasamia? ³⁸ Sanèd'e paie-iie! Èdhi dènge era parisa lii. Aa dhèu dhu pama'ète lii nuka mate sèi. De ladhe Demetrius si neo tao lii langu, na, hud'i madhutu ku j'ara-j'ara na, ho rèti asa era pa'uri lii langu. ³⁹ De ladhe abhu j'ara leo dhu rèngu neo galaa, na, hud'i laa rèngu lasi pajiko dènge dhèu heka sèra. ⁴⁰ Mage dhoka dhèu paredha Roma pèci sasala èèna mi dedha èdhi, lula maruru ne'e. Ladhe ra neo tenge j'aj'aj'i lii langu ne'e, èdhi dhaa peka na ngaa? Te lii langu ne, dènge boe kolo-kapua!" ⁴¹ Ropa na padhai lii nare, hèia ama kètu paredha èèna, pua si lèpa. Ka ra lèpa dènge ka.

20

Paulus si lasi hari asa propensi Makedonia

¹ Ropa dhèu sèra maruru heka, kota Epesus j'aj'i be'a hari sèmi uru èèna. Hèia Paulus kaboko nare dhèu parcaya ètu sèra, ka na pa'èra d'ara si. Èle ka, na palangu lii, hèia pakèd'i asa propensi Makedonia. ² D'ai era ne'e, la'e palème rae-rae, ho pa'èra d'ara dhèu parcaya sèra. Na tao sèmi èèna, toke d'ai kabarai Yunani. ³ Na pea ètu èèna, tèlu hèru. Èle ka, na pa'èra hari

neo pakèd'i dènge kapa asa propensi Siria, te ngaa na tadèngi, na, dhèu Yahudi rare lii èci neo pamadhe ne. Ropa na tadèngi nare sèmi èèna, ka d'èi heka la'e taruu asa propensi Siria. Te ngaa la'e re propensi Makedonia.

⁴ Abhu pèri-pèri dhèu dhu madhutu Paulus. Rèngu se nuka: Sopater, ana nèti Pirus, nèti kota Berea; dhèu dua nèti kota Tesalonika, ngara ra, Aristarkus dènge Sekundus; ca dhèu nèti kota Derbe, ngara na Gayus; aa dhèu tèlu nèti propensi Asia, nuka: Timotius, Tikikus, dènge Trofimus.

⁵⁻⁶ Èle èèna ka, ja'a (Lukas, dhu suri sasuri ne), paraga hari dènge Paulus ètu kota Pilipi ètu propensi Makedonia. Ka ana-ana madhutu Paulus lasi uuru asa kota Troas, ho ra mate ji'i dua mi ètu cabèka dhasi nèi. Lod'o èle kalela Paska dhèu Yahudi,* ji'i dua mi ca'e kapa ka pakèd'i asa kota Troas. Lod'o èèna, ji'i lèmi lod'o kateme ètu dedha kapa. Ropa ji'i d'ai Troas, ji'i puru nèti kapa. Hèia ji'i paraga hari dènge anga dhèu leo sèra, ka ji'i pea ètu èèna, ca migu.

Ana mone èci, ngara na Yutikus, manahu nèti jendela ètu kota Troas

⁷ Lod'o èèna, lèke dènge hari Migu. Paulus pama'ète nare le, peka na, "A'ari. Bèli ja'a neo laku taruu." De ji'i, dhèu parcaya aa'i-aa'i, pakaboko ho neo nga'a-nginu. Lula Paulus neo pakèd'i, nèti èèna ka, na padhai lii dènge ji'i

* **20:5-6** Madhutu lii sasuri Yunani, peka na, 'lod'o-lod'o be'a nèti Roti dhu pake boe Ragi'. Saso na, 'lod'o-lod'o kapai sadia kalela Paska'.

toke d'ai talora mèdha. ⁸ Ji'i pakaboko ètu tad'a ka tèlu nèti èmu cue. Mèda èèna, ra paheo labhu ae. ⁹ Lod'o èèna, ana mone èci, ngara na Yutikus,† dhu madhèdi ètu jendela. Nèngu nanene kahèi lii padhai Paulus. Te ngaa nèbhu-nèbhu ka, ana mone ne musu madha sakaa, hèia na bhèj'i luu. Cag'ag'a laa, na manahu nèti jendela èèna asa rai la'e. Ka madhe mema. ¹⁰ Hèia Paulus puru la'e, ka liku nare ana mone ne. Hèia na peka, "Pa'èra d'ara! Te na mamuri." ¹¹⁻¹² Ji'i aa'i-aa'i mi karej'e, lula ana ne mamuri hari. Ka pakako rèti ne asa èmu na. Hèia ji'i aa'i-aa'i mi ca'e hari asa èmu dedha, ho madhèdi nga'a. Ka Paulus padhai lii hari toke d'ai bèli mad'ae èèna. Ropa lod'o rea, ji'i palangu lii ho pakèd'i.

Nèti kota Troas ji'i la'a asa kota Miletus

¹³ Èle èèna ka, ji'i ngare lii èci, sèna ka pahag'a ho èèna na paraga hari ètu kota cue, ngara na Asos. Hèia ji'i ca'e kapa la'a asa Asos. Te ngaa Paulus kako haga asa nèi la'e.

¹⁴ Ropa ji'i paraga hari dènge Paulus ètu Asos, hèia Paulus ca'e asa dedha kapa la'e, aa ji'i pakèd'i taruu asa kota Metilene. ¹⁵ Nèti Metilene, ji'i pakèd'i taruu dènge kapa. Ka asa bèli èèna, ji'i padètu-dètu dènge pulu èci, ngara na Kios. Asa camèd'a èèna, ji'i patangara dènge pulu Samos. D'ai camèd'a èci èèna, ji'i panahu ètu hèb'a-namo Miletus. ¹⁶ Te ngaa Paulus neo d'ai lai-lai Yerusalem, ho na madhutu lod'o kalela

† **20:9** Madhutu sasuri lii Yunani, 'Eutikus' èdhi baca, peka na, 'Yutikus'.

Pantekosta ètu nèi. Na neo boe la'e asa kota Epesus, lula nèngu abhu heka tebho.

Paulus peka-padhai dènge kètu juma'at sèra ètu kota Epesus

¹⁷ Nèti Miletus, Paulus hia lii la'e asa kètu juma'at sèra ètu Epesus, sèna ka rèngu mai paraga dènge ne. ¹⁸ Ropa rèngu d'ai nèi, hèia Paulus peka dènge ra, aku nèngu na, "A'ari aa'i-aa'i! Miu me'a le j'ara mamuri ja'a, karèi nèti lod'o partama ja'a d'ai propensi Asia, d'ai sange ne'e ne. ¹⁹ Miu me'a le kahèi ja'a ne sab'a bia ètu talora aae miu, te ngaa ja'a padedha boe iisi. Ètu d'ara sasab'a-la'a ja'a ne, ja'a pahaa èi madha ae titu kèna, dènge dui j'èra dhu ciki boe. Ja'a abhu j'aj'èra ae nèti ngangee karehe dhèu Yahudi sèra. ²⁰ Lod'o ja'a aj'a-nori miu, ja'a lole aa'i mèu-mèu ngaa dhu be'a dhu ja'a ke'a kèdhi hia miu. Aa ja'a aj'a kahèi miu dhu pahuni boe ètu madha dhèu ae. Ja'a maso-kalua nèti èmu èci asa èmu èci, ho pasanèd'e dhèu sèra lula-nèti dad'èi Lamatua. ²¹ Ja'a peka kahèi mi dhèu Yahudi dènge dhèu leo sèra, peka na, rèngu loe eele ka nèti sasala-sasigo rèngu, ho madhutu Ama Lamatua. Aa rèngu hud'i parcaya kahèi Kètu èdhi, nuka Lamatua Yesus.

²² De ja'a neo peka sèmi ne'e ka: limuri ne, ja'a neo laku asa Yerusalem, lula Roh Lamatua lere nèti ja'a laku asa nèi. Ja'a ke'a dhoka madhutu di, masi ka ja'a ke'a boe bèli-camèd'a ngaa ka dhu j'aj'i mi dedha ja'a ètu nèi. ²³ Te, nèti kota cue asa kota cue, Roh Lamatua dhu Mola-Mèci peka uuru le dènge ja'a, èèna na ra pamaso ja'a

asa d'ara bèdho, dènge ja'a pasae j'aj'èra ae ètu nèi. ²⁴ Ka ja'a ke'a mema le, lula Lamatua Yesus ka dhu hia ja'a dui sasab'a ne ètu kabela-ka ja'a, sèna ka ja'a laku lola Lii Lolo Be'a, peka na, Lamatua sue èdhi, aa d'ara Na hua iia kahèi dènge èdhi. Ladhe ja'a madhutu boe dad'èi Na, ho pa'èle sasab'a Na ne'e, ja'a ngee, na, mamuri ja'a guna boe ngaa-ngaa ciki sa.✠

²⁵ Limuri ne, ja'a ke'a le, peka na, bèli-camèd'a miu se mèdhi heka rèhu ja'a. Masi ka ja'a dhu nèbhu ae le aj'a-nori miu, sèna ka dènge j'ara tasamia miu j'aj'i dhèu unu Lamatua. ²⁶⁻²⁸ Nèti èèna ka, miu nanene paie. Ja'a pa'èle le sasab'a-la'a ja'a mi miu. De limuri ne, miu ka dhu pakako taruu sasab'a èèna. Nèti èèna ka, ladhe abhu ètu talora miu, dhu j'aj'i mèka dhèu unu Lamatua, èèna na, miu tago mere. Èèna na, sasala ja'a aad'o heka. Sanèd'e paie! Ja'a peka le dènge miu dad'èi Lamatua aa'i-aa'i. Ja'a pahuni boe èci sa. De miu hud'i laladhe paie mamuri miu, aa j'aga paie-iie dhèu-dhèu dhu Roh Lamatua dhu Mola-Mèci pangèd'u mi miu ho ladhe-leru si. Baku bhèlu, peka na, Lamatua Yesus madhe le ho sui pama'ète dhèu sèra dènge raa Nèngu mesa Na. Nèngu ka dhu paj'uj'u le miu, sèna ka ladhe-leru si, sama sèmi ana madhenga badha dhu lalau-lalo'o kahib'i-kalèbho ra.

²⁹ De limuri ne, ja'a neo tèke eele miu kèna. Te ngaa sanèd'e! Bèli-camèd'a dhèu mai rèti lii holo-nori dhu leko-leo asa talora aae miu. Rèngu maso mai nuka sèmi busa hui dhu maso asa d'ara oka kahib'i-kalèbho. ³⁰ Abhu dhèu dhu

kapod'e-kabèli sèmi èèna, dhu mai nèti li'u. De sanèd'e! Abhu kahèi dhu cèu nèti talora aae miu. Ho ra aj'a miu lèke-lèke boe. Ra d'èi sèna ka dhèu madhutu rèngu. Nèti èèna ka, ra tenge j'ara ho nuni rèti dhèu, sèna ka baku madhutu ia ka Yesus. ³¹ Nèti èèna ka, miu hud'i j'aga paie mamuri miu. Baku bhèlu, te ja'a pa'èci le dènge miu tèlu tèu kèna. Ja'a holo le miu mèda-mèu, dènge pangee boe j'aj'èra ja'a. Èi madha ja'a suti ae le, lula miu.

³² D'ai le lod'o èdhi pacèri kèna. De ja'a pangèd'u miu asa adhe-aa Lamatua, sèna ka Na ladhe-leru miu. De miu hud'i kèpe pa'èra ku aa'i-aa'i dhu nèti uru èèna ja'a peka le dènge miu, nèti babe'a d'ara Lamatua. Lamatua dènge koasa ho pa'èra d'ara miu. Na moa le kahèi, ho hia mamèngi mi dedha dhèu unu Na. De ladhe miu madhutu taruu Nèngu dènge d'ara mera-milu, tatu miu abhu mamèngi Na kahèi.

³³ Lod'o ja'a sab'a ètu talora aae miu, ja'a neo boe unu mèdha-panyau miu èci sa. Ja'a manèngi boe mèdha hualaa miu, do, doi iia miu, do, mèdha-papake miu, do, ngaa èci sa. ³⁴ Miu me'a kahèi, lod'o ja'a pea dènge miu, ja'a sab'a d'ai madhe, sèna ka ja'a bisa mamuri. Hia boe ja'a mesa ku, te ngaa rèngu dhu madhutu ja'a sèra abhu pala kahèi. ³⁵ De dènge j'ara aa'i-aa'i se, ja'a pad'elo le j'ara, sèna ka miu kahèi madhutu soru-bara dhèu dhu unu aad'o sèra. Sanèd'e paie lii padhai Lamatua Yesus, dhu peka na, 'Be'a risi, èdhi hia, nèti èdhi sèmi tare.'"

³⁶ Ropa Paulus padhai lii nare sèmi èèna, hèia na patitu kètu urutuu, ka na manèngi-mangaj'i

dènge rèngu, aa na manèngi, sèna ka Lamatua ladhe-leru rèngu aa'i-aa'i ra. ³⁷⁻³⁸ Ka d'ara rèngu aa'i-aa'i ra pèd'a titu kèna lula Paulus peka, na, bèli-camèd'a rèngu paraga heka dènge ne. Ka d'ai lod'o ho ra pacèri, dhèu se liku rare Paulus ka uu ne, dènge lii tangi aa d'ara pèd'a. Èle èèna ka, ra lere ji'i‡ asa dedha kapa.

21

Paulus si lèpa hari asa Yerusalem

¹ Ropa palangu lii èle dènge kètu-kètu juma'at dhu mai nèti Epesus dènge d'ara bia, ka ji'i ca'e asa dedha kapa, ho pakèd'i taruu asa pulu Kos. Asa bèli èèna, ji'i ngare pulu Rodos. Nèti nèi, ji'i kako taruu asa kota hèb'a-namo cue, ngara na Patara. ² Ètu èèna, ji'i puru nèti kapa. Ka ji'i ca'e hari kapa leo dhu neo la'e asa propensi Fenisia padètu dènge Siria. Ropa ji'i ngare dedha, ra ère dènge ka tangad'a. ³ Nèbhu boe ka, ji'i ladhe ngèdhi pulu Siprus re sebhe kariu ji'i. Ji'i dhuli boe, te ngaa kako taruu toke ji'i panahu ètu kota Tirus, ètu propensi Siria. D'ai era nèi, ra papuru mèdha nèti dedha kapa.

⁴ Lula rèngu papuru mèdha era, ka ji'i puru la'a ngad'o dhèu-dhèu sarani ètu èèna. Ropa paraga, hèia ji'i pea dènge ra ca migu kateme. Dhèu se'e se abhu le tadha nèti Roh Lamatua ho kai Paulus, sèna ka la'e ia ka asa Yerusalem. ⁵ Masi ka sèmi èèna, te ngaa ropa èle ca migu,

‡ **20:37-38** Ji'i ètu ne'e, nuka Lukas, dhu suri sasuri ne'e, Paulus, dènge angalai rèngu.

ka ji'i la'a hari asa kapa. Dhèu sarani sèra aa'i-aa'i ra, bhèni-mone, dhèu kapai, ana iiki, ana ngèru dènge dhèu heka, lere ji'i toke d'ai hèb'a-namo. Ètu dedha nebhe, ji'i aa'i-aa'i mi patitu kètu urutuu ho manèngi-mangaj'i sama-sama. ⁶ Palangu lii èle, ka ji'i ca'e asa dedha kapa, aa rèngu aa'i-aa'i ra lèpa èmu.

⁷ Ji'i pakèd'i nèti Tirus, ka ji'i dhuli kota Ptolemais. Ètu nèi, ji'i puru, ka la'a tenge dhèu sarani ètu èèna. Paraga, ka ji'i pea dènge si ca lod'o. ⁸ Bèli èèna, ji'i pakèd'i nèti èèna, hèia d'ai kota Kaisarea. Ètu Kaisarea, ji'i pea taha ètu èmu Pelipus. Nèngu ne ka dhu bhoke uuru j'ara nèti Lii Lolo Be'a Lamatua Yesus ètu era èèna. Aa nèngu ne'e, ca dhèu nèti dhèu pidhu dhu hag'e rare ca hari nèi, ho pala-bagi ngang'a mi bhèni balu-ana lalu ètu Yerusalem.☆ ⁹ Pelipus ne, ana bhèni na, dhèu èpa. Ama Lamatua pake si, ho j'aj'i dhèu rèti lii padhai Na ho peka dad'èi Na.

¹⁰ Ropa ji'i pea dènge rèngu pèri-pèri lod'o, hèia dhèu èci, ngara na Agabus, mai nèti propensi Yudea. Lamatua pake ne, j'aj'i dhèu nèti lii padhai Na ho peka dad'èi Na.☆ ¹¹ Na mai paraga dènge ji'i. Hèia nare dhara hake Paulus, ka na haheo mi ai dènge haga na. Hèia na peka, aku nèngu na, “Roh Lamatua dhu Mola-Mèci, peka sèmi ne'e ka: ‘Dhèu unu dhara hake ne, èèna na, dhèu Yahudi èki karadhe ne sèmi ne'e ka ètu Yerusalem. Èle èèna na, ra soro ne asa dhèu dhu Yahudi boe.’”

¹² Ropa ji'i tadèngi ngare lii dhèu ne'e, ji'i aa'i-aa'i mi manèngi dènge d'ara kateme sèna ka Paulus la'e ia ka asa Yerusalem. Ji'i dhu j'aj'i ana madhutu na, dènge dhèu-dhèu sarani ètu èèna, lii manèngi ji'i sèmi èèna ka. ¹³ Te ngaa Paulus dhaa, aku nèngu na, “Baku! Nga tao ka miu tangi sèmi èèna? Miu pabia le d'ara ja'a. Sèmi ne'e! Abhu dhèu dhu mema d'èi boe ja'a, lula ja'a madhutu Lamatua Yesus. De masi ka ra èki karadhe ja'a, do pamadhe ja'a, do tao tasamia èèna ka, ja'a sadia le sèmi kore.”

¹⁴ Ropa ji'i nge'a, na, Paulus sèmi nare boe lii ji'i, ka ji'i soro tèke ne, peka na, “Hud'i ka laa! Pe, ti ladhe dad'èi Lamatua di.”

Paulus si d'ai Yerusalem

¹⁵ Pea pèri-pèri lod'o ètu Kaisarea, ka ji'i lalau mèdha-panyau ji'i, ka ji'i pakèd'i asa Yerusalem. ¹⁶ Abhu kahèi pèri-pèri dhèu sarani nèti Kaisarea madhutu ji'i. Ra lere ji'i toke d'ai èmu cue, ho ji'i j'unu ètu èèna. Lamatua èmu na, ngara na Manason, nèti pulu Siprus. Nèngu ne, nèbhu le parcaya Lamatua Yesus. ¹⁷ Ropa ji'i d'ai Yerusalem, a'ari aa'i-aa'i ètu nèi sèmi rare ji'i dènge d'ara karej'e.

Paulus si lasi paraga dènge Yakobis

¹⁸ Bèli èèna, ka ji'i aa'i-aa'i la'a paraga dènge Yakobis. Aa dhèu heka-dhèu heka dhèu sarani aa'i-aa'i ra pakaboko le ètu èèna. ¹⁹ Ji'i hia lii maho'o èci dènge èci, hèia Paulus padhue-padhai aa'i-aa'i dhu Ama Lamatua tao le ètu miamia, hia mi dhèu Yahudi boe sèra. Na peka na, Lamatua Yesus bhoke le j'ara, ka rèngu parcaya

Lamatua Yesus. Na lolo kahèi, tasa mera mia Lamatua pake ne dènge angalai-angalai na ètu d'ara sasab'a-la'a ra. ²⁰ Ropa tadèngi rare lii lolo Paulus ne, rèngu aa'i-aa'i pakapai kolongara Ama Lamatua.

Hèia ra peka dènge Paulus, aku rèngu na, “Sèna ka èu me'a, abhu riho-riho dhèu Yahudi dhu parcaya le Lamatua Yesus. Te ngaa rèngu kèpe pa'èra era atora-atora dhu Musa papuru mai hia èdhi. ²¹ Te ngaa abhu dhèu dhu lekomonya palème ètu ne'e, peka na, èu ae ka dhu aj'a dhèu-dhèu Yahudi ètu era leo, peka na, rèngu madhutu ia ka atora-atora agama nèti Musa. Rèngu peka kahèi, na, èu kai si, sèna ka madhutu ia ka ad'a suna hia ana-ana mone rèngu. Aa èu kai dhèu sarani sèra kahèi, sèna ka madhutu ia ka atora ad'a dhu leo sèra nèti èdhi dhèu Yahudi. ²² De sanèd'e! Tatu dhèu Yahudi sèra tadèngi, na, èu ètu ne'e le. Ka dhèu dhu tadèngi lii lai-ngèlu sèra, tatu ra nasa. De èdhi tenge j'ara samia?

²³ Madhutu a'abhu ji'i, sèmi ne'e ka: abhu dhèu èpa nèti ji'i, dhu pajaji le dènge Lamatua. Limuri ne, dhèu se'e neo lusu pakahoni kètu ra, ho j'aj'i mi tadha, peka na, rèngu tao aa'i le ngaa dhu ra pajaji na. ²⁴ De hua iia, èu lamu palere dènge dhèu èpa se, asa d'ara Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i Ama Lamatua. Èu lamu madhutu rèngu kahèi, sèna ka pamèu iisi madhutu ad'a. Aa èu tago more bab'ae rèngu kahèi nèti tatao ad'a èèna. Ladhe èu tao sèmi èèna, dhèu re'a, na, èu kèpe pa'èra era atora agama Yahudi dhu Musa papuru hia èdhi. Aa

ladhe tao sèmi èèna, rèngu re'a, na, sèra sa dhu leko-monya di, nèti lii lolo dhu peka na, èu ka dhu kai dhèu ho madhutu ia ka ad'a Yahudi!✠

²⁵ Te ngaa mi dhèu dhu Yahudi boe, dhu lèka le Lamatua Yesus, èdhi pa'adhu le sasuri hia ra. Èdhi peka le lii pama'ète èdhi ca hari nèi, dhu peka, rèngu parluu boe madhutu atora ad'a Yahudi aa'i-aa'i ra. Dhu rèngu hud'i tao madhutu, sèmi ne'e ku: bhèni-mone baku tao j'ara makae dènge dhèu dhu j'aj'i boe dhèu èmu-kamali ra. Rèngu baku pab'ali dènge mèdha sogo-tagu, aa baku ra'a ngang'a dhu tao madenge a'ari dhèu Yahudi. Conto sèmi: rèngu baku ra'a sisi sogo-tagu; baku ra'a raa badha; aa baku ra'a sisi badha madhe dhu ra pacèli koko."✠

²⁶ Ka Paulus sèmi nare dènge be'a lii manèngi ra. Hèia asa bèli èèna, nèngu dènge dhèu èpa se lasi palere asa Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i, ka ra pamèu iisi ra madhutu ad'a agama Yahudi. Èle ka, Paulus peka dènge ama agama ètu èèna, peka na, lod'o mia ho rèngu heka pamèci lii moa rèngu. Te ladhe èle lod'o èèna, rèngu ca dhèu-ca dhèu ka hud'i tao ku persembahan rèngu mi Lamatua.

Ra kèpe Paulus ètu Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i

²⁷⁻²⁹ Ropa oe èle pidhu lod'o dhu rèngu pamao ho pa'èle tatao ad'a èèna, abhu pèri-pèri dhèu Yahudi nèti propensi Asia dhu rèdhi Paulus la'e asa d'ara kota Yerusalem, palere dènge angalai

✠ **21:24** Sensus 6:13-21 ✠ **21:25** Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 15:29

èci, ngara na Trofimus. Trofimus ne, dhèu kota Epesus, aa nèngu dhèu Yahudi boe. Ka ropa rèngu rèdhi Paulus la'e asa d'ara Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i, ka rèngu neo laa, na, Paulus nèti dènge Trofimus asa d'ara kahèi. Te madhutu atora, dhèu Yahudi boe bisa boe lasi asa d'ara Èmu èèna. Ka rèngu pake j'ara ne'e, sèna ka j'aj'i lii langu. Nèti èèna ka, ra kakèj'i dhèu dhu ètu sèra, ho ra kèpe Paulus. Aa ra pa'oo peka dènge dhèu-dhèu ètu sèra, peka na, "Woeh! Dhèu Isra'el sèra! Tulu ku ji'i laa! Nèngu ne ka dhu aj'a palème ètu mia-mia, peka na, core eele ka ad'a èdhi dhèu Yahudi. Nèngu ne'e ka dhu padhai lii pakarehe kahèi Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i ne. Ka doe ne'e ne, nèngu neo maso ho pakaj'alu era Lamatua dhu mola-mèci ne!"[☆]

³⁰ Ropa tadèngi lii ne'e, dhèu ca kabarai nèti kota Yerusalem d'ara ra pana-mag'oro. Hèia dhèu ae rai lasi lingu rare Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i èèna. Ka ra kèpe rare Paulus, hèia ra nuni pa'oro ne asa li'u. Ka ra bèdho aa'i hèb'a oka nèti Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i.*

³¹ Ropa ra tasib'u neo pamadhe Paulus, ka

[☆] **21:27-29** Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 20:4 ***** **21:30** Abhu dhèu d'èlu-mèu peka na, bisa boe pamadhe dhèu ètu d'ara Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i Lamatua. Ladhe abhu dhèu èci dhu maso asa d'ara ho kèpe tadhu ètu dedha mei persembahan, madhutu atora agama Yahudi, na, dhèu bisa boe tao ngaa-ngaa mi dedha dhèu ne'e. Nèti èèna ka, dhèu Yahudi sa ro'o boe ho Paulus la'e hari asa madha Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i èèna. Ka ra bèdho aa'i hèb'a oka Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i sèmi èèna.

komedhaa sordad'u Roma dhu ètu èèna, tadèngi lii maruru èèna. ³² Ka komedhaa ne paroa dènge ka sordad'u nèngu dènge kapala-kapala rèngu sèra, ho maso asa talora aae dhèu dhu maruru sèra. Ropa dhèu se'e ladhe rèdhi sordad'u dènge komedhaa aae sèra mai, ka ra ae eele game Paulus. ³³ Èle èèna ka, komedhaa na kèpe Paulus, ka na pua ho sordad'u sèra èki ne pake rate bèsi dua. Ra èki rare, ka na karèi dhèu sèra, peka na, "Dhèu ne'e ne, cee? Na tao sala ngaa?"

³⁴ Te ngaa ra dhaa dènge lii baka-leo. Cahag'e peka na, "Na tao sèmi ne'e!" Cahag'e hari peka na, "Na tao sèmi èèna!" Ka komedhaa ne, j'aj'i bingu. Ne'a boe lii langu ne, kolo-kapua na tasamia, lula dhèu ae sèra pa'oo-parodha palere-lere. Nèti èèna ka, na pua ho rèti Paulus asa d'ara benteng sordad'u la'e. ³⁵⁻³⁶ Sordad'u se lere rèti Paulus, te ngaa dhèu ae se madhutu kahèi, dènge asa tabha maruru. Ropa oe ca'e langa, dhèu se'e asa ra hoe aae, ka ra karubhu asa madha lasi. Toke sordad'u se nedhe Paulus, sèna ka dhèu sèra baku ab'o palaho ne. Hèia ra pa'oo dènge lii mèdhu, aku rèngu na, "Pamadhe ne! Pamadhe eele ne!"

Paulus manèngi ho siri iisi na ètu madha dhèu ae

³⁷ Ropa rèngu neo maso asa d'ara benteng, Paulus manèngi komedhaa èèna, dhu tao lii Yunani, aku nèngu na, "Ama! Ja'a bisa padhai lii ciki, do?"

Ropa tadèngi lii padhai Paulus sèmi èèna, ka komedhaa ne capa cag'ag'a, hèia na karèi, aku nèngu na, "Hee! Èu ne me'a lii Yunani di?"

Tasamia ka, èu bisa me'a lii Yunani? ³⁸ Ladhe sèmi èèna, ngangee ja'a sala di. Ja'a neo laa, na, èu ne dhèu Masir dhu uru èèna, kakèj'i-rariu dhèu, sèna ka pakaco dènge maruru. Ka nèti èpa riho dhèu rèd'u dènge rèka, hèia ra rai asa d'ara pad'a sod'a. De èu ne, aad'o di, sina ma?"

³⁹ Ka Paulus dhaa, aku nèngu na, "Aad'o, ama! Ja'a ne, dhèu Yahudi. Ina ku nara iisi ja'a ètu kota Tarsus, ètu propensi Kilikia. Ja'a manèngi ama ku hia ja'a tebho ciki, ho ja'a padhai lii sèku dènge dhèu ae se."

⁴⁰ Ka komedhaa madhutu kahèi lii manèngi Paulus. Hèia Paulus titu ètu dedha langa, ka na ded'e kacui-aa na, manèngi rèngu mau-mau, ho na neo padhai lii. Ka na mulai padhai lii tao lii rèngu unu ra, lii Aram. (Te ètu èèna, bèli-bèli dhèu Ibrani padhai lii pake lii Aram).†

22

Paulus siri iisi na

¹ Hèia Paulus mulai ded'e lii padhai, aku nèngu na, "Ama-ama, dènge mone-aanga angalai aa'i-aa'i! Ja'a manèngi, sèna ka miu nanene ku ja'a, te ja'a neo siri iisi ja'a."

² Lod'o èèna, dhèu ae ka nanene Paulus padhai lii tao lii rèngu. Ka ra mau-mau dènge ka, ho neo nanene paie-iie lii padhai lii na. Hèia na tuhu, peka na, ³ "Sèna ka miu me'a, ja'a ne dhèu Yahudi. Ina ku nara iisi ja'a ètu kota Tarsus, ètu propensi Kilikia. Te ngaa ja'a kapai ètu ne'e,

† **21:40** Lii 'dhèu Ibrani' dènge 'dhèu Yahudi', ngara se sasoa na, dhèu èci èèna ka. Sama sèmi 'dhèu Dhao' dènge 'dhèu Kahore'.

ètu kota Yerusalem. Dhu aj'a ja'a, nuka mese aae ètu ne'e, ngara na Gamaliel. Na aj'a ja'a atora aa'i-aa'i nèti baki Musa toke d'ai luṭu-sela. Ja'a maj'èni madhutu Ama Lamatua kahèi, sama sèmi miu aa'i-aa'i mi. ✧ 4 Lod'o dhu uru sèra, ja'a loe boe laku paj'èra dènge pasusa dhèu-dhèu dhu madhutu J'ara Mamuri Yesus. Ja'a nuni kèti si, bhèni-mone, mai asa Yerusalem ne. Ho èèna na, core asa d'ara bèdho lasi. Lod'o èèna, abhu kahèi dhu madhe. 5 Kètu kapai risi agama Yahudi, dènge ama agama Yahudi dhu leo sèra, rèngu aa'i-aa'i ra re'a, ngaa dhu ja'a peka ne, lèke tare'a sèmi èèna! Ja'a padhai lii hèb'a hua boe. Te rèngu sèra ka dhu pangèd'u ja'a sasuri koasa, ho laku kèpe dhèu dhu madhutu Yesus sèra, toke d'ai kota Damsik. Ètu nèi, ja'a neo kèpe si, ho ère kèti mai asa Yerusalem. Madhutu dad'èi ja'a, hud'i laa dhèu-dhèu dhu pama'ète lii langu agama sèra ka dhu huku si." ✧

*Paulus lole ngaa-ngaa dhu nèngu paraga
(Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 9:1-19, 26:12-18)*

6 Hèia Paulus tuhu hari lii padhai lii na, peka na, "Nèti èèna ka, ja'a pakèd'i laku asa Damsik, ho tenge si ètu nèi. Pe d'ai lod'o titu mera sa, ji'i oe d'ai ka d'ara kota èèna. Cag'ag'a laa, saraa aae èci senter lèke ja'a nèti dedha-liru mai. 7 Hèia ja'a bèbhe baa-baa ètu rai, ka ja'a tadèngi lii èci, peka na, 'He Saulus! Nga tao ka èu paj'èra ja'a sèmi ne'e ne?' 8 Ja'a mema tadèngi lii èèna, te

✧ 22:3 Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 5:34-39 ✧ 22:5 Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 8:3, 26:9-11

ngaa ladhe kèdhi boe dhèu. Hèia ja'a karèi, aku ja'a na, 'Ama dhu padhai lii ne, cee ka èu?'

Ka lii èèna dhaa, aku Nèngu na, 'Ja'a ne'e ka Yesus, dhèu Nasaret, dhu èu paj'era!' ⁹ Aa dhèu-dhèu dhu kako palere dènge ja'a, rèngu rèdhi saraa èèna kahèi, te ngaa tadèngi boe lii.

¹⁰ Ka ja'a b'ala lii èèna, aku ja'a na, 'Ladhe sèmi èèna, ja'a hud'i tao tasamia hari ku?'

Hèia lii ne peka, aku nèngu na, 'Kèd'i ka, ho lamu asa d'ara kota. Pe d'ai nèi, Ja'a heka peka dènge èu kèna ngaa dhu èu hud'i tao.'

¹¹ Ropa tadèngi èle lii èèna, ja'a kèd'i titu. Te ngaa ja'a kèdhi heka ngaa-ngaa, lula saraa aae èèna madèka titu kèna. Ka anga ja'a sèra, sarad'e rèti ja'a asa d'ara kota Damsik.

¹² Ètu èèna, abhu dhèu èci, ngara na Ananias. Nèngu ne, ca dhèu dhu d'ara mola, aa kèpe pa'era atora nèti baki Musa. Dhèu Yahudi aa'i-aa'i dhu pea ètu d'ara kota èèna, ra d'èi ne, dènge pakab'ua ne kahèi. ¹³ Na mai tenge ja'a, ka na lii, aku nèngu na, 'Saulus! Musi madha èu be'a le! De bhoke ka musu madha èu.' Ropa na padhai lii nare, ka ja'a ded'e rèhu ja'a, ka ja'a kèdhi dènge ne ka. ¹⁴ Hèia na aj'a ja'a, aku nèngu na, 'Ama Lamatua dhu bèi-baki èdhi manèngi-mangaj'i, Nèngu èèna ka dhu hag'e nare le èu. Sasab'a èu ka, nuka èu hud'i me'a pabe'a-be'a ku dad'èi Na. Aa èu hud'i tadhe ku Yesus, dhu karèi nèti uru ka mai, èdhi ale Ne, "Dhèu Mola-Mèci". Limuri ne, Lamatua bhoke le j'ara, ho èu tadèngi unu mu nèti Yesus. ¹⁵ Nèngu unu Na ka dhu hag'e nare èu, sèna ka lamu lole peka dènge dhèu ètu mia-mia Lii Lolo Be'a Na.

Èu hud'i lole aa'i ku, ngaa-ngaa dhu èu mèdhi dènge musi madha unu mu, aa aa'i-aa'i dhu èu tadèngi nèti Nèngu. ¹⁶ Èu mate ia ka panèbhu. Lamu sèna ka manèngi ho ra sarani mu. Sena ka j'aj'i mi tadha dhu peka na, èu manèngi le sèna ka Lamatua Yesus saku eele sasala-sasigo èu aa'i-aa'i ra.'"

Ama Lamatua pua Paulus ho nèti Lii Holo-Nori Na mi suku Yahudi boe sèra

¹⁷ "Èle èèna ka, ja'a lèpa asa Yerusalem. Ca lod'o ja'a laku sabaj'a asa d'ara Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i. Ropa ja'a sabaj'a era, Lamatua hia ja'a kèdhi ètu d'ara tanila. ¹⁸ Ja'a ladhe kèdhi Yesus. Hèia Na paredha ja'a, peka na, 'Limuri ne, èu hud'i tèke eele ka kota Yerusalem ne! Te dhèu ètu se'e se, ro'o boe sèmi rare ngaa dhu èu aj'a rèngu lula-nèti Ja'a.'

¹⁹ Te ngaa ja'a ko'o boe sèmi lii paredha èèna, lula uru èèna, ama agama sèra mema d'èi le ja'a. Ka ja'a dhaa, peka na, 'Sèmi ne'e, Lamatua! Rèngu aa'i-aa'i dhu re'a le, uru èèna ja'a ka dhu maso-kalua èmu sabaj'a ètu mia-mia, ho kèpe aa game dhèu dhu parcaya mi Lamatua sèra. ²⁰ Rèngu re'a kahèi, lod'o rèngu pèci pamadhe dhèu pajuu-paleha Lamatua, Stefanus, ja'a ètu madha kahèi, aa ja'a ko'o kahèi. Lod'o ra oru hadhu ho pèci ne, ja'a ka dhu pua si, aa ja'a ka dhu laladhe kodho si.'✧

²¹ Masi ka ja'a pasanèd'e Ne, te ngaa Yesus hia hari paredha, peka na, 'Tenge ia ka madha j'ara ae-ae! Tèke eele ka Yerusalem. Lamu dènge ka,

d'ara lai-lai ne! Te Ja'a neo pua èu lamu asa era-era kaj'èu, ho aj'a dhèu-dhèu leo dhu Yahudi boe.'”

²² Ropa dhèu ae se tadèngi Paulus peka na, Lamatua pua le nèngu la'e asa dhèu-dhèu leo, ka ro'o heka nanene lii padhai na. Rèngu aa'i-aa'i ra nasa, hèia ra pa'oo palere-lere, aku rèngu na, “Mi nanene ia ka dhèu ne'e ne! Kalabhe pamadhe ne! Tèke ia ka na mamuri.”

Sordad'u sèra rèti Paulus asa d'ara benteng

²³ Ropa dhèu ae se pa'oo-parodha sèmi èèna, ka ra bhoke eele kodho li'u si nèti ua ra, dènge ra da'u ahu ho ceb'e asa dedha, lula ra nasa ae titu kèna. ²⁴ Lod'o komedhaa sordad'u ladhe, na, dhèu se maruru hari, ka na pua ana bua na ère rèti Paulus asa d'ara benteng la'e. Hèia komedhaa pua ra kalabhe Paulus, sèna ka na mangaku na tao sala ngaa, ka dhèu Yahudi se neo pamadhe ne. ²⁵ Ropa ra èki Paulus ho neo kalabhe ne, hèia na piku koko na, ka na karèi sordad'u èèna, peka na, “Madhutu atora paredha Roma, mia dhu lèke? Ladhe ca dhèu dhu dènge hak ana kabarai Roma, sèmi nèngu dhu ètu d'ara lii langu, miu tao ne tasamia? Mi hake paparu uuru, do, mi parisa ne uru ku?”

²⁶ Ropa tadèngi nare lii sèmi èèna, sordad'u èèna la'e karohe-rohe tenge komedhaa na. Ka na peka, “Ama! Dhèu ne'e ne, dènge hak ana kabarai Roma! De ama neo tao ne tasamia?”

²⁷ Tadèngi nare sèmi èèna, hèia komedhaa la'e karèi Paulus, aku nèngu na, “Ra peka, na, èu ne dènge hak ana kabarai Roma. Tare'a, do?”

Ka Paulus b'ala, aku nèngu na, “Mema tare'a! Ja'a unu hak èèna.”

²⁸ Èle èèna ka, komedhaa peka, aku nèngu na, “Ja'a sèmi èèna kahèi. Ja'a b'ae kab'ua aae, heka abhu hak èèna kèna.”

Te ngaa Paulus dhaa, aku nèngu na, “Ja'a ne, b'ae boe ngaa-ngaa. Karèi nèti ina ku nara iisi ja'a, ja'a dhu dènge le hak èèna. Ama ku unu hak èèna kahèi.”

²⁹ Ropa rèngu tadèngi dhu Paulus dènge hak ana kabarai Roma, ka sordad'u sèra hari kabodho, ka ra bani heka game dènge parisa lii langu nèti Paulus. Ka komedhaa ne j'aj'i madha'u, lula nèngu èki le Paulus, aa dhu peka na nèngu sisu le madha j'ara paredha.

Paulus ètu era pama'ète lii langu agama Yahudi

³⁰ Asa bèli èèna, komedhaa èèna neo ne'a tare'a-re'a, j'aj'aj'i nèti lii langu èèna, tasamia. Hèia na pua dhèu sab'a na lasi paroa kètu agama Yahudi dènge dhèu aa'i-aa'i dhu biasa uri lii langu agama Yahudi, sèna ka ra pakaboko. Ka na pua si bhoke eele rate nèti Paulus, ho rèti ne la'e asa madha dhèu sèra aa'i-aa'i ra.

23

¹ D'ai èèna, ka ra hia Paulus sèna ka na siri iisi na. Hèia na ladhe palème dhèu ètu sèra aa'i-aa'i ra, ka na j'oka padhai lii na, aku nèngu na, “A'ari! Ja'a titu ètu era ne'e, dènge d'ara mola. Ama Lamatua dhu ne'a, na, ja'a karèi nèti ana iiki mai, d'ara ja'a dhu mola.”

² Ropa tadèngi Paulus padhai lii sèmi èèna, Ananias*, kètu kapai risi agama Yahudi, nasa titu kèna. Hèia na hia paredha mi dhèu dhu titu padètu dènge Paulus, peka na, “Tèbe hèb'a na!”

³ Ka Paulus b'ala Ananias, peka na, “Pe Ama Lamatua b'ala tèb'e hèb'a èu. Te èu nuka sèmi agarii dhu heka lèke lame re li'u, te re d'ara dhu moca le. Èu madhèdi ètu era ne'e ne, ho tao ngi'u mu sèmi dhèu mola sa. Aa èu neo huku ja'a madhutu atora ad'a èdhi. Te ngaa èu unu mu sisu eele atora èèna, lod'o èu pua dhèu tèb'e ja'a.”✧

⁴ Ropa Paulus padhai lii sèmi èèna, dhèu ètu sèra kai ne, peka na, “Heh! Èu bisa boe padhai lii sèmi èèna, mi kètu kapai risi agama èdhi ne!”

⁵ Hèia Paulus dhaa, aku nèngu na, “Tare'a, do? Ladhe sèmi èèna, ja'a manèngi sèna ka d'ara baku sala, lula ja'a ke'a boe, na, nèngu ne kètu kapai risi agama èdhi. Mema tare'a, Ama Lamatua pake le dhèu ho suri, peka na, ‘Miu baku padhai lii karehe mi kètu miu sèra.’”✧

⁶⁻⁸ Lod'o Paulus ladhe nèdhi dhèu dhu madhèdi pama'ète lii langu agama, na ne'a, peka na, rèngu dhu hag'e mi dua partei. Cahag'e nèti partei Saduki, dhu parcaya dhèu madhe bisa heka mamuri hari. Rèngu parcaya kahèi, peka na, Ama Lamatua dhu dènge boe ana pajuu ètu sorga. Samanga aad'o kahèi. Cahag'e hari madhutu partei Parisi, dhu parcaya, peka

* **23:2** Ananias ne'e ne, nèngu kètu kapai risi agama Yahudi kahèi, te ngaa Ananias dhu huku Lamatua Yesus, leo hari. Dua ra, ngara sama. ✧ **23:3** Mateos 23:27-28 ✧ **23:5** Kalua nèti Masir 22:28

na, bèli-camèd'a Ama Lamatua pamamuri hari dhèu madhe. Rèngu sèra parcaya, peka na, ètu sorga Ama Lamatua dènge ana pajuu, aa abhu samanga kahèi.

Hèia Paulus padhai lii dènge lii mèdhu, aku nèngu na, "A'ari! Sèna ka miu aa'i-aa'i mi me'a, ja'a ne dhèu Parisi. Ama ku dènge baki ku, dhèu Parisi. Deo ne'e ne, miu neo huku ja'a, lula ja'a parcaya, peka na, Ama Lamatua bisa pamamuri hari dhèu madhe."✧

Ropa Paulus padhai lii sèmi èèna, dhèu Parisi dènge dhèu Saduki patao, toke rèngu lii èci heka. Ka rèngu se hag'e eele j'aj'i mi dua. ⁹ Nèti èèna ka, dhèu se patao, ka j'aj'i maruru aae. Hèia pèri-pèri mese nèti partei Parisi kèd'i titu ho sarii Paulus, aku rèngu na, "Dhèu ne, sala boe! Tao-tao na abhu roh, do, ele boe, ana pajuu Ama Lamatua èci nèti sorga mai, ka padhai lii dènge ne!"

¹⁰ Masi ka mese se padhai lii le sèmi èèna, te ngaa dhèu sèra asa ra hoe dènge patao. Nèti èèna ka, komedhaa ne j'aj'i madha'u. Na pangee, mage dhoka dhèu se game pamadhe Paulus. Hèia na paredha ana bua na sèra, lasi ère rare ne rèti asa d'ara benteng.

¹¹ Ka d'ara mèda èèna, Lamatua Yesus mai pad'elo iisi mi Paulus. Na pa'èra d'ara Paulus, Na peka, aku nèngu na, "Paulus! Baku madha'u! Èu ne dhu lole peka le dènge dhèu-dhèu ètu Yerusalem lula-nèti Ja'a. De sanèd'e paie-iie!"

✧ **23:6-8** Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 26:5, Pilipi 3:5, Mateos 22:23, Markus 12:18, Lukas 20:27

Èèna na, èu hud'i padhai lii ku sama sèmi èèna kahèi, ètu Roma nèi."

Dhèu pare'a lii ho pamadhe Paulus

12-13 Asa bèli mad'ae èèna, abhu èpa nguru risi dhèu Yahudi dhu rare lii èci ho neo pamadhe Paulus. Ka ra subha, aku rèngu na, "Ji'i ngo'o mèka nga'a-nginu, ladhe ji'i dhae pamadhe Paulus." 14 Ropa ra subha rare, ka lasi peka dènge kètu agama Yahudi dènge dhèu heka ad'a Yahudi sèra, aku rèngu na, "Ama-ama si! Ji'i pasubha le, peka na, ji'i ngo'o boe nga'a-nginu, ladhe ji'i pamadhe mèka Paulus. 15 De dad'èi ji'i sèmi ne'e ka: ama si lami paraga dènge komedhaa, manèngi ho nèngu nèti Paulus asa era uri lii langu agama. Tao nuka sèmi dhu ama si neo hari parisa lii langu na. Pe ji'i mate si ètu talora j'ara, sèna ka pamadhe ne."

16 Te ngaa ana mone èci nèti ana hèni Paulus, tadèngi lii padhue rèngu èèna. Ka rai la'e peka dènge to'o na, asa d'ara benteng. 17 Ropa tadèngi nare lii lolo ana ne'e, Paulus paroa nare ama sordad'u dhèu èci, ka na peka, aku nèngu na, "Ne'e ne, ana ja'a. Lere mèti ne lai-lai asa komedhaa èu. Ho neo peka ngaa èci."

18 Ka ama sordad'u èèna lere nèti ana ne asa komedhaa na. Hèia na peka, aku nèngu na, "Ama! Paulus dhu èdhi taha na, manèngi sèna ka ja'a kèti ana ne'e mai asa madha ama. Te nèngu neo peka ngaa èci."

19 Hèia komedhaa kadhèi kacui-ai ana ne asa era èci, sèna ka dua ra di. Ka na karèi, aku nèngu na, "Èu neo peka ngaa dènge ja'a?"

²⁰ Hèia ana ne dhaa, peka na, “Abhu pèri-pèri dhèu Yahudi dhu rare lii èci, ho neo pamadhe to'o ku. Rèngu neo mai manèngi ama, sèna ka bèli èèna, ama lere mèti to'o ku, Paulus asa era uri lii langu agama. Rèngu se dhu leko-monya ho neo parisa hari lii Paulus, toke d'ai lutu la'e. ²¹ De ama ku baku madhutu dad'èi rèngu. Te èèna na, risi nèti èpa nguru dhèu dhu neo mate ama si ètu talora j'ara, ho ra neo pamadhe to'o ku. Rèngu pasubha le, peka na, rèngu ro'o mèka ra'a-rinu, ladhe rèngu pamadhe mèka to'o Paulus. De nuka ra pa'èra si. Rèngu di mate lii dhaa nèti ama ka.”

²² Tadèngi nare lii lolo ana ne'e, hèia komedhaa peka dènge ne, “Èu baku peka dènge cee-cee, na, èu mai le peka lii ne'e mi ja'a.” Ropa padhai lii èle sèmi èèna, na pua ana ne lèpa dènge ka.

Ra lere Paulus asa gubernur Feliks ètu kota Kaisarea

²³ Èle èèna, hèia komedhaa paroa kètu sordad'u dhèu dua. Ka na paredha si, peka na, “Miu pa'èra sordad'u biasa, dhèu dua ngasu dhèu; sordad'u dhu ca'e jara, pidhu nguru dhèu; dènge sordad'u dhu rès'u kapoke, dua ngasu dhèu. Miu pakèd'i dènge ka mèda ne'e, d'ara hake ceo, ho lami asa kota Kaisarea. ²⁴ Sadia mere jara ci'u hia Paulus. Miu hud'i lere paie-iie Paulus, sèna ka d'ai gubernur Feliks dènge sod'a.”

²⁵ Hèia na suri sasuri hia gubernur Feliks sèmi ne'e ka:

26 “Ama gubernur Feliks dhu ja'a pakab'ua.
Lii maho'o nèti ja'a, Klaudius Lisias.

27 Dhèu dhu ja'a hia dhiu ne, ngara na Paulus. Dhèu Yahudi sèra kèpe rare ne, ka oe ra pamadhe ne kèna. Lod'o èèna, ana bua ja'a lasi nuni rare ne, nèti kacui-aa dhèu Yahudi sèra. Limuri, heka ja'a ke'a kèna, nèngu ne dènge hak ana kabarai Roma. 28 Ja'a neo ke'a, nga tao ka dhèu Yahudi se neo pamadhe ne. Nèti èèna ka, ja'a kèti ne asa era uri lii langu agama Yahudi. 29 Te ngaa ra abhu boe sasala na èci sa. Te mema, nèngu ne tao boe bhelu. De dhèu ne'e ne bisa boe pamaso ne asa d'ara bèdho, aa lèke boe abhu huku madhe. Dhèu ètu era uri lii langu agama Yahudi sèra, ra patao, lula lii holo-nori agama rèngu dhu baka-leo. Ka ja'a kèti hari dhèu ne asa d'ara benteng la'e. 30 Te ngaa asa bèli èèna, ja'a tadèngi, na, abhu dhèu Yahudi dhu rare lii èci ho neo pamadhe ne. Ka ja'a ka dhu hia paredha, ho lere rèti dhèu ne asa madha ama. Aa ja'a peka le kahèi dènge dhèu Yahudi sèra, dhu neo tao lii langu dènge dhèu ne'e, na, rèngu hud'i lasi asa madha ama. Sèna ka ama tadèngi unu mu, rèngu galaa ne, sasala na, tasamia.

Sasuri ja'a ne, d'ai sange ne'e ka. Makasi ae!”

31 Hèia sordad'u se pa'èra le, ho pakako paredha nèti komedhaa. Ka d'ara mèda na kahèi, lere rèti dènge Paulus d'ai kota cue, ngara

na Antipatris. ³² Asa bèli èèna, sordad'u dhu ca'e jara sèra, rèti Paulus d'ai kota Kaisarea. Te ngaa sordad'u dhu leo sèra, lèpa hari asa Yerusalem. ³³ Ropa rèngu d'ai Kaisarea, hèia rèti sasuri èèna asa gubernur. Aa ra pangèd'u Paulus asa ai gubernur kahèi. ³⁴ Baca nare sasuri èèna, hèia gubernur karèi Paulus, aku nèngu na, “Èu ne, dhèu mia?”

Ka Paulus dhaa, aku nèngu na, “Ja'a ne, dhèu propensi Kilikia.”

³⁵ Ropa tadèngi Paulus peka sèmi èèna, ka gubernur ne'a, na, Paulus dhu nèd'u hak ana kabarai Roma. Hèia na peka, aku nèngu na, “Ja'a ka dhu kèd'u paredha ètu ne'e. De èèna na, ja'a ka dhu uri lii langu èu ne. Te ngaa èdhi hud'i mate ku dhèu-dhèu dhu galaa èu sèra, d'ai ne'e, heka ja'a parisa lii langu èu kèna.” Hèia na pua sordad'u sèra taha Paulus ètu era rèngu, ètu d'ara kompleks èmu pea gubernur, dhu uru èèna dhèu aae Herodes patitu.

24

Dhèu Yahudi mai tao lii langu dènge Paulus ètu Kaisarea

¹ Èle lèmi lod'o, hèia dhèu-dhèu Yahudi dhu neo tao lii langu dènge Paulus, mai d'ai kota Kaisarea. D'ara kaboko rèngu èèna, abhu dhèu èci, ngara na Ananias, dhu j'aj'i kètu kapai risi agama Yahudi. Dhèu kapai dhu leo sèra madhutu kahèi. Rèngu mai dènge dhèu èci, ngara na Tertulus. Dhèu èèna, d'èlu-mèu padhai lii. Nèti èèna ka, ra rare ne j'aj'i tuka padhai lii,

ho lab'a Paulus. ²⁻³ Ropa dhèu sèra aa'i-aa'i ra tesa ètu era parisa lii langu èèna, hèia gubernur pua rèti Paulus asa d'ara mai. Hèia Tertulus kèd'i titu, neo padhai lii pamanahu Paulus. Ka na hia hormat mi gubernur, ka na j'oka padhai lii, aku nèngu na,

“Ama gubernur dhu ja'a pakab'ua! Nèbhu nare sèmi ne'e, mulai ama mèd'u paredha ètu ne'e, ama dhu me'a uuru le, ngaa dhu be'a hia ji'i. Aa ama tao babe'a ae le kahèi, toke ji'i dhèu Yahudi bisa mamuri dènge mera-milu, karej'e-karae, aa dènge boe lii langu. Nèti èèna ka, ji'i pake lod'o ne'e, sèna ka manèngi makasi ae-ae mi ama gubernur. Dhèu cee hari ka dhu bisa tao be'a ae ètu mia-mia, sama sèmi ama ne. ⁴ Te ngaa ja'a padhai lii pamadhera heka, ja'a kore dhoka isi di. De ja'a manèngi ama nanene paie-iie, j'ara-j'ara dhu ja'a neo peka lula-nèti Paulus ne.

⁵ Sèmi ne'e ku, ama. Madhutu a'abhu ji'i dhèu Yahudi, Paulus ne èci èèna ka dènge èi papèd'a dhu rai nèti era èci asa era èci la'e. Nèngu ne, d'èi palab'a dènge agama ji'i, aa tuka pa'ele iie ad'a ji'i ètu mia-mia. Nèngu la'e asa era mia èèna ka, tatu dhèu Yahudi hud'i tao ku lii langu èci dènge èci. Nèngu ne tuka dadugu-rariu nèti partei agama dhu madhutu ca dhèu nèti Nasaret, dhu ji'i pangare na, 'partei Nasrani'. Te ngaa dhu rèngu aj'a sèra, pasala kapai dènge agama ji'i. ⁶ Dhèu ne'e ne, neo pakaj'alu Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i ji'i dhu mola-mèci èèna. Aa nèti dènge dhèu dintiu asa d'ara la'e. Nèti èèna ka, ji'i kèpe ngare ne. [Madhutu dad'èi ji'i, ji'i

neo huku ne, pake atora ji'i unu mi. ⁷ Te ngaa komedhaa Lisias mai ère nare ne nèti kacui-aai ji'i. ⁸ Hèia na paredha, peka na, ladhe abhu dhèu dhu neo tao lii langu dènge Paulus, hud'i lasi ku asa madha ama gubernur ètu Kaisarea. Madhutu dad'èi na, sèna ka ama gubernur unu mu ka dhu uri lii èèna.]* Ka limuri ne, ji'i mai asa ne'e, sèna ka ama parisa lii ne. Pe èèna na, ama unu mu me'a ngaa dhu ji'i lole ne, mema lèke tare'a-re'a.

D'ai sange èèna ka. Makasi ae.”

⁹ Ropa Tertulus padhai lii nare, ka dhèu Yahudi leo sèra, re lii padhai lii na kahèi, aku rèngu na, “Tare'a, ama! Dhu lèke kèna!”

Paulus siri iisi na ètu madha gubernur Feliks

¹⁰ Hèia gubernur paredha Paulus, aku nèngu na, “Ne'e ne, ja'a hia èu tebho ho siri iisi èu.”

Hèia Paulus kèd'i titu, ka na ded'e lii padhai, aku nèngu na, “Ama gubernur! Ama paredha nèbhu le ètu propensi ji'i ne. De ama dhu me'a le tare'a-re'a, j'ara mamuri ji'i dhèu Yahudi, tasa mera mia. Nèti èèna ka, ja'a madha'u boe siri iisi ètu katanga madha ama. ¹¹ Pe d'ai canguru dua lod'o dhu la'e èèna, ja'a laku asa Yerusalem ho sabaj'a ètu d'ara Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i. Ama bisa karèi sèku dhèu-dhèu dhu sabaj'a sama-sama dènge ja'a lod'o èèna. ¹² Ètu d'ara Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i, ja'a pab'ala boe dènge ca dhèu sa. Aa ètu d'ara èmu sabaj'a dhu leo sèra kahèi, ja'a oru kore boe dhèu ho tao

* **24:8** Lii-lii dhu ètu d'ara kurung ne, abhu boe ètu Alkitab lii Yunani dhu uru-uru sèra.

maruru. Sèmi èèna kahèi, ètu Yerusalem, ja'a pakaco boe.

¹³ Te ngaa limuri ne, dhèu se neo pamanahu ja'a. Ngaa dhu ra padhai lii deo sa, lèke boe, lula dènge boe bukti. ¹⁴ Sèmi ne'e ka, ama gubernur. Ja'a hud'i mangaku ku mi ama, ngaa èci. Ja'a dhu madhutu partei hiu èci, dhu dhèu pangare na 'J'ara Mamuri Lamatua Yesus'. Ja'a sabaj'a mi Ama Lamatua, sama sèmi bèi-baki ja'a sèra sabaj'a mi Nèngu. Ja'a madhutu kahèi atora aa'i-aa'i nèti baki Musa, dènge parcaya tare'a-re'a ngaa dhu dhèu rèti lii padhai Ama Lamatua uru-uru sèra, suri tèke hia ji'i. ¹⁵ Ja'a sanao-maena mi Ama Lamatua, sama sèmi rèngu dhu titu ètu se'e se, ho ra lab'a ja'a ne. Ji'i se parcaya, na, bèli-camèd'a Ama Lamatua pamamuri hari dhèu madhe: dhèu be'a, do bhelu-katub'a, èci èèna ka. ¹⁶ Nèti èèna ka, ja'a ma'ète boe tenge j'ara, sèna ka ja'a bisa mamuri dènge d'ara mola ètu katanga madha Ama Lamatua, aa dhèu rai-haha kahèi. Dènge sèmi èèna ka, dhèu èci sa bisa boe pamanahu ja'a.

¹⁷ Ja'a sab'a pèri-pèri tèu kèna, ètu li'u rai Isra'el, ka ja'a heka lèpa asa Yerusalem kèna. Lod'o ja'a mai èèna, ja'a kèti doi dhu dhèu pakaboko sèna ka bantu dhèu-dhèu ji'i dhu mamuri j'èra. Èle ka, ja'a laku asa Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i ho neo sabaj'a, aa hia korban rupa-rupa mi Ama Lamatua ètu èèna. ¹⁸ Ropa ja'a pamèu iisi ètu d'ara Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i madhutu j'ara ad'a ji'i, ka rèngu mai ho neo kèpe ja'a. Te ngaa lod'o èèna, dhèu ae

boe ètu sèra, aa èci sa dhu tao pakaco boe ngaa-
ngaa!✧ ¹⁹ Dhu ètu èèna, dhoka pèri-pèri dhèu
Yahudi nèti propensi Asia, dhu mai neo sabaj'a
ètu èèna kahèi. De ladhe rèngu sèi dhu neo tao
lii langu dènge ja'a, rèngu sèra ka dhu hud'i mai
tao lii langu dènge ja'a ku ètu ne'e. Ama se'e se,
aad'o! ²⁰ Te ngaa dhèu sèi cèu boe. De ama karèi
ku si, sasala ja'a ngaa? Uru èèna, lod'o rèngu
parisa lii ja'a ètu era parisa lii langu agama èèna,
rèngu abhu boe sasala ja'a èci sa hèi. De ama
ku karèi sèku rèngu! ²¹ Dhoka ele boe ca j'ara
di, dhu tao ngangee rèngu kaco, aa ra d'èi boe
ja'a. Ropa ja'a padhai lii dènge lii aae, peka na,
'Miu neo huku ja'a, lula ja'a parcaya, na, Ama
Lamatua bisa pamamuri hari dhèu madhe!'✧

²² Paulus padhai lii sèmi èèna, te ngaa, lula
gubernur Feliks tadèngi ae le kahèi lula-nèti
'J'ara Mamuri Lamatua Yesus', ka na katange
eele sidang èèna, ka na peka, aku nèngu na,
"Sèmi ne'e ka! Ja'a neo paroa komedhaa Lisias,
ho nanene uuru ku lii lolo nèngu. Ladhe
ja'a padhai lii kore ku dènge nèngu, heka ja'a
pama'ète lii ne'e kèna." ²³ Ka na pua ama
sordad'u ca dhèu la'e taha Paulus. Te ngaa na
paredha, sèna ka ako hia ne bebas ciki, aa baku
kai mone-aanga angalai na sèra mai lalau ne.

*Paulus padhai lii dènge gubernur Feliks,
dènge dhèu èmu na Dorsila*

²⁴ Dhèu èmu gubernur Feliks, dhèu Yahudi,
ngara na Dorsila. Pèri-pèri lod'o dhu la'e èèna,

gubernur tenge lod'o dhu hua iia, sèna ka nèngu dènge dhèu èmu na neo padhai lii dènge Paulus. Ka na pua sèna ka dhèu rèti ne mai asa madha rèngu dua ra. Hèia Paulus lole dènge ra, j'ara tasamia sèna ka dhèu bisa parcaya Yesus Kristus, Dhèu dhu Lamatua moa nèti uru ka mai. ²⁵ Na peka kahèi j'ara tasamia ho dhèu bisa muri mola, aa tasamia ho dhèu bisa j'aga ngi'u, sèna ka baku tao sala. Na lole kahèi, bèli-camèd'a Ama Lamatua pama'ète lii langu mi dhèu aa'i-aa'i ra, peka na, lèke, do sala.

Ropa Feliks tadèngi nare sèmi èèna, ka na madha'u. Hèia na peka, aku nèngu na, "Paulus! D'ai sange èèna ka laa! Ladhe abhu lod'o taleo, na, ja'a paroa hari èu." ²⁶ Lod'o èèna, gubernur Feliks tenge-tenge j'ara, sèna ka Paulus palèke ne doi, ho na patabuli eele ne. Nèti èèna ka, na paroa taruu Paulus, ho padhai lii dènge ne.

²⁷ Te ngaa re j'ara leo, gubernur Feliks neo ère d'ara kètu agama Yahudi sèra kahèi. Nèti èèna ka, na pama'ète boe lai-lai lii Paulus ne'e. Na soro tèke lii ne'e sène, toke d'ai dua tèu. Èle èèna ka, abhu dhèu hiu dhu gati eele gubernur Feliks. Ngara na Porkius Festus. Te ngaa rèngu taha taruu Paulus.

25

Gubernur Festus parisa lii langu Paulus

¹ Lod'o èèna, gubernur hiu, Festus, pidha asa Kaisarea, ho neo pakako paredha na. Nèngu pea ètu èèna dhoka tèlu lod'o di, ka na la'e taruu asa Yerusalem. ² Ètu nèi, kètu agama Yahudi, dènge dhèu heka-dhèu heka ad'a Yahudi sèra,

mai paraga sèna ka neo patadha dènge gubernur hiu ne. Rèngu rèti kahèi dènge lii galaa rèngu mi Paulus ètu d'ara lii padhue-padhai rèngu. ³ Ra manèngi kahèi, ladhe bisa, na, gubernur pua dhèu nèngu sèra, rèti hari Paulus ho lèpa asa Yerusalem. Te ngaa rèngu pare'a lii, neo pamadhe Paulus ètu talora j'ara.

⁴ Te ngaa gubernur dhaa, aku nèngu na, “Sèmi ne'e ku, ama-ama! Hud'i laa ra taha ne ètu Kaisarea. Te ja'a neo lèpa asa nèi d'ara lai-lai ne. ⁵ De ladhe nèti miu dhu abhu koasa ho uri lii langu ne, na, rèngu pakèd'i palere dènge ja'a asa Kaisarea. Ladhe tare'a dhèu ne'e tao sala ngaa, miu bisa tao lii dènge ne ètu nèi.”

⁶⁻⁷ Èle èèna ka, Festus pea pe d'ai canguru lod'o sa ètu Yerusalem, heka na lèpa asa Kaisarea kèna. Lod'o èèna, abhu pèri-pèri dhèu Yahudi dhu madhutu dènge nèngu, d'ai nèi. Asa bèli èèna, hèia gubernur mulai parisa lii langu èèna. Ka na pua dhèu lasi rare Paulus mai asa madha na.

Ropa Paulus maso asa èèna, dhèu Yahudi se kèd'i titu rai-reo rare ne, ka ra mulai core sasala ae-ae mi nèngu. Te ngaa rèngu bisa boe pad'elo bukti èci sa hèi.

⁸ Hèia Paulus siri iisi na, aku nèngu na, “Ama gubernur. Ja'a tao boe ngaa-ngaa dhu nèti bhabhelu-katub'a. Ja'a tao boe kahèi j'ara èci sa dhu palab'a dènge agama Yahudi j'i'i. Ja'a pakaj'alu boe Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i Ama Lamatua ètu Yerusalem. Aa ja'a tao boe kahèi ngaa-ngaa dhu palab'a dènge j'ara-j'ara paredha Roma.”

9 Te ngaa lula gubernur neo nare d'ara dhèu Yahudi sèra, ka na karèi Paulus, aku nèngu na, “Èu ngee tasamia? Èu mo'o, do aad'o, ladhe ja'a uri lii langu èu ne ètu Yerusalem?”

10 Ropa tadèngi lii karèi gubernur sèmi èèna, hèia Paulus dhaa, aku nèngu na, “Ama gubernur. Ja'a ne, ana kabarai Roma. Ka limuri ne, ja'a titu ètu madha ama gubernur, dhèu paredha Roma, dhu dènge hak ho parisa lii langu ja'a madhutu atora. De ja'a ko'o boe laku asa Yerusalem, ho pama'ète lii ja'a ètu nèi. Ama dhu me'a unu mu, peka na, ja'a ne tao boe sala ngaa-ngaa ho lab'a dhèu Yahudi se'e.

11 De ladhe tare'a-re'a ja'a tao sala ngaa-ngaa dhu palèke dènge huku mamadhe, ja'a sèmi kore. Te ngaa ladhe ngaa dhu rèngu peka na, lèke boe madhutu atora Roma, na, abhu boe ca dhèu sa dhu soro ja'a asa d'ara adhe-aa dhèu se'e. Rèngu dhodhoka tenge j'ara di, sèna ka neo pamadhe ja'a. De madhutu hak ja'a, ja'a manèngi sèna ka lii langu ja'a ne hia asa dhèu aae kapai, Keser, ètu kota Roma. Hud'i nèngu unu ku j'ue lii ja'a ne!”

12 Ropa tadèngi Paulus manèngi sèmi èèna, ka gubernur padhue-padhai dènge anga na dhu madhutu uri lii langu èèna. Èle èèna ka, na peka dènge Paulus, aku nèngu na, “Lula èu manèngi le ca'e banding asa dhèu aae kapai, de èu hud'i lamu ku asa Roma.” Peka èle sèmi èèna ka, gubernur katange eele sidang èèna.

Festus manèngi a'abhu dhèu aae Agripa lula-nèti lii langu Paulus

13 Èle èèna ka, dhèu aae dhèu Yahudi, ngara na Agripa,* dènge ana hèni na, ngara Bernike, mai asa Kaisarea. Rèngu dua ra mai sèna ka hia hormat mi gubernur hiu. 14 Rèngu manubha pèri-pèri lod'o dènge gubernur Festus. Ca tèka, Festus lole lii langu Paulus dènge rèngu dua ra. Ka na peka, aku nèngu na, “Ama dhèu aae! Ètu Kaisarea ne'e, ji'i taha dhèu èci, ngara na Paulus. Uru èèna, gubernur dhui abhu boe lod'o ho pama'ète lii langu na. 15 D'ara lai-lai ne, lod'o ja'a ètu Yerusalem, kètu agama Yahudi dènge dhèu heka d'ara rai sèra, mai galaa sasala Paulus, ka ra manèngi ja'a sèna ka huku mema ka. 16 Te ngaa ja'a peka dènge rèngu, aku ja'a na, 'Madhutu atora paredha Roma, ja'a hud'i parisa uru ku lii langu, heka hia huku kèna. Aa dhèu dhu tao lii langu sèra, hud'i mai patoo madha dènge madha kahèi. Sèna ka ja'a neo tadèngi ku sasala ngaa dhu miu pasale ne. Aa nèngu kahèi abhu tebho sèna ka siri iisi na. Dènge j'ara sèmi èèna ka, ja'a heka pama'ète lii langu na, ladhe na sala, ja'a huku ne.’ 17 Lod'o ja'a lèpa asa Kaisarea, abhu pèri-pèri dhèu Yahudi dhu palere dènge ja'a asa ne'e. Asa bèli èèna, ja'a parisa dènge lii ne. Ka ja'a hia rèti Paulus mai asa madha ja'a, sèna ka ja'a neo nanene j'aj'aj'i lii langu ne tasa mera mia. 18 Hèia dhèu-dhèu Yahudi se titu, ho ra lolo sasala Paulus èci-èci.

* **25:13** Dhèu aae Agripa ne'e, Herodes Agripa ka dua. Ama na, ka Herodes Agripa ka èci, dhu pamadhe Yakobis. Nèngu ne ka dhu madhe lula kalati ra'e ne, taga nèngu sèmi lii koa, peka na, nèngu sama sèmi ana dedha-liru.

Te ngaa, ngaa dhu ra peka sèra bia boe sèmi dhu ja'a ngee. ¹⁹ Rèngu se dhodhoka patasala ètu j'ara-j'ara agama rèngu di. Te rèngu pab'ala dènge Paulus, lula-nèti Dhèu èci, ngara na Yesus. Madhutu rare'a dhèu Yahudi, Yesus èèna, madhe le. Te ngaa Paulus dènge èra, peka na, Yesus mamuri hari le. ²⁰ Rèngu pasisu sèmi èèna, te ngaa, lula ja'a ne dhèu hiu, ka ja'a ke'a mèka uri lii agama ne, tasamia. Nèti èèna ka, ja'a karèi Paulus, peka na, "Tasamia ladhe ja'a parisa lii langu èu ne ètu Yerusalem nèi?" ²¹ Te ngaa na sèmi nare boe. Nèti èèna ka, na manèngi ca'e asa paredha dedha mi dhèu aae kapai ètu Roma. Ka ja'a patabuli boe ne, mate ja'a abhu lod'o ho rèti ne la'e asa Roma."

²² Ropa tadèngi lii lolo Festus sèmi èèna, hèia dhèu aae Agripa peka, aku nèngu na, "Be'a risi ja'a neo tadèngi unu ku, nèti dhèu èèna."

Hèia Festus dhaa, na, "Bisa! Bèli ku, pe ja'a uri ho ama nanene unu mu nèti dhèu èèna."

Dhèu aae Agripa neo nanene lii padhai Paulus

²³ D'ai bèli èèna, gubernur Festus uri ho dhèu aae Agripa bisa nanene lii padhai Paulus. Na uri kahèi, sèna ka dhèu ae nanene Paulus. Nuka: komedhaa-komedhaa sordad'u, dènge dhèu-dhèu kapai ètu kota Kaisarea. Èle èèna ka, dhèu aae Agripa dènge Bernike maso dènge mèdha-papake dhèu aae. Ka dhèu aa'i-aa'i sèra pakab'ua si. Ropa rèngu pakaboko tesa-tesa le, hèia gubernur pua rèti Paulus asa d'ara.

²⁴ Hèia ra rèti Paulus asa d'ara la'e. Ka gubernur bhoka hèb'a, peka na, "Ama dhèu aae Agripa, ama-ama, dènge miu tamu aa'i-aa'i mi

dhu ja'a pakab'ua. Dhèu ne'e ne, ngara na Paulus. Pèri-pèri ama dhèu Yahudi sèra tao lii langu dènge ne. Ka abhu dhu mai asa ja'a, rèngu cahag'e nèti Yerusalem, aa cahag'e nèti era ne'e, mai laka-seti ja'a, peka na, dhèu ne'e ne, bisa heka hia ne mamuri. ²⁵ Nèti èèna ka, ja'a parisa ne. Te ngaa ja'a abhu boe sasala dhu pamèci dènge huku madhe. Te ngaa, lula nèngu unu na dhu manèngi le, ca'e asa paredha dedha ètu Roma, nèti èèna ka, to'o do to'o boe, ja'a hud'i hia rèti ne ku la'e asa Roma. ²⁶⁻²⁷ Ladhe ja'a hia lere rèti ne, ja'a hud'i ku tao sasuri. Te ngaa deo ne'e ne, ja'a suri sasuri ne tasamia, hia mi dhèu aae kapai nèi? De nèti èèna ka, ja'a pakaboko ama-ama aa'i-aa'i, sèna ka miu nanene lii langu na. Ropa tadèngi mere lii na, ja'a manèngi sèna ka ama dhèu aae Agripa, nori ja'a, sèna ka ja'a bisa suri ngaa dhu palèke dènge ngangee dhèu aae kapai nèi. Ja'a ngee, na, lèke boe ladhe ja'a pa'adhu lii langu ne asa dhèu aae kapai la'e, te ngaa peka boe sasala dhu dhèu ne ad'u-ue.

D'ai sange ne'e ka, lii padhai lii ja'a. Makasi!"

26

Paulus siri iisi na ètu madha dhèu aae Agripa

¹ Hèia dhèu aae Agripa pua Paulus, aku nèngu na, "Ne'e ne, èu bisa siri iisi èu. Ji'i aa'i mi mate le neo nanene èu."

Ka Paulus tao tadha dènge kacui-aa'i na, hèia na padhai lii, aku nèngu na,

² "Ama dhèu aae Agripa dhu ja'a pakab'ua. Ja'a rasa oto, lula ama hia ja'a tebho sèna ka

ja'a padhai lii dènge miu, j'ara aa'i-aa'i dhu dhèu Yahudi se galaa mi ja'a. ³ Ja'a ke'a, na, ama me'a risi eele ad'a èdhi dhèu Yahudi, dènge j'ara madhe-muri èdhi. De ja'a manèngi ho ama nanene paie ku lii ja'a ne.

⁴ Karèi nèti ana iiki ka mai, ra aj'a-nori le ja'a, sèna ka mamuri madhutu ad'a èdhi dhèu Yahudi. Uru èèna, ra aj'a ja'a ètu rae. Èle èèna ka, ja'a sakola tabha hari ètu Yerusalem. Dhèu Yahudi ètu Yerusalem sèra re'a le j'ara mamuri dènge tatao ja'a. ⁵ Ladhe kètu agama se ro'o, rèngu bisa lolo, peka na, rèngu se ka dhu tadhe le ja'a karèi nèti uru èèna ka. Te ja'a ne maso partei agama Parisi kahèi. Dhèu aa'i-aa'i ra re'a, na, ji'i dhèu Parisi se, dhu kèpe pa'èra aa madhutu atora aa'i-aa'i nèti agama Yahudi.*
⁶⁻⁸ Ja'a dènge dhèu aa'i-aa'i nèti canguru dua suku Isra'el, mate tae-tae ho Ama Lamatua tao madhutu lii moa Na. Lii moa èèna, dhu Na peka tèke le dènge bèi-baki èdhi karèi nèti uru ka. Ka toke d'ai sange ne'e, èdhi aa'i-aa'i ti manèngi-mangaj'i mèu-mèda, sèna ka lii moa Lamatua èèna j'aj'i ka. Isi lii moa èèna, peka na, Èèna na Nèngu neo pamamuri hari dhèu dhu madhe sèra.

Ama dhèu aae Agripa dhu ja'a pakab'ua. Lula ja'a percaya, peka na, èèna na Lamatua pamamuri hari dhèu madhe, nèti èèna ka, rèngu se tao lii langu dènge ja'a. De ja'a karèi ku: tasamia ka ètu talora aae miu se, abhu dhu mo'o boe

* **26:5** Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 23:6, Pilipi 3:5

parcaya, peka na, Ama Lamatua bisa pamamuri hari dhèu dhu madhe le? Tatu Nèngu bisa!

⁹ Uru èèna, mema ja'a tao rupa-rupa j'ara ho palab'a dènge dhèu aa'i-aa'i dhu madhutu Yesus, dhèu Nasaret. ¹⁰⁻¹¹ Lod'o èèna, kètu agama Yahudi sèra hia ja'a koasa, sèna ka laku paj'èra dhèu unu Yesus ètu mia-mia. Ja'a kèpe si, ka nuni kèti si asa Yerusalem, ho core si pamaso asa d'ara bèdho. Ja'a madhutu pama'ète sèna ka huku madhe si cahag'e. Ja'a laku kahèi asa d'ara èmu-èmu sabaj'a, ho paj'èra si. Aa ja'a neo pakaseti si, sèna ka rèngu tèke eele parcaya rèngu mi Yesus. Ae ka dhu ja'a laku magèi si dènge d'ara sagoro tob'i-tob'i. Sad'i ja'a tadèngi dhèu parcaya Yesus sèra ètu era èci, do masi ka d'ai rai leo èèna ka, ja'a laku magèla kore si!"[✧]

*Paulus lole hari ngaa dhu nèngu tao uru èèna
(Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 9:1-19, 22:6-16)*

¹² Èle èèna ka, Paulus tuhu hari lii na, peka na, "Ca tèka, kètu agama Yahudi sèra hia ja'a sasuri koasa ho laku magèla dhèu parcaya Yesus ètu kota Damsik. Ka ja'a laku. ¹³ Ama dhèu aae Agripa! Ropa ji'i ètu talora j'ara era, pe d'ai lod'o titu mera sa, cag'ag'a laa, saraa aae èci dhu mariu nèti dedha-liru, senter lèke ja'a dènge anga ja'a sèra. ¹⁴ Ji'i aa'i-aa'i mi bèbha baa-baa ètu rai, lula saraa èèna mariu aae. Hèia

[✧] **26:10-11** Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 8:3, 22:4-5

ja'a tadèngi lii èci, pake lii Aram,* peka na, 'We, Saul! Nga tao ka èu loe boe paj'èra Ja'a ne? Bia titu kèna, ladhe èu sisu taruu dad'èi Ja'a.' ¹⁵ Ja'a tadèngi lii èèna, te ngaa ladhe kèdhi boe dhèu èèna. Ka ja'a karèi, peka na, 'Ama dhu padhai lii ne, cee ka èu?'

Hèia lii èèna dhaa mi ja'a, peka na, 'Ja'a ne, Yesus, dhu èu paj'èra taruu èèna. ¹⁶ Saul! Kèd'i ka! Ja'a pad'elo iisi mi èu ne, sèna ka èu j'aj'i dhèu unu Ja'a. Èu hud'i lamu ku lole dènge dhèu aa'i-aa'i ra, ngaa dhu èu mèdhi le nèti Ja'a limuri ne. Ladhe èèna na, Ja'a pad'elo asa ae hari dènge èu, ngaa-ngaa dhu hiu, sèna ka lamu lole dènge dhèu aa'i-aa'i ra. ¹⁷ Èèna na, èu paraga dènge j'aj'èra ae-ae. Te ngaa Ja'a j'aga èu nèti dhèu dhu neo paj'èra èu, masi ka nèti dhèu Yahudi, do nèti dhèu Yahudi boe. Tare'a! Ja'a pua èu lamu asa dhèu dhu Yahudi boe. ¹⁸ Lamu bhoke musi madha si, sèna ka re'a, ho ra mamuri ètu d'ara saraa. Hèia ra tèke eele j'ara-j'ara mamuri ra dhu koe-kapengo sèra. Aa èu hud'i pad'elo kahèi, j'ara mamuri dhu mola. Lamu ho patabuli eele si nèti koasa dhèu aae nidhu, sèna ka mèti si asa Ama Lamatua. Dènge j'ara ne, Ama Lamatua saku eele sasala-sasigo aa'i-aa'i si. Ka rèngu j'aj'i dhèu unu Lamatua kahèi, èci èèna ka dènge dhèu-dhèu leo dhu Lamatua hag'e nare le, lula rèngu parcaya Ja'a. Èèna ka dhu Ja'a peka dènge

* **26:14** Ètu Alkitab lii Yunani, ra suri, peka na, 'lii dhèu Ibrani'. Lii rèngu bèli-bèli èèna, nuka lii Aram. Aa ra suri lii pakasame kahèi, 'èu tabha j'èra ladhe èu katuju lèke taruu isi kataki.' Sasoa na, 'ladhe èu palab'a taruu dad'èi Yesus, èu asa j'èra.'

èu, Saul! ”

Paulus peka sasab'a-la'a na

¹⁹ Hèia Paulus tuhu hari lii, peka na, “De ama dhèu aae. Sasab'a dhu ja'a sèmi kore unu ku nèti sorga, ja'a pakako ne. Toke d'ai doe ne'e ne, ja'a sab'a taruu, ae mèka ciki sa. ²⁰ Hiu-hiu èèna, ja'a lole J'ara Mamuri Yesus mi dhèu Yahudi ètu Damsik sèra. Èle èèna ka, ja'a mai lole dènge dhèu Yahudi dhu ètu Yerusalem dènge palème propensi Yudea. Hèia ja'a laku palème kabarai dhèu dhu Yahudi boe sèra. Ja'a padhai lii pahuni boe dènge rèngu aa'i-aa'i ra, ho ra tèke eele j'ara mamuri rèngu dhu sala sèra, sèna ka ra saraka mamuri rèngu mi Ama Lamatua. Rèngu hud'i tao dhu be'a ku ètu d'ara mamuri rèngu hia mi dhèu leo kahèi, ho j'aj'i tadha, peka na, rèngu j'aj'i le dhèu hiu ètu Lamatua.✧ ²¹ Lula sasab'a ja'a sèmi èèna, ka dhèu Yahudi sèra kèpe ja'a ètu d'ara Èmu Kapua Manèngi-Mangaj'i ètu Yerusalem. Rèngu neo pamadhe ja'a kahèi. ²² Te ngaa malo-malo ka Ama Lamatua soru ja'a. Nèti èèna ka, ja'a mamuri d'ai sange ne'e ne. De ja'a bisa titu ètu ne'e, ho lole dènge dhèu aa'i-aa'i ra, ana iiki-dhèu kapai, lula-nèti J'ara Mamuri Yesus. Ngaa dhu ja'a peka ne, aa'i-aa'i ra, èci èèna ka dènge lii a'aj'a-nanori nèti Musa dènge dhèu rèti lii padhai Lamatua uru sèra. ²³ Rèngu aj'a-nori lula-nèti Kristus, Dhèu dhu Ama Lamatua moa neo hia mai. Dhu peka na, Kristus hud'i pasae ku j'aj'èra. Hèia Na madhe. Te ngaa èle èèna, Nèngu ka dhu j'aj'i dhèu uru dhu Ama Lamatua

✧ **26:20** Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 9:20,28-29

pamamuri hari. Nèngu ka dhu pasaraa dhèu Yahudi sèra, dènge dhèu-dhèu leo ètu rai-haha ne.”☆

24 Ropa Paulus lole sasab'a na era, ka Festus cag'ag'a laa poro ète lii padhai na dènge lii mèdhu, peka na, “He! Paulus! Èu ne, tao-tao dhu huj'u le. Èu mèu ae ka, kahadhu èu, ele iie.”

25 Te ngaa Paulus dhaa, peka na, “Ama gubernur dhu ja'a pakab'ua. Ja'a ne huj'u boe. Ngaa aa'i-aa'i dhu ja'a lole ne, mema lèke tare'a. Ja'a leko boe. 26 Ama dhèu aae Agripa unu na dhu ne'a le kahèi, ngaa dhu ja'a peka-padhai ne. Nèti èèna ka, ja'a bani padhai lii dènge boe pasili. Ja'a lèka ama dhèu aae dhu tadèngi le j'ara se'e aa'i-aa'i, lula ngaa dhu j'aj'i sèra, j'aj'i boe ètu era pahuni. Dhu peka na, Yesus dhu madhe èèna, muri hari le. Dhèu aa'i-aa'i ra re'a le j'ara ne. 27 Karèi nèti uru ka, dhèu rèti lii padhai Ama Lamatua sèra peka mema le j'ara ne'e. Ja'a bani patèka, peka na, ama dhèu aae parcaya kahèi, lii dhèu rèti lii padhai sèra, sina ma?”

28 Ka dhèu aae Agripa, poro ète lii padhai lii na, aku nèngu na, “Ee, Paulus! Nèbhu boe, te èu pamaso ja'a j'aj'i dhèu sarani!”

29 Te ngaa Paulus dhaa, “Sèmi ne'e, ama. Ja'a manèngi mi Ama Lamatua, sèna ka d'ara lai-lai ne, do ako nèbhu hari ciki, baku dhoka ama dhèu aae di mesa na, te ngaa dhèu aa'i-aa'i dhu deo ne'e ne tadèngi lii padhai ja'a ne, j'aj'i sama sèmi ja'a, nuka dhèu unu Yesus! Sad'i dhodhoka

☆ 26:23 Yesaya 42:6, 49:6, 1 Korintus 15:20

ama si baku j'aj'i dhèu bèdho, sama sèmi dhu ja'a pasae ne."

³⁰ Ropa Paulus peka nare, ka dhèu aae Agripa dènge ana hèni na Bernike, gubernur Festus, dènge dhèu kapai aa'i-aa'i sèra, kèd'i titu, hèia lèpa aa'i.

³¹ Ropa rèngu d'ai li'u, ra padhue, aku rèngu na, "Dhèu ne, tao sala boe ngaa-ngaa dhu palèke dènge huku madhe, do pamaso ne asa d'ara bèdho!" ³² Èle èèna ka, dhèu aae Agripa peka dènge gubernur Festus, aku nèngu na, "Kasian. Dhèu ne manèngi le ca'e asa paredha dedha mi dhèu aae kapai ètu Roma. Ladhe aad'o, na, lii langu ne èle le, aa bisa patabuli ne."

27

Lere rèti Paulus asa Roma

¹ Hèia gubernur Festus pama'ète, sèna ka lere rèti Paulus la'e asa madha dhèu aae kapai Keser ètu Roma, sèna ka pama'ète lii langu na ètu nèi. Ka na pangèd'u Paulus dènge dhèu bèdho dhu leo sèra, asa komedhaa sordad'u èci, ngara na Yulius, ho lere nèti si asa propensi Italia. Yulius ne, komedhaa nèti sordad'u dhu madhenge Keser. ² Lod'o èèna, ja'a (nuka Lukas), laku lere kahèi Paulus. Aa dènge angalai èci, dhèu Makedonia nèti kota Tesalonika, ngara na Aristarkus. Ji'i aa'i-aa'i mi ca'e kapa cue, dhu mai nèti kota Adramitium. Madhutu dad'èi juraga, kapa ne neo dhuli hèb'a-namo ae ètu propensi Asia.

³ Ji'i pakèd'i tèke eele Kaisarea. Ka d'ai bèli èèna, ji'i d'ai kota Sidon. Komedhaa Yulius

tao Paulus dènge be'a, aa na peka dènge ne kahèi, bisa la'e pangad'o dènge angalai na ètu dae. Dad'èi Yulius sèna ka Paulus bisa abhu nèti rèngu, ngaa dhu na parluu ètu d'ara kakako na.

⁴ Hèia ji'i aa'i-aa'i mi ca'e hari, ho pakèd'i. Te ngaa ngèlu madha kapai seli, toke kapa ne oe kako nare boe. Ka ra pod'e kaduru kapa ne, re talora aae pulu Siprus dènge rai Siria, sèna ka ako abhe ngèlu nèti madha. ⁵ Nèti èèna, ji'i pab'ab'e j'ara, ète re madha propensi Kilikia dènge propensi Pamfilia. Ka ji'i la'a taruu d'ai kota Mira, ètu rai Likia. D'ai nèi, ji'i aa'i-aa'i mi puru tèke eele kapa èèna. ⁶ Ètu Mira, komedhaa Yulius tenge kapa leo dhu neo pakèd'i asa Italia. Ka na abhu kapa cue dhu mai nèti kota Aleksandria, dhu neo pakèd'i asa Italia. Hèia na pua ji'i aa'i-aa'i mi ho ca'e kapa èèna.

⁷ Ji'i pakèd'i pèri-pèri lod'o kèna, te ngaa ngare boe mia-mia, lula ngèlu madha mèdhu aae. Nèbhu j'oo-aae ku, heka ji'i padètu dènge kota Knidus. Te ngaa ngèlu madha loe boe, ka ji'i poro hari j'ara la'a asa pulu Kreta, sèna ka ako pa'abhe ciki. Èle èèna ka, ji'i oe seli suu rai èci, ngara na Salmone. ⁸ Ji'i seli suu rai èèna dènge j'èra titu kèna. Ka ji'i oro-oro re sebhe pulu Kreta, hèia ji'i heka d'ai era èci, ngara na hèb'a-namo Saraga. Era èèna, padètu dènge kota Lasea.

⁹ D'ai èèna, ana mataroo kapa se ae rara iisi ciki, lula ji'i nèbhu ae le ètu lèu, te ngaa d'ai mèka Italia. Lod'o èèna, seli le lod'o kalela Saku

Eele Dosa dhèu Yahudi.* Dhu tema le, ropa èle lod'o kalela èèna, j'aj'i ngèlu aae dènge dhasi kapai. Hèia ana mataroo kapa se pakarèi, j'aj'i pakèd'i, do aad'o. Ropa tadèngi lii ana mataroo kapa se, Paulus padhai lii, peka na, ¹⁰ “A'ari aa'i-aa'i. Ja'a neo padhai lii ciki. Ja'a pangee, ladhe sèmi èdhi kako taruu, bisa èdhi paraga dènge j'aj'èra ae. Kapa ne bisa molo kahèi, mèdha-panyau ela aa'i mèu-mèu, aa èdhi bisa madhe aa'i ti kahèi.” ¹¹ Te ngaa komedhaa sordad'u èèna, d'èi boe nanene lii Paulus. Nèngu lèka risi juraga dènge lamatua kapa èèna. Lula rèngu neo kako taruu, tèke eele era èèna. ¹² Dhu carui ka, ladhe d'ai lod'o dhasi aae, kapa bisa boe panahu dènge be'a ètu hèb'a-namo Saraga èèna. Nèti èèna ka, ae ka nèti rèngu d'èi sèna ka ji'i pakèd'i taruu, ho la'a asa kota Feniks. Rèngu sanao ladhe bisa, na, ji'i aa'i-aa'i mi pea ètu nèi, d'ara hèru dhasi aae ne. Kota Feniks nèi, hèb'a-namo pulu Kreta dhu mau, lula nèngu ne era dhu abhe nèti ngèlu badae-haa dènge ngèlu badae-dhimu, aa abhu boe naha kapai.

Ngèlu aae ètu d'ara dhasi

¹³ Ropa ngèlu balèu tiu g'oro mau-mau, ra pangee, na, ngèlu ne bisa lere ji'i d'ai kota Feniks, ka ra peka na, “Ngèlu ne be'a. De mai ti pakèd'i ka!” Hèia ra balu tangad'a, dènge ère lai, ka la'a oro-oro re sebhe pulu. ¹⁴⁻¹⁵ Ji'i dhu pakèd'i nèbhu mèka, te ngaa ngèlu aae mai. (Dhu dhèu peka na, 'ngèlu badae-dhimu'). Ka lai ngèlu ne,

* **27:9** D'ara tèu 59, lod'o kapai Saku Eele Dosa dhèu Yahudi lèke tanggal 5 Oktober. Lod'o èèna, lèke dènge ngèlu badae-haa.

tiu nèti kapa ne asa talora lèu. Ana mataroo se soro lèke heka kad'uru kapa, ka ra soro tèke ne sène, hud'i madhutu ngèlu tao ne.

¹⁶ Naha hae nèti kapa, toke d'ai padètu pulu iiki cue, ngara na Kauda. Lod'o èèna, ana kèni dhu èki ètu hui kapa. Hèia ji'i d'ai madhe ère ana kèni ne asa dedha kapa mai. ¹⁷ Ropa ana kèni d'ai dedha kapa, ra hèlu kapa ne dènge dhari, lula mage dhoka papa aj'u se bhoke eele, ho molo. Rèngu madha'u kahèi, mage dhoka naha hahake kapa ne, ho eta ètu d'ara mara Sirtis ètu Afrika nèi. Ka ra palalodhe tangad'a, sèna ka taha kakako kapa ne.

¹⁸ Ngèlu aae hahake kapa ji'i ne sebhe g'ana-kariu. Ka asa bèli mad'ae èèna, ana mataroo kapa se mulai core eele mèdha asa d'ara dhasi. ¹⁹ Toke d'ai camèd'a èèna, ngèlu dhu kapai era. De rèngu asa madha'u. Nèti èèna ka, ra core eele tabha hari mèdha-mèdha dhu ra hua ètu dedha kapa, sèna ka pasamaa kapa. Aa ana mataroo kèpe rare kahèi, mèdha-panyau kapa èèna, ka ra core eele. ²⁰ Mèu-mèda ngèlu aae ne loe boe ciki sa, toke d'ai pèri-pèri lod'o. Aa liru bhoka boe ciki sa, ka ji'i ladhe ngèdhi boe madha lod'o dènge hua-hètu. Ji'i aa'i-aa'i mi ele ngangee, ka dhu ngee, na, ji'i mamuri heka.

²¹ Pèri-pèri lod'o kèna, ji'i nga'a-nginu boe ciki sa. Hèia Paulus paroa rèngu aa'i-aa'i ra, aku nèngu na, "A'ari aa'i-aa'i! Sèmi dhu miu se madhutu lii ja'a, baku tèke eele hèb'a-namo Saraga, tatu èdhi abhu boe j'èra ae sèmi ne'e, aa èdhi rugi boe ngaa-ngaa. ²² Deo ne'e ne, ja'a manèngi miu aa'i-aa'i mi, sèna ka pa'èra d'ara

mi. Èèna na kapa èdhi ne laho mae-mae. Te ngaa baku madha'u, te ca dhèu sa nèti èdhi madhe boe. ²³ Ja'a neo sèna ka miu aa'i-aa'i mi me'a, na, ja'a ne dhèu unu Ama Lamatua. Nèngu ka dhu pangèd'u ja'a sasab'a. Mèda deo na, Na pua ana pajuu Na èci nèti sorga, mai ka titu ètu sebhe ja'a. Hèia na peka dènge ja'a, aku nèngu na, ²⁴ 'Paulus! Èu baku madha'u. Èèna na, èu lamu paraga dènge dhèu aae kapai ètu Roma, sèna ka uri lii langu èu. Lula d'ara Lamatua be'a dènge èu, nèti èèna ka Na hia mamuri kahèi mi dhèu aa'i-aa'i ètu dedha kapa ne.' ²⁵ De a'ari aa'i-aa'i mi! Miu baku ele ngangee. Ja'a ne lèka tare'a-re'a Ama Lamatua, peka na, ngaa dhu Na peka dènge ja'a mèda deo na, èèna na j'aj'i sama sèmi èèna. ²⁶ Te ngaa ladhe èèna na, kapa ne eta ètu pulu cue."

Kapa padètu dènge rai-dedha

²⁷ Lod'o èèna, dhasi-ngèlu hahake kalabhe ka ji'i eeb'o-eeb'o ètu lèu aae d'ara canguru èpa lod'o kèna, ètu dhasi Adria. Te ngaa pe d'ai talora mèda sa, ana mataroo kapa se, sèmi dhu re'a, na, ji'i oe dètu le dènge dae. ²⁸ Hèia ra papuru dhari ho uku marèma dhasi. Era èèna, marèma na dua nguru rèpa. Kapa ara hari ciki asa madha, ra papuru hari dhari, ka era èèna, canguru lèmi rèpa. ²⁹ Rèngu aa'i-aa'i ra madha'u, mage dhoka kapa ne rage hadhu. Ka ra papuru tangad'a hui, èpa bua. Ka ji'i aa'i-aa'i mi sanao, sèna ka mèu ka lai-lai. ³⁰ Te ngaa ana mataroo kapa se, rare lii èci, ho neo rai eele kapa ne dènge mau-mau, sèna ka dhèu re'a boe. Ka

ra papuru ana kèni, tao nuka sèmi neo papuru tangad'a-tangad'a kaduru.

³¹ Te ngaa Paulus bhoke ngangee karehe rèngu mi komedhaa dènge sordad'u na sèra, peka na, “Ladhe ana mataroo se rai eele kapa ne, miu madhe aa'i mi.”

³² Ropa tadèngi Paulus peka sèmi èèna, hèia sordad'u sèra j'ue pama'ète dhari ana kèni na, sèna ka ana kèni na pataleb'o eele pakaj'èu nèti kapa. Nèti èèna ka, ana mataroo se j'aj'i heka rai.

³³ Ropa d'ara oe mèu sa, hèia Paulus rarange dhèu aa'i-aa'i ra ho ra'a-rinu, aku nèngu na, “Canguru èpa lod'o kèna, èdhi dhoka madhèdi di, dènge sanao-maena, dhu ta'a-tinu boe ngaa-ngaa ciki sa. ³⁴ De ja'a manèngi sèna ka èdhi ta'a-tinu ku ciki, ho èdhi abhu hari a'èra. Ja'a parcaya, na, abhu boe èci sa nèti èdhi dhu paraga dènge j'aj'èra. Tatu èdhi aa'i-aa'i ti mamuri!”

³⁵ Ropa padhai lii nare sèmi èèna, ka Paulus nare roti. Ka na sabaj'a manèngi makasi mi Ama Lamatua ètu madha rèngu aa'i-aa'i ra. Hèia nare ca'èta, ka na'a. ³⁶⁻³⁷ Ladhe rèdhi sèmi èèna, ka d'ara rèngu aa'i-aa'i ra j'aj'i èra hari. Aa rèngu aa'i-aa'i ra ra'a kahèi. Ji'i aa'i-aa'i mi ètu dedha kapa ne, dua ngasu pidhu nguru èna dhèu. Ji'i aa'i-aa'i mi nga'a-nginu. ³⁸ Ropa bècu ngare, ana mataroo kapa se core eele karo-karo are-gandum asa d'ara dhasi, sèna ka ngi'u kapa abhu samaa hari.

Kapa eta

³⁹ Ropa d'ara mèu te'e sa, ana mataroo kapa se ladhe rèdhi rai-dedha. Te ngaa rèngu re'a boe rai mia èèna. Rèngu ladhe rèdhi kahèi sai èci, dhu dènge salae. Ka rèngu sanao ka, teko-teko rèngu bisa rèti kapa ne, maso asa hèb'a, ladhe oro-oro ku re sebhe lia ètu d'ara dhasi èèna, heka ra d'ai era salae èèna kèna. ⁴⁰ Hèia ra ète eele tangad'a sèra, hud'i sène ètu d'ara dhasi. Ka ra papuru uli, sèna ka hia kapa ne asa dae la'e. Hèia ra ère paca'e lai cika, sèna ka ngèlu tiu kapa ne asa era salae èèna. ⁴¹ Te ngaa, lula kapa ne rage oto, ka eta dènge ètu èèna, bisa heka kalau ciki sa. Hèia naha aae mai, hake pamae hui kapa ne.

⁴² Ropa sordad'u se ladhe rèdhi sèmi èèna, ka ra neo pamadhe aa'i ana bèdho sèra. Lula ra pangee, mage dhoka ana bèdho sèra nangi lasi asa dae, ho ra rai. ⁴³ Te ngaa komedhaa Yulius kai sordad'u nèngu sèra, lula na neo sèna ka Paulus bisa mamuri. Ka na paredha ho dhèu aa'i-aa'i dhu re'a nangi ridhu asa d'ara dhasi, sèna ka nangi asa dae. ⁴⁴ Aa dhèu dhu re'a boe nangi, na pua si kèpe papa, do sad'i rage ngaa sa, sèna ka madhutu naha hae asa dae. Ka ji'i aa'i-aa'i mi d'ai dae dènge sod'a.

28

Ètu pulu Malta

¹ Ropa ji'i aa'i-aa'i mi d'ai dae dènge sod'a, heka nge'a kèna, na, rai èèna, pulu Malta. ² Dhèu-dhèu ètu kabarai èèna, sèmi rare ji'i dènge be'a. Lula èj'i mai, ka pacuhi titu kèna, nèti èèna ka, ra bhuhhu ai ètu kètu nebhe èèna,

ka ra gale ji'i la'a manyiru ai. ³ Paulus madhutu kabhili aj'u kahèi, ho palake asa d'ara ai. Te ngaa ropa na tao aj'u asa d'ara ai, cag'ag'a laa, mege ci'u dhu dènge raco kalua asa li'u mai, lula taha boe dènge ai pana. Ka na kadhi kacui-aa Paulus.

⁴ Ropa dhèu Malta sèra ladhe rèdhi mege dhu dhone-dhone ètu kacui-aa Paulus, ka ra paka'uu èci dènge èci, peka na, “Èle boe dhèu ne, tuka pamadhe dhèu. Ka masi ka nèngu madhe boe dhasi, te ngaa ne'e ne d'ai unu nèngu kèna. Nèti èèna ka, nèngu bisa heka mamuri! Lula cee dhu ad'u-ue bhabhelu, nèngu ka dhu sèmi nare babia na.” ⁵⁻⁶ Dhèu se pangee, na, tatu ciki oo'e hari, kacui-aa Paulus bai, ho na madhe dènge ka.

Te ngaa Paulus pici mege ne asa d'ara ai la'e. Aa na rasa boe pèd'a ciki sa. Ka dhèu se'e tatae ku nèbhu j'oo aae, te ngaa Paulus ngaa-ngaa tao boe. Hèia ra pangee, na, “Èle boe dhèu ne, dewa!”

⁷ Kaj'èu boe nèti era èèna, abhu èmu-èmu gubernur ètu rai dhu taleo. Gubernur èèna, ngara na Publius. Na mai soru ji'i ètu nebhe dhasi, ka gale nèti ji'i la'a pea ètu èmu na. Ètu èèna, na ladhe-leru ji'i tèlu lod'o.

⁸ Lod'o èèna, ama d'èlu gubernur pèd'a maringi sagoro, dènge pèd'a po'e taruu. Ka Paulus la'e ladhe ne asa d'ara kama na. Hèia na soro kacui-aa na g'ag'e dhèu pèd'a ne, ho na sabaj'a hia ne. Ka na èle dènge ka. ⁹ Ropa ladhe rèdhi ama d'èlu gubernur èle le, ka dhèu pèd'a dhu leo sèra mai asa Paulus. Ra manèngi tulu nèti nèngu, ka na puri-pa'èle si. ¹⁰ Hèia dhèu se

pad'elo tadha makasi rèngu, dènge rèti mèdha
ae titu kèna hia ji'i.

Paulus si pakèd'i nèti Malta asa Italia

¹¹ Ji'i pea ètu Malta tèlu hèru, toke pa'èle hèru
dhasi-ngèlu aae. Lod'o èèna, abhu kapa cue nèti
Alexandria dhu karèi nèti hèru dhasi aae ngèlu
aae panahu le ètu èèna. Ngara kapa na, Ana
Kembar,* lula ètu kaduru kapa ne, ra tao patung
dewa kembar. Ka ji'i neo ca'e kapa èèna, ho la'a
taruu asa Roma. De lod'o ji'i neo ca'e asa dedha
kapa, dhèu Malta sèra hia ji'i parèko j'ara dènge
mèdha leo dhu ji'i parluu ètu d'ara kakako.

¹² Ji'i kako mau-mau, ka ji'i d'ai kota Sirakusa,
ètu pulu Sisilia. Hèia ji'i panahu ètu èèna, tèlu
lod'o. ¹³ Nèti èèna, ji'i kako oro-oro re sebhe
pulu Sisilia, ka ji'i d'ai kota Regium. Asa bèli
èèna, ngèlu balèu mèdhu aae, hèia ji'i kako
taruu, ka d'ai malai. Asa camèd'a èèna, ji'i d'ai
kota hèb'a-namo cue, ngara na Putioli. ¹⁴ Ètu
èèna, ji'i puru tèke eele kapa èèna. Hèia ji'i
la'a tengè dhèu sarani dhu ètu era sèra. Ropa
paraga dènge ra, ka ra manèngi sèna ka ji'i pea
dènge rèngu. Ka ji'i manubha ètu èèna, ca
migu. Èle èèna ka, ji'i kako haga la'a asa Roma.
¹⁵ Ropa dhèu sarani ètu Roma sèra tadèngi, na,
ji'i neo la'a asa nèi, hèia rèngu mai soru ji'i ètu
talora j'ara. Cahag'e paraga dènge ji'i ètu Pasa
Apius; aa cahag'e hari paraga dènge ji'i ètu era

* **28:11** Madhutu agama dhèu ètu sèra, ngara ana kembar sèra,
Kastor dènge Poluks. Rèngu dua se, dewa dhu ana mataroo biasa
sogo-tagu.

èci, ngara na Pasanggrahan Tèlu.† Lod'o Paulus ladhe nèdhi si, ka na manèngi makasi ae-ae mi Ama Lamatua, ka d'ara na èra dènge.

Paulus ètu Roma

¹⁶ Ropa d'ai Roma, [sordad'u sèra pamaso dhèu bèdho sèra asa d'ara bèdho.]‡ Te ngaa ra pamaso boe Paulus. Ra hud'i ne sène, ho bisa seb'a èmu cue. Ètu èmu èèna, na pea dènge sordad'u dhèu èci dhu j'aga ne. Kacui-aaì rèngu dua ra, dhu èki pake rate.✧

¹⁷ Èle tèlu lod'o, hèia Paulus paroa dhèu heka-dhèu heka dhèu Yahudi ètu sèra, ho mai paraga dènge ne. Ropa ra pakaboko, hèia Paulus padhai lii dènge si, aku nèngu na, "A'ari aa'i-aa'i! Ja'a ètu ne'e ne, lula a'ari èdhi dhèu Yahudi sèra kèpe rare ja'a ètu Yerusalem. Ka ra soro ja'a asa d'ara kacui-aaì dhèu paredha Roma. Te ngaa ja'a tao sala boe ngaa-ngaa! Ja'a tao boe ngaa-ngaa dhu lab'a isi kabarai èdhi. Aa ja'a lab'a boe kahèi atora ad'a dhu èdhi sèmi tare nèti bèi-baki èdhi sèra. ¹⁸ Dhèu paredha parisa le lii ja'a ne ètu nèi. Te ngaa ra abhu boe sasala ja'a èci sa dhu bisa abhu huku madhe. Nèti èèna ka, ra neo patalale eele ja'a. ¹⁹ Te ngaa, lula ama-ama dhèu Yahudi sèmi boe lii pama'ète nèti dhèu paredha ho patalale ja'a, nèti èèna ka, ko'o do ko'o boe, ja'a hud'i ca'e banding ku mai asa Roma. Masi ka ja'a tao sèmi ne'e, te ngaa dènge boe d'ara neo

† **28:15** Pasa Apius kaj'èu nèti Roma, pe d'ai pidhu nguru kilo sa. Pasanggrahan Tèlu, kaj'èu nèti Roma, lèmi nguru tèlu kilo.

‡ **28:16** a: Abhu sasuri Yunani cahag'e dhu uru-uru sèra, pake boe lii ètu d'ara kurung se. ✧ **28:16** Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 28:20

galaa dhèu ja'a unu ku. ✧ ²⁰ Nèti lii langu ne'e ka, ja'a pakaboko a'ari aa'i-aa'i ètu ne'e. Madhutu dad'èi ja'a, èdhi bisa padhue-padhai ngaa dhu èdhi dhèu Yahudi sanao-maena: nuka, èdhi aa'i-aa'i ti sanao mi Dhèu Aae dhu Ama Lamatua neo hia mai, sèna ka hia mamuri mi èdhi dhèu Isra'el. Nèti j'ara se'e ka, ra èki ja'a dènge rate ne."

²¹ Hèia dhèu se dhaa, aku rèngu na, "Toke d'ai lod'o deo ne'e ne, ji'i sèmi mèka sasuri èci sa nèti Yudea, dhu peka lii langu èu ne. Sèmi èèna kahèi, a'ari dhu mai nèti nèi, lolo boe ngaa-ngaa èci sa lula-nèti èu. ²² Te ngaa ji'i neo nanene ngaa dhu èu parcaya, lula ji'i tadèngi le ètu mia-mia, peka na, dhèu sèmi boe ngaa dhu partei Kristen sèra aj'a-nori si. De mamèci na, tasamia? Ji'i dhae nge'a mèka. De lolo ku dènge ji'i laa."

²³ Ka rèngu rare lii èci ho pili ca lod'o dhu leo, sèna ka ra paraga hari. Ropa d'ai lod'o pamoà èèna, dhèu ae titu kèna mai pakaboko ètu era pea Paulus. Hèia Paulus mulai lole ka dènge rèngu, dad'èi Ama Lamatua mi dhèu unu Na. Na pake isi nèti sasuri Musa, dènge sasuri dhèu rèti lii padhai Lamatua dhu leo sèra, sèna ka rèngu bisa parcaya Yesus. Na padhai lii nèti mad'ae toke d'ai lod'o nihia.

²⁴ Ropa tadèngi rare lii padhai lii Paulus ne, abhu ka cahag'e dhu parcaya. Te ngaa abhu kahèi dhu parcaya boe. ²⁵ Nèti èèna ka, rèngu pab'ala èci dènge èci, toke cahag'e neo lèpa. Te ngaa Paulus peka, aku nèngu na, "Mema lii pasisu miu ne, lèke sama sèmi ngaa dhu uru

èèna Roh Ama Lamatua dhu Mola-Mèci peka le
dènge Yesaya, ²⁶ peka na,

'Lamu peka dènge dhèu se'e se, na,

“Èèna na, miu nanene taruu lii Ja'a,
te ngaa me'a boe ciki sa!

Miu laladhe taruu ngaa dhu Ja'a tao,
te ngaa miu pusi boe ciki sa.”

²⁷ Lula d'ara dhèu se'e se adhu sèmi hadhu.

Dhilu rèngu d'èi heka nanene!

Aa musi madha rèngu, bèdho mèno le!

Hud'i rèngu sène, ra tadèngi ia ka;

Aa hud'i laa, sèna ka musi madha ra ladhe
rèdhi ia ka.

Aa hud'i laa, sèna ka d'ara ra adhu sèmi
hadhu taruu.

Toke d'ai rèngu sèra re'a heka j'ara ho lèpa mai
asa Ja'a,

De j'ara tasamia ka Ja'a bisa tao pabe'a hari
rèngu?’”☆

²⁸ Hèia Paulus katange lii padhai lii na, aku
nèngu na, “Sèmi ne'e, a'ari! Sèna ka miu se
me'a, na, Ama Lamatua sadia tèke le mamuri
hia dhèu Yahudi boe, lula rèngu dhu d'èi nanene
Ne.” ²⁹ [Ropa Paulus padhai lii nare sèmi èèna,
ka dhèu se lèpa ka. Te ngaa ngangee rèngu
pa'èci boe, lula ra pasisu èci dènge èci.]§

³⁰ Paulus pea ka ètu èmu dhu na seb'a èèna,
d'ai dua tèu. Na sèmi dènge karej'e dhèu aa'i-
aa'i dhu mai tenge paraga dènge ne.

³¹ Dènge j'ara sèmi ne'e, nèngu abhu j'ara
sèna ka na aj'a-nori si lula-nèti paredha Ama

☆ **28:27** Yesaya 6:9-10 § **28:29** Ayat ne abhu boe ètu pèri-pèri
sasuri lii Yunani dhu uru-uru sèra.

Lii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 28:31clxviLii Lolo nèti Dhèu Pajuu-paleha 28:31

Lamatua, aa J'ara Mamuri Lamatua Yesus kahèi.
Na lole dènge pahuni boe, aa na abhu boe dhu
pahèb'e ne.

Ama Teofilus dhu be'a. Lii lolo ja'a d'ai sange
ne'e ka.

Makasi.

Nèti ja'a, Lukas

Dhao Alkitab
Genesis and the New Testament in the Dhao
language of Indonesia
Kejadian dan Perjanjian Baru dalam bahasa Dhao
copyright © 2012 Unit Bahasa dan Budaya

Language: Dhao

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

526bd1ea-5f35-574c-9a7a-dabc714cb5d3